

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alžběta Brabcová

*Překlad slovinských pohádek do češtiny.
Prevod slovenskih pravljic v češčino.
Translation of Slovene fairy tales into Czech.*

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala v první řadě mé mamince za neskonalou trpělivost a pomoc při korekcích práce, příteli Filippovi Brunettimu za odbornou technickou podporu. Dále pak patří díky mému otci za hudební doprovod dlouhých večerů strávených nad knihami a své sestře za spoustu dobré vůle, bez které by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Děkuji zároveň také pedagogům z Katedry jihoslovanských a balkanistických studií. Shovívavost a pochopení, které pro mne v průběhu mého studia komplikovaného trvalými zdravotními problémy měli, nepovažuji ani v nejmenším za samozřejmé a velmi si jich proto vážím.

Zvláštní poděkování si zaslouží doktor Andrej Šurla nejen za úžasnou výuku slovinského jazyka, který byl pro mou práci stěžejní, ale i za dokonalé seznámení s bohatou slovinskou kulturou. Jeho nesmírně vstřícný přístup při vedení této práce měl nedožrnný vliv na její kvalitu a zároveň mi navždy otevřel bránu do krásného světa Slovinska. Dále patří velké díky paní docentce Alence Jensterle-Doležalové za uvedení do problematiky slovinské a chorvatské literatury, ze kterého budu vždy s radostí čerpat nové podněty pro práci.

Prohlašuji,

že jsem tuto písemnou práci vypracovala zcela samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, sekundární literatury a odborných zdrojů. Souhlasím se zapůjčováním práce.

V Praze dne 13. 1. 2014

Alžběta Brabcová

Název bakalářské práce: Překlad slovinských pohádek do češtiny.

Autorka: Alžběta Brabcová

Fakulta: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Nám. Jana Palacha 2, 116 38, Praha 1

Katedra: Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Andrej Šurla

Klíčová slova: překlad, historie překladu slovinské dětské literatury, literatura pro děti a mládež, moderní pohádka, slovinský jazyk, pohádková terminologie

Title of bachelor's thesis: Translations of Slovene fairy tales to Czech.

Author: Alžběta Brabcová

Faculty: Faculty of Arts, Charles University, Nám. Jana Palacha 2, 116 38, Praha 1

Department: Department of South Slavonic and Balkan Studies

Supervisor: PhDr. Andrej Šurla

Keywords: Translation, History of Slovene Children's literature Translation, Children's Literature, Fantastic Tale, Modern Fairy Tale, Slovene Language, Fairy Tale Terminology

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou překladu, zaměřenou na překlad slovinských pohádek do českého jazyka. Práce vychází z vlastního překladu slovinské pohádkové knihy Evy Škofič Maurer *Mislim, da te bom kar poljubil*, na které staví svou praktickou část o jazykové a terminologické problematice. Podkladem pro tuto překladatelskou práci bylo důkladné prozkoumání překladové problematiky, zaměřené na charakter dětské literatury od 20. století, překlad literatury pro děti a mládež a překlad ze slovinského jazyka.

ABSTRACT

The thesis deals with problematics of translation, focused on translation of Slovene fairy tales to Czech language. The thesis bases on an original translation of Slovene fairy tale book by Eva Škofič Maurer *Mislim, da te bom kar poljubil*, on which it builds its theoretical part about language and terminology problematics. Ground for this translatory work have been thorough examination of translatory problematics, focused on character of children's literature since the 20th century, translation of children's literature and translation from Slovene language.

OBSAH

1. Úvod	8
2. Obecné zásady literárního překladu	10
2.1. Co je literární překlad?	
2.2. Vznik literárního díla a překladu	
2.3. Jak správně překládat	
2.4. Překladatelské postupy	
2.4.1. Pochopení předlohy	
2.4.2. Interpretace předlohy	
2.4.3. Přestylizování předlohy	
3. Literatura pro děti a mládež v Čechách a ve Slovinsku	19
3.1. Problematika moderní pohádky se zaměřením na pohádku zvířecí	
3.1.1. Moderní pohádka česká	
3.1.2. Moderní pohádka slovinská	
3.2. Bajka ve 20. a 21. století a její specifické rysy	
3.3. Zásady překladu dětských pohádek	
4. Historie překladu slovinských pohádek do češtiny	33
4.1. Seznam všech literárních překladů slovinských pohádkových knih a děl pro mladá do roku 2006	
4.2. Grafické vyhodnocení údajů	
4.3. Periodizace a charakteristika jednotlivých děl	
5. Eva Škofič Maurer a její pohádkový svět	54
6. Vybraná specifika překládání ze slovinštiny do češtiny	60
6.1. Tematický a formální rozdíl jazyků	
6.1.1. Adjektiva	
6.1.2. Podstatná jména	
6.1.3. Adverbia	
6.1.4. Slovesa	
6.1.5. Citoslovce	

- 6.2. Terminologie
 - 6.2.1. Jména rostlin a zvířat
 - 6.2.2. Překlad zvukových deformací
 - 6.2.3. Překlad jmen v pohádkách
- 6.3. Překládání slovinských rčení, frazémů a častých slovních spojení
 - 6.3.1. Rčení
 - 6.3.2. Frazémy
 - 6.3.3. Častá slovní spojení
- 6.4. Odlišná morfologie a syntax pohádkového jazyka
 - 6.4.1. Expresivita originálu a překladu - zdrobněliny
 - 6.4.2. Rozličné překládání rodů
 - 6.4.3. Duál
 - 6.4.4. Používání příčestí
 - 6.4.1. Používání negace v otázce

7. Závěr 87

Bibliografie 88

Příloha 1: Příklad překladu slovinské dětské literatury do češtiny

Příloha 2: Originál pohádkové knihy Evy Škofič Maurer – *Mislim, da te bom kar poljubil.*

Příloha 3: Vlastní překlad pohádkové knihy Evy Škofič Maurer – *Myslím, že tě snad políbím.*

1. Úvod

Pohádky patří od nepaměti ke studnici lidské moudrosti. Již jako malým dětem nám je vyprávěli rodiče a v dospělém věku se k oblíbeným pohádkovým dílům v těžkých životních chvílích rádi vracíme, abychom z nich načerpali klid a energii pro naši další cestu. Kouzelné střípky patřící k našim nejnítějnějším vzpomínkám v nás pak přetrvávají až do stáří, kdy je sice ze značně vyzrálého pohledu, ale se stále stejnou oblibou prohlížíme při večerním čtení našim pokolením.

Protože slovinská pohádka má své nepopíratelné kvality a jelikož jsem si knihu Evy Škofič Maurer *Mislina, da te bom kar poljubila* ze srdce zamilovala pro její čistotu myšlenky a něžný dětský humor, rozhodla jsem se přiblížit příběhy malých zvířátek českým dětem. Hlavním cílem této práce bylo vytvořit solidní a kvalitní překlad slovinské pohádky, na základě studia překladové tematiky.

Cesta to byla nesnadná, jako začínající překladatelka jsem musela nejdříve nastudovat českou obecnou překladatelskou literaturu, především základní knihu o této problematice *Umění překlada* Jiřího Levého, dále knihy V. Mathesia, M. Hilského aj., odbornou překladovou literaturu anglickou – mezi jinými díla R. Jacobsona, J. Parise, W. Wernera, aj. a v neposlední řadě odbornou literaturu slovinskou od autorek M. Stanovnik a M. Ožbot. Nakonec se mi překládání stalo potěšením díky řešení drobných překladatelských problémů a oříšků. Zjistila jsem vlastní zkušeností, že pohádkové vyprávění se dá lehkými úpravami převést na styl českých pohádek, což jsem pokládala pro úspěšnost pohádkové knihy na českém trhu za zásadní.

Prostudovala jsem i vývoj moderní pohádky v Čechách a ve Slovisku, kterou dílo Evy Maurer dozajista je a roli pohádky a její vliv na dětského, a též i i dospělého čtenáře. Jelikož jde v knize pouze o příběhy ze světa zvířat, zaměřila jsem se při studiu této problematiky především na moderní bajku a zvířecí pohádku. Právě od didaktického charakteru literatury pro děti a mládež se odvíjí celá řada problémů a rozhodnutí, se kterými se nutně musí potýkat každý, kdo se jakkoliv zabývá literaturou pro nejmenší. Hlavní otázkou pro mne bylo, jaké poselství chci dítěti svým dílem předat. Jako odpověď jsem si sama pro sebe vytvořila univerzální teorii, že každý autor si musí najít svou vlastní motivaci a důvod pro napsání pohádky a totéž podle mého názoru platí i pro překladatele.

Dále jsem se snažila prozkoumat a vyhodnotit historii překladů dětské literatury ze slovinštiny do češtiny, což se ukázalo jako problematické, díky velmi sporé existenci odborných zdrojů na toto téma. Téma překladu slovinských pohádek u nás jen okrajově zpracoval Petr Mainuš ve své rigorózní práci a sama jsem si musela vytvořit bibliografický soupis všech přeložených děl pro děti a mládež podle bibliografie slovinských překladů od Stanislavy Sýkorové.

V práci jsem vypracovala i literární medailonek autorky Evy Škofič Maurer, jejího pohádkového světa a aktivity na pomoc nemocným dětem. V tomto oddílu jsem také analyzovala a tematicky zařadila pohádkovou knihu *Mislim, da te bom kar poljubil*, na základě přirovnání ke dvěma dílům světové dětské literatury se zvířecí tematikou - R. Bach: *Jonatán Livingstone Racek* a R.Kipling: *Knih džunglí*.

Stěžejním úkolem pro mne v této práci bylo obsáhnout vybrané rozdíly mezi jazyky z pohledu překladatele dětských knih. Šlo o téma naprosto nedotčené, lehce se gramatických rozdílů slovinštiny a češtiny dotýká ve svých pracích pouze Jan Petr. Proto jsem si v šesté kapitole utvořila strukturu jazykových, stylistických a gramatických problémů mezi češtinou a slovinštinou podle toho, jak jsem se s nimi setkávala ve své vlastní překladatelské práci. V teoretické části této práce jsem tak řešila především problémy jazykové, ale i problémy pohádkové terminologie a problémy kulturních kódů těchto dvou jazyků.

Věřím, že návštěva do říše pohádek může uklidnit a uzdravit nejen naši mysl, ale i naši duši. Přijměte tedy mé pozvání na procházku pohádkovým světem dětské překladové literatury.

2 Obecné zásady literárního překladu

To je mi dneska doba! Slova jsou jak rukavice

z kozinky. Každý je obrátí naruby, jak se mu

jen zachce.

-William Shakespeare, Večer tříkrálový (Šašek, III.1.)

2.1. Co je literární překlad?

V dnešní době je literární překlad chápán jako tvůrčí činnost. Překladatel je mediem, které zprostředkovává styly, zvyky a literární kodexy cizojazyčných literatur tak, aby byly přijatelné pro kulturu jeho vlastního jazyka. Překládaná literatura je z cizích literatur vybírána většinou pro svou originalitu a jedinečnost nebo pro zaplnění prázdného místa v určité literární oblasti v literatuře vlastní.

Izraelský literární vědec a kulturolog Itamar Even-Zohar uvádí, že překlady vstupují do vzájemného vztahu s originálem ze dvou hledisek: 1) z hlediska výběru výchozích textů cílovou kulturou, neboť důvody výběru nikdy nezůstávají bez souvislostí se systémem cílové kultury, 2) z hlediska jednotlivých norem, postupů a strategií (čili z hlediska literárních prostředků), které překlady přijímají a které plynou z jejich vztahu s jinými polysystémy dané kultury. Překladová literatura má tedy vlastní prostředky, které do jisté míry mohou být vlastní pouze jí.¹

Překladatelský proces ukazuje mnoho o různých cestách, kterými jsou jazyky rozděleny. Joanna Bankier o tomto tématu píše, že: „Jistá slova a tak i jisté koncepty budou chybět v jedné kultuře, zatímco kultura druhá bude vlastnit nespočet variací. Významy se překrývají

¹ Even Zohar, I., „The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem” In *Poetics Today*, 1990, no.1, s. 45 – 53.

jen částečně. Slova jsou pouze přibližná, pokusy zachytit plynutí prožitku, jsou světýlky, která odhalují to, co leží v temnotě.“²

Jak píše Jiří Levý ve svém posledním vydání *Umění překladu*: „Překlad v širším smyslu umožňuje porozumění mezi Svým a Cizím a v případě literárního překladu rozhodně nejde jen o pouhé vzájemné předávání informací. Jeho úkolem je rozšiřovat horizonty, ukazovat jiné způsoby myšlení. Podstatná je jeho expatriační funkce, jak bychom mohli označit skutečnost, že přináší přeložený literární text do země, která jej přijímá a akceptuje, aniž by potlačovala jeho cizí rysy. Ona cizost totiž cílové zemi slouží v dobrém, když nutí její jazyk, ale i myšlení, k reflexi a dalšímu rozvoji.“³

Překlad je jednou z nejpřirozenějších cest jak obohatit domácí literární studnici. Díky cizím vlivům se literatuře dostává rysů, které v ní předtím neexistovaly. Mohou to být nejen nové modely skutečnosti, které zastoupí již neefektivní modely, jež fungovaly dosud, ale celá paleta dalších rysů, např. nový básnický jazyk, vzory, kompoziční postupy, píše J. Levý.⁴

² Bankier, J. „Cultural differences in translation“ In *Abstracts - International Conference on Translation and Interpreting*, 1992, s. 63.

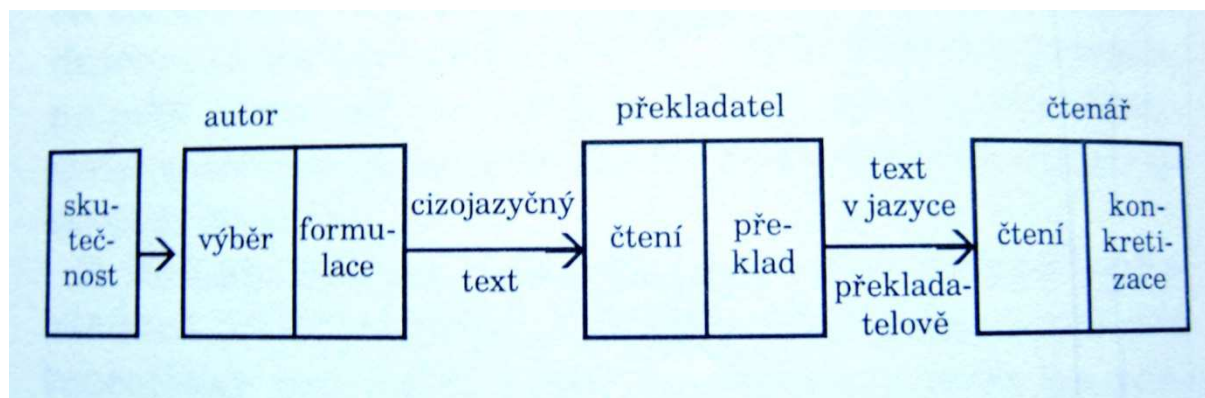
³ Levý, J. *Umění překladu*.1998, s. 32.

⁴ Tamtéž, s. 44.

2.2. Vznik literárního díla a překladu

Překládání je jistým druhem sdělováním. Překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora a přeformuluje ho do vlastního jazyka. Sdělení v textu překladu pak subjektivně vnímá čtenář přeloženého díla.

Tak jak tuto problematiku načrtává Jiří Levý, vzniká dvoučlenný komunikační řetězec, který můžeme znázornit takto:

Obr. 1. Schéma dvoučlenného komunikačního řetězce podle J. Levého (*Umění překladu* 1998, s. 44)

Jazykový výraz a myšlenka jsou v díle těsně spjaty, to ale nesmí překladatele vést k jejich ztotožňování. Tím by totiž začaly vztahy mezi textem díla a jeho obsahem, které jsou pro překlad zásadní, unikat. Levý ve svém překladatelském kánonu píše: „Je třeba lišit jazykovou formu od její ideové a estetické hodnoty.“⁵ Překladatel má překládat ideový obsah, který nese daný text. Když si zvolíme jako východisko nikoliv text díla, ale jeho významovou hodnotu, pak z toho vyplyne pro orientaci ve vztahu mezi formou a obsahem zásada, kterou Levý teoreticky přivádí ke konkrétnějšímu východisku; tedy, že je třeba zachovávat ty formy, které mají nějakou sémantickou funkci, naopak nelze trvat na zachování forem jazykových.“⁶ Tímto se dostáváme ke druhé fázi procesu, ve kterém vzniká překlad – tedy ke vnímání díla. Dílo se čtenáři a stejně tak i překladateli dostává do rukou v podobě textu. Ten funguje jako objektivní materiál, který je přeměňován vnímatelem - čtenářem.

⁵ Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 47.

⁶ Tamtéž, s. 49.

Chceme-li popsat model tvořivé překladatelské činnosti, je třeba znát, co je jejím předmětem a cílem, to znamená; co se bude překládat, jakými postupy a co má vzniknout.), Další otázkou je, kdo bude překladatelem, jaké musí mít znalosti a za jakých podmínek má překlad vznikat, tedy kde může a kde musí překladatel uplatnit tvůrčí postupy.

2.3. Jak správně překládat

Za jedno z nejpodstatnějších hledisek v teorii a praxi překladu považují hledisko funkční. Jak jej popisuje Levý, toto hledisko zkoumá, jaké sdělovací funkce mají jednotlivé jazykové prvky, a které sdělovací prostředky mohou ve vlastním jazyce plnit stejnou funkci.⁷ Již roku 1913 formuloval jeden ze spoluzakladatelů Pražského lingvistického kroužku, Vilém Mathesius, funkční hledisko překládání: „[...] vlastní podstatou přebásnění je úsilí o vzbuzení uměleckého účinku i třeba jinými literárními prostředky, než jakých bylo užito v originálu. [...] často stejné nebo přibližně stejné – prostředky docilují účinků různých. Zásada, že důležitější je rovnost uměleckého účinku než stejnost uměleckých prostředků, jest důležitá zejména při překládání děl básnických.“⁸ Totéž platí pro překlad pohádkového jazyka, termínů a obrátů, protože právě pohádka je velice citlivá na umělecký účinek u mladých posluchačů.

Pokud se odborníci pokoušejí o zobecnění, shodnou se nejčastěji na stanovisku, že překladatel má znát: 1. jazyk, ze kterého překládá, 2. jazyk, do kterého překládá, 3. věcný obsah překládaného textu (tj. dobové i místní reálie, různé zvláštnosti autorovy, příp. příslušný obor u odborné literatury), uvádí ve své překladatelské bibli i J. Levý.⁹

Originál je ale potřeba chápat jako systém a ne jako seskupení jednotlivých prvků. Stanovisko odborníků k přístupu překladatele k originálu ilustruje například názor nejvýznamnějšího polského teoretika překladu Zenona Klemensiewiczze: „Úkolem překladatelovým není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a využít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka, které

⁷ Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 26.

⁸ Mathesius, V. „O problémech českého překladatelství,“ In *Přehled* 11/1913, 808.

⁹ Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 17.

by v míře co největší mohly být jejich substituty a ekvivalenty stejně vhodnými a účinnými.“¹⁰ Je tedy jasné, že překladatel musí být nejen vnímavý a chápavý, ale i kreativní.

2.4. Překladatelské postupy

Nejpřehlednější a nejucelenější „návod na překlad“ do češtiny vůbec najdeme v knize *Umění překlada*. Kapitola „Tři fáze překladatelovy práce“ jasně strukturuje, na co je třeba dávat pozor, a formuluje některé požadavky na práci překladatele.

Přijmeme-li jako východisko tezi, že předloha je pro překladatele materiálem, jež má umělecky zpracovat, pak bude možno požadavky kladené na překlad shrnout do tří bodů:

1. pochopení předlohy,
2. interpretace předlohy,
3. přestylizování předlohy.¹¹

2.4.1. Pochopení předlohy

Od původního umělce Levý očekává pochopení skutečnosti, kterou zobrazuje, od překladatele pak pochopení díla, které tlumočí. Je jasné, že dobrý překladatel musí být v první řadě dobrým čtenářem.

První rovinou je pochopení textu, tj. porozumění filologické. K tomuto pochopení nepotřebujeme žádné zvláštní nadání, je jen věcí odborné přípravy a praxe.

Ve druhé rovině překladatel zprostředkuje čtenáři ideové hodnoty díla, tj. náladové ladění, ironické či tragické podbarvení, útočné zaměření na čtenáře či suché konstatování apod. Běžný čtenář si tyto kvality nemusí nijak uvědomovat, ale překladatel by měl být schopen určit, jakými prostředky jich autor dosahuje. Překlad tedy vyžaduje nejen zevrubné, ale hlavně mnohem více uvědomělé poznání díla než pouhá četba ve volném čase.

Dobrý překladatel by měl jít cestou přes pochopení hodnot jednotlivých jazykových prostředků a dílčích motivů až ke třetí rovině. Tou je cesta k pochopení uměleckých celků a skutečností v díle vyjádřených, jako jsou postavy, jejich vztahy a prostředí děje. V bajkách jde

¹⁰ Klemenciewicz, Z. *Translation as a Linguistic Problem*. 1995, s. 540 – 541.

¹¹ Levý, J. *Umění překlada*. 1998, s. 56.

především o pochopení ideového a morálního záměru autora. Tedy jaké chování či jev má příběh ilustrovat a jaké morální ponaučení si z něj má malý čtenář odnést.

Jak píše Levý, „ je tento způsob pochopení textu nejobtížnější, protože jako každý čtenář i překladatel nutně tíhne k základnímu chápání slov a motivů, a je třeba značné představivosti k tomu, aby čtenář mohl celistvě chápat uměleckou skutečnost díla.“¹² Představivost je proto pro překladatele nutná stejně jako třeba pro režiséra. Bez ní se jen těžko dopracuje k celostnímu pochopení díla.

Je také naprostá nutnost dílo, dílko, pohádku, povídku či příběh nejdříve přečíst jako celek, a teprve potom se pustit do překladu jednotlivých částí a kapitol. Překlad dílů bez návaznosti na celek nemůže nikdy prakticky fungovat. Při obvyklém požadavku, aby se překladatel seznámil s reáliemi prostředí a souvislostmi, z něhož překládá, jde vlastně o to, aby na vlastní kůži poznal skutečnosti, které jsou v díle obsažené, a mohl si tak představit jejich obraz v díle.

Jako obecné pravidlo, kterého je dobré se držet, můžeme pro překlad vzít výrok Jiřího Levého: Překlad má především cíl reprezentativní, má „vystihnout „ předlohu.

Dále mohou být překladatelské zásady určeny jako rozhodnutí a kompromisy mezi zdánlivými protiklady tak, jak je načrtává Levý:

Překlad musí reprodukovat slova originálu.

Překlad musí reprodukovat ideje originálu.

Překlad se má dát číst jako originál.

Překlad má být čten jako překlad.

Překlad by měl odrážet styl originálu.

Překlad by měl ukazovat styl překladatelův.

Překlad může k originálu něco přidávat nebo z něho něco vynechávat.

Překlad by neměl nikdy k originálu nic přidávat a nic z něho vynechávat.¹³

Na rozdíl od Levého považuje Gaston Bachelard překlad a originál za dvě existenční formy společného abstraktního archetypu: „Kdybych to měl vyjádřit pomocí pojmů z okruhu rodiny, řekl bych, že úspěšný překlad by měl být spíše bratrem než synem originálu, neboť

¹² Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 59..

¹³ Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 33.

oba by měli vycházet ze stejné transcendentální ideje, která je pravým, ale neviditelným otcem díla.“¹⁴ Tímto zajímavým přirovnáním povyšuje, alespoň verbálně, překládání na úroveň originálního tvoření.

Přísnější než v západních literaturách románských, německých a anglických jsou požadavky na překlad ve slovanských literaturách, a zde zvláště u některých národů středoevropských (Češi, Slováci, Maďaři). Zde je nejen naprosto nemyslitelné, aby verše byly překládány prózou. Jak podotýká Levý, „bylo by také velmi neobvyklé a diskreditující, kdyby například alexandrin byl překládán blankversem, nebo kdyby se například vynechávali slovní hříčky nebo historické narážky, anebo kdyby se překladatelé při potížích uchýlovali k různým odlehčením, jaká jsou běžná např. v praxi německé a anglické.“¹⁵ Podmínka překladatelovy práce je tak promyšlený přístup k hodnotám literatury, kterou převádí do literatury vlastní, a představa o tom, co chce čtenáři přeloženým dílem říci.

2.4.2 Interpretace předlohy

Mateřský jazyk není často schopen významově tak širokého nebo mnohoznačného výrazu, jaký je v originálu, a pak nestačí jazykově správný překlad, ale je nutná interpretace. Z toho, co bylo již řečeno o vzniku překladu, je zřejmé, že každý překlad je více, či méně jasná interpretace. Má-li být interpretace správná, musí jejím východiskem být nejpodstatnější rysy díla a jejím cílem jeho objektivní hodnoty. Zajímavě uvažuje o umělcově poměru ke skutečnosti Timofejev: „Charakteristickou zvláštností představitosti skutečného umělce – kromě její intenzity a síly – je její nezištnost, přesněji její objektivita, tj. okolnost, že umělec sní nikoliv o sobě, nýbrž o konkrétním světě, který ho obklopuje, že se jakoby „převtěluje“ a zřídka sama sebe a svých osobních zájmů.“¹⁶ Totéž platí o překladateli. Stejně jako čtenář může do díla nevhodně promítat své vlastní promítání světa. Jeho pojetí díla bude realistické jen pokud neupadne do laciné osobní sentimentality a vztahovačnosti. Na druhou stranu nemůže překladatel do díla vkládat své subjektivní nápady, může pouze přinést nový pohled na dílo tím, že některý z rysů překladu objeví nebo zdůrazní.

¹⁴ Paris, J. „Translation and Creation“ In *The Craft and Context of Translation*, s. 62.

¹⁵ Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 40.

¹⁶ Timofejev, L.I. *Theorie literatury*. 1953, s. 37.

Prostředky, kterými může překladatel svou koncepci prosazovat, jsou sice omezené, ale přece účinné. Levý staví jako hlavní prostředek překladatelovy tvůrčí práce výběr stylistických prostředků.¹⁷

2.4.3. Přestylizování předlohy

Stylistickým laděním každý překladatel vtiskává originálu ve větší či menší míře svoje pojetí díla. Stylistické přehodnocení díla ale nesmí jít tak daleko, aby nám překladatel zkreslil smysl originálu. Toto platí pro poezii a ve stejné míře i pro překlad pohádek. Právě pohádkový jazyk je velice citlivý na drobné stylistické nuance.

V rámci stylistické práce může být mimo jiné zajímavá nesouměrnost dvou jazyků. Slovo, které může existovat v jednom jazyce, nemusí mít v žádných jiných jazycích jednoslovný ekvivalent, Překladatel jej musí proto interpretovat a stylisticky opsat, aby čtenář v překladovém jazyce významu porozuměl. V rámci nutné stylizace se může překladatel setkat i s takovými zajímavostmi jako je indonéské slovo „jayus“, které vyjadřuje vtip, který je tak špatně a nezajímavě podaný, že se mu člověk musí smát:

Obr. 2. Slovo bez ekvivalentu v ostatních jazycích.

Levý definuje tento překladatelský oříšek takto: „Jazykové prostředky dvou jazyků nejsou „ekvivalentní“, a proto je nelze převádět mechanicky. Nekryjí se přesně významy a jejich estetické hodnoty.“¹⁸ Proto je překlad tím obtížnější, čím je větší úloha jazyka ve

¹⁷ Levý, J. *Umění překlada*. 1998, s. 67.

¹⁸ Levý, J. *Umění překlada*. 1998, s. 73.

výstavbě textu. U překladu pohádek je proto z jejich podstaty třeba větší pružnosti i větší celkové volnosti.

Překladačský proces nekončí tím, že byl vytvořen text překladu, a text by také neměl být jediným cílem překladačovy práce. I překlad funguje v naší společnosti teprve tehdy, když je čten. Levý, veliký učitel českých překladačů moderní doby, ještě jednou ke konci své knihy vyzdvihuje základní smysl překladačovy role: „Stejně jako východiskem překladače nemá být text originálu, ale ideové a estetické hodnoty v něm obsažené, stejně také jeho cílem by neměl být text, ale určitý obsah, který tento text sdělí čtenáři.“¹⁹ To znamená, že překladač musí počítat se čtenářem, pro kterého překládá. V našem případě jsou to děti ve věku od 3 do 8 let. Bude tedy třeba dbát při překladu určeném pro dětské vydání více o srozumitelnost jazyka než při překladu pro čtenářsky náročnou edici, v níž půjde spíš o zachování všech podstatných rysů předlohy. Proto jsem se ve svém překladu soustředila především na srozumitelnost pro českého dětského čtenáře/posluchače a v některých pasážích jsem tuto prioritu upřednostňovala před zachováním textu originálu.

Souhrnem je možno o postupu, kterým vzniká překlad, říci, že ústředním bodem překladačské problematiky je poměr tří celků jak je udává Levý: objektivního obsahu díla a jeho dvojí konkretizace, čtenářem originálu a čtenářem překladu.²⁰ Tyto tři body budou nutně trochu rozdílné, a to především podle toho, v jaké míře se v nich uplatňují rozdíly mezi dvěma jazyky a rozdíly v obsahu povědomí dvou čtenářských okruhů. Za jeden z největších problémů překladačovy práce považuji snahu o omezení těchto rozdílů.

Na závěr této kapitoly bych ráda dodala motto, které je jistě dobré mít při překládání na paměti, tedy že: „Překlad není dílo, ale cesta k dílu,“²¹ jak prohlásil již před více než půl stoletím ve Španělsku Ortega y Gasset.

¹⁹Tamtéž, s. 80.

²⁰Tamtéž, s. 52.

²¹ Ortega y Gasset, J. *El libro de las misiones*. 1944, s 166.

3. Literatura pro děti a mládež v Čechách a ve Slovinsku

*Všechno, co na světě se rozutrácí,
jen změní místo, aniž zmizí navždy,
kdo nepředá však dětem dar své krásy,
ten ničí ji a sobectvím ji vraždí.*

- William Shakespeare, Sonet 9

Vymezení pojmu literatura pro mladé můžeme rozdělit na dva okruhy. První je okruh tvoření literatury pro děti (od narození přibližně do 12. roku) a mladé (od 12. do 18. roku), druhý okruh je literatura, která se časem stala vhodná pro mladé čtenáře, i když byla původně napsaná pro dospělé a má status klasiky.²² V této kapitole se budeme zabývat především literaturou pro děti, i když obecná pravidla mohou platit i pro literaturu pro mladé a druhý jmenovaný okruh literatury. Budeme se také držet tématu moderní pohádky 20. a 21. století, jelikož právě ta je relevantní pro tuto práci. Dále se podíváme do světa bajky, abychom lépe porozuměli problematice překládané knihy v oddílu 6. a příloze.

Na otázku proč se zabývat do hloubky právě pohádkou a jaký má tento literární útvar význam pro životy naše a našich potomků nám podává vysvětlení slavný psycholog Bruno Bettelheim: „Potěšení, jež zažíváme, když si dopřejeme naslouchat pohádce, a okouzlení, které pocítujeme, nevyplývá z psychologického významu příběhu, ale z literárních kvalit pohádky jako uměleckého díla. Pohádky jsou jedinečné nejen jakožto literární útvar, ale také jako umělecké dílo zcela srozumitelné dítěti, tak jako žádný jiný druh umění. Nejhlubší význam pohádky je pro každého jiný a není stejný ani pro téhož člověka v různých okamžicích jeho života, jak už to platí pro každé velké umění. Z téže pohádky si dítě bude brát různé významy podle potřeb a zájmů dané chvíle. Bude-li mít příležitost, vrátí se ke stejné pohádce, jakmile bude připraveno staré významy rozšířit nebo je nahradit novými.“²³

²² Blažič, M. *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. 2011, s. 3.

²³ Bettelheim, B. *Za tajemstvím pohádek; proč a jak je číst v dnešní době*. 2000, s.16.

Soudobá literární teorie určuje literaturu pro mladé jako tzv. literaturu dvojího čtenáře.²⁴ To znamená, že mladí i dospělí čtenáři čtou s různou motivací jedny a téže knihy, např. pohádku *Medvídek Pů*, *Malý princ*, *Jonathan Livingston Racek*, *Knihy džunglí*, aj. Jak již bylo naznačeno, dokonce i čtenář, který bude číst jednu a tu samou knihu pro mladé, ji bude pokaždé číst z jiného úhlu pohledu, v závislosti na stupni jeho duševního vývoje a aktuální životní situace. Nejnovější literární teorie uvádějí termín dvojího čtenáře s literaturou pro mladé určenou více posluchačům (termín *crossover*). Jsou to literární díla, která jsou otevřená a mají více cílových posluchačů (dítě, mladého čtenáře i dospělého), řadí se ale do kánonu literatury pro mladé, např. *Harry Potter*,²⁵ *Podivný případ se psem*,²⁶ veškeré pohádky Oscara Wilda, *Peter Pan*,²⁷ *Letopisy Narnie*,²⁸ aj.

Důležitá skutečnost, odlišující literaturu pro děti od literatury celonárodní, je úloha folklóru.. V literatuře dospělých je lidová slovesnost již překonaným obdobím. Téměř všechny žánry původního folklóru se časem přeměnily na literární bohatství dětí a mládeže. Pro děti byla a dosud je lidová slovesnost zdrojem estetických prožitků a bohatstvím, které je trvalé a živé. Poetika folklóru ovlivňuje kompozici a styl současných autorů a dává na základě folklorních žánrů vzniknout žánrům novým. M. Genčiová například uvádí, že na základě lidové pohádky vzniká na počátku 19. století pohádka literární a později i pohádka umělá.²⁹

²⁴ Beckett, S. L., *Transcending Boundaries: Writing for a Dual Audience of Children and Adults*, 1999.

²⁵ To že je oblast literatury pro děti zajímavá potvrzuje například stanovisko Vatikánu, v článku o Harry Potterovi, kde poukazuje, že dobro zvítězí nad zlem z roku 2009. Roku 2005 však byl uveřejněn článek, kde kardinál Ratzinger negativně pojednává o Harry Potterovi a tvrdí, že čarodějnictví v knize má negativní vliv na děti a že je Harry Potter špatný vzor hlavního hrdiny. Oba články na: www.guardian.co.uk/film/2009/jul/14/vatican-praises-harry-potter-and-the-half-blood-prince a www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article543766.ece

²⁶ Haddon, M. *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time*. 2003.

²⁷ Barrie, J. *Petr Pan*. 1997.

²⁸ Lewis, C. S. *Letopisy Narnie*. 1991-1993.

²⁹ Genčiová, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1984, s. 14 -15.

3.1. Problematika moderní pohádky se zaměřením na pohádky zvířecí

O povaze žánru nám napoví mnohé už jeho název *moderní pohádka*. Podstatné jméno *pohádka* jasně odkazuje ke kouzelnému světu. Jak píše Magdalena Slezáková ve své diplomové práci o moderní pohádce: „s adjektivem *moderní* je to trochu složitější: je třeba jej vykládat nikoli v dnes běžném, populárním smyslu, ale v jeho původním významu „novodobý“. Tento význam totiž odlišuje moderní pohádku, která se ve světové literatuře poprvé objevila až v 19. století, od starší pohádky lidové.^{30, 31}

Chápeme-li pohádku jako široký pojem, zahrnující tradiční pohádku, pohádku literární i autorskou (umělou), musíme vyzdvihnout její neobyčejnou životaschopnost, přizpůsobivost, vnitřní dynamiku a vynalézavost. Pokud chceme vystihnout strukturní změny žánrů, jimiž pohádka prošla, než se rozvětvila do skoro nepřehledného množství tvarů, které se někdy označuje společným pojmem „moderní pohádka“ musíme začít u tradiční lidové pohádky. Jak uvádí M. Genčiová ve své knize, „ve folkloristice se ustálilo s menšími nebo většími výhradami dělení lidové pohádky na zvířecí, kouzelnou a novelistickou, jejíž odnoží je pohádka anekdotická neboli žertovná.“³²

Právě zvířecí pohádka je obecně pokládána za jednu z nejstarších. „Animistickým pojetím světa, podle něhož zvířata, stromy, člověk i kámen mají duši a jsou cítícími i myslícími bytostmi, odpovídala primitivnímu myšlení člověka, který se ještě neodpoutal od své závislosti na přírodě,“ pokračuje v definici Genčiová. Ze stejných důvodů vyhovuje tento druh pohádky druhu myšlení malého dítěte, pro které je celý svět obydlen živými bytostmi a předměty, kterým přikládá různé lidské atributy. Je obecně známo, že zvířecí pohádka je dosud živá u přírodních národů a indiánských kmenů. Moderní společnost se se zvířecí pohádkou setkává pod názvem bajka (viz. oddíl 3. 2. této práce).

Podle Charlotty Bühlerové, která sledovala působení pohádky na psychiku dítěte, je možno pohádku se zvířecími hrdiny dělit do tří skupin: a) Vlastní zvířecí pohádky, v nichž zvířata mají vlastnosti jako v přírodě, jsou jen obdařena schopností mluvit. Tyto pohádky budí dětský zájem již proto, že svět zvířátek je dítěti sympatický. Často místo zvířat vystupují oživené

³⁰ Slovinská literární věda označuje žánr vhodnějším termínem *sodobna pravljica* (současná pohádka), v české teorii se s ním však nesesetkáváme, proto se přidržujeme domácího termínu *moderní pohádka*.

³¹ Slezáková, M. *Ideologie, hra, tajemství: role slovinské moderní pohádky v letech 1945-1975*, Diplomová práce, s. 21.

³² Genčiová, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1984, s. 23 -24.

věci z blízkého okolí dítěte: šídlo, koblížek, jehla. b) Pohádky, v nichž zvířátka vystupují jako pomocníci člověka. Kromě schopnosti mluvit je jim dána i schopnost dělat různá kouzla, proto tyto pohádky tvoří přechod k pohádkám kouzelným. c) V pohádce vystupují zvířata alegoricky znázorňující lidské vlastnosti, lidské vztahy a jednání. Je to typ velmi blízký bajce. Dává dítěti představu o světě lidí.³³ Všechny tři typy mají vliv na četbu dětí od nejmenších po věk školní.

V okruhu zvířecích pohádek vznikl ještě jeden typ, určený nejmenším dětem, který by jim měl napomáhat zvládat úskalí začátků řeči. Jsou to ty, v nichž se celé pasáže opakují, někdy s přidáváním dalšího článku jako například: *Domku, domečku, kdo v tobě přebývá, O kohoutkovi a slepičce, O Koblížkovi, O veliké řepě*. Jak uvádí Genčiová: „doslovné opakování pasáží s navrstvováním dalších článků, které si dětský posluchač snaží zapamatovat, je důležité, aby dítě opakováním zvládlo slova pohádky.“³⁴ Kromě mravního obohacení, které tyto pohádky obsahují, se na nich dítě učí i novým slovíčkům, řečovým obrátům a formám.

Do zvířecí pohádky patří také příběhy, které mohou vypovídat o vlastnostech, zálibách, myšlení i lumpárnách dětí, být alegorickým obrazem dětského světa, jako kniha **Alana Milna** *Medvídek Pú (Winnie-the-Pooh, 1926)*. Mohou se také blížit pohádce o životě zvířat, ptáků či hmyzu tak, že autor poskytuje daleko větší volnost lidským vlastnostem a jednání zvířecích hrdinů. Takovým autorem je například Kenneth Grahame v *Žabákových dobrodružstvích (The Wind in the Willows, 1908)*. Žabák u něho jezdí v autě, krysa s krtkem na lodičce, ale zároveň jsou v jeho knize zachovány základní přírodní vztahy mezi jednotlivými zvířátky.

³³ Bühler, Ch. *Das Märchen und das Phantasie des Kindes*. 1918, s.20.

³⁴ Genčiová, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1984, s. 25.

3.1.1. Moderní pohádka česká

Návaznost na lidovou pohádku se projevuje ve zvláštním typu, který bychom mohli nazvat ryze českým. Jejím otcem je **Karel Čapek** (*Devatero pohádek*). Max Lüthi ve své práci o evropské pohádce vyslovil zajímavou myšlenku: „Pohádka je v tak vysokém stupni formálně vybroušena a vyčerpána, že její další vývoj na její vlastní cestě je nemožný; možný je jen její odklon k žertovnému.“³⁵ Domnívám se, že právě Čapkovy pohádky a na ně navazující pohádky dalších autorů – Josef Lada, Karel Poláček, Vladislav Vančura, Jan Drda, Jan Werich, aj. – jsou důkazem, že je tento druh pohádky českou raritou.

Čapek, stejně jako Lada a další, předpokládal, že čtenář zná lidové pohádky. Užívá jejich kouzel, avšak zároveň doufá, že čtenář v ně nevěří: „Jestli si, děti, myslíte, že vodníci nejsou, tak vám tedy říkám, že jsou, a jací.“ Zdánlivě kouzla potvrzuje, ale zároveň je staví do důvěrně známého, zcela civilního světa, v němž se spolu s kouzelníky pohybují policejní radové, „detektývové“, vedle vodníka, trpícího revmatismem, pan dochtor. Tímto černobílým protikladem kouzla a všedního života dosahuje jakési destrukce tradiční pohádky, tvoří útvar, pro který by se spíše hodil název **antipohádka**. Dokonce o tom svědčí i názvy pohádkových sbírek jeho následovníků například *Pohádky naruby*, (1939), Josefa Lady. Genčiová ve své knize píše: „Andersen i tehdy, když mírně ironizoval kouzelné proměny, přece jen ponechával čtenáři iluzi skutečného pohádkového příběhu. Karel Čapek naopak nechce, aby se mu věřilo.“³⁶ Zdeněk Svěrák říká o jednom z největších děl pro děti od bratří Čapků: „Okouzlilo mě Devatero pohádek. Jejich pohled na pohádku byl úplně jiný, hravý, s nadhledem, hrou se slovy - těch synonym, co Karel vždycky vymyslel, až to vypadalo, že se vytahuje.“³⁷ Kouzelné proměny jsou u bratří Čapků prostředkem k vyjádření mezilidských vztahů. Proto jsou vodníci a kouzelníci v jejich pohádkách obyčejné trpící a cítící bytosti, zbavené nadpřirozenosti. Nic lidského jim není cizí, dokonce ani směšnost. Na druhé straně i jejich zcela obyčejní lidé, jako například listonoš, jsou schopni kouzel.

Na rozdíl od Čapka jeho současníci **Josef Lada** (*Pohádky naruby*, 1939, *Bubáci a hastrmani*, 1939, *Kocour Mikeš*, 1934), **Karel Poláček** (*Edudant a Francimor*, 1933) a **Vladislav Vančura** (*Kubula a Kuba Kubikula*, 1931) předpokládají jen dětského a nikoliv

³⁵ Lüthi, M. *Das europäische Volksmärchen*. 1947, s. 89.

³⁶ Genčiová, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1984, s. 30 - 31.

³⁷ Svěrák, Z. <http://www.novinky.cz/zena/styl/288100-zdenek-sverak-pohadky-jsou-literatura-se-stastnym-koncem.html>.

zároveň dospělého čtenáře. Genčiová popisuje: „Ladovy pohádky stavějí žertovným způsobem tradiční pohádku na hlavu. Bubáci, hastrmani a strašidla jsou zcela zcivilněna tak, že si musejí podávat na obecní úřad žádost o povolení strašit. Hastrmanské děti si hrají s ostatními vesnickými dětmi, chodí s nimi do školy (podobně i Edudant a Francimor v Poláčkově knize), liší se od nich jen tím, že umějí provádět čáry, ale nedokonale. Vančurovo strašidlo Barbuchu hubne a mizí, jakmile se ho děti přestávají bát.“³⁸ Vše je v těchto příbězích podřízeno hře, veselému dobrodružství, kterého jsou děti účastníky. Celý tento zábavný děj, ve kterém kluci jezdí s hastrmanskými dětmi na koštěti a na motorkách unikají kouzelným koním loupežníků, by však nebyl možný, kdyby malý čtenář dobře neznal pohádkový svět tradiční lidové pohádky.

Čapkova pohádka má v Čechách řadu talentovaných pokračovatelů, kteří ji navíc obohatili novými tvůrčími prvky. Mezi jinými jmenuji *České pohádky* (1958) **Jana Drdy**, *Fimfárum* (1960) **Jana Wericha**, cyklus pohádek o Rumcajsovi, Mance a jejich synkovi Cipískovi a dalších pohádkových postavičkách **Václava Čtvrťka**³⁹ (*Rumcajs*, 1970, *O Rumcajsovi a loupežnickém synkovi Cipískovi*, 1973, *Vánoce u Rumcajsů*, 1974, *Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky*, 1974, *O Česílkovi, Šejtročkovi a jednom známém loupežníkovi*, 1970, *Cesty formana Šejtročka*, 1977). Právě Václav Čtvrtek se vedle kouzelných pohádek inspirovali pověrečnou povídkou. Vedoucí motiv jeho pohádek je boj za vítězství spravedlivých a chudých nad nespravedlivou vrchností. Bojem dobra proti zlu navazuje na tradiční lidovou pohádku a jeho humor jeho pohádek vyplývá z pohledu, že se dá se strašidly a bubáky a jinými temnými silami přátelsky spojit pro dobrou věc.

Dále se v české pohádkové literatuře setkáváme s příběhy, v nichž vystupují buď oživená zvířata, hmyz nebo hračky, anebo zcela vymyšlené pohádkové postavy. Takové příběhy jsou ukázkou lidského života přeneseného do fantastického světa, jako jsou například *Broučci* (1876) **Jana Karafiáta**. Vztahy mezi zvířátky ze světa hmyzu nám nádherně ukazuje slavná kniha *Ferda mravenec* (1936) **Ondřeje Sekory**. Z okruhu dětské literatury nonsensu si dovoluji jmenovat podle mého názoru významnou pohádkovou knihu **Vítězslava Nezvala** *Anička skřítek a Slaměný Hubert* (1983). Je to dílo zřetelně poznamenané Carrollovou *Alenkou v říši divů*, i když je odlišné ve své podstatě. Na tuto odlišnost upozornila Marie Majerová: „Někdy je to hra se slovíčky, sama sebou opojená, jak to u Nezvala bývá, bez jiného podkladu než zvukového okouzlení z fonetiky slova a někde i bez fonetiky, z vizuálního vjemu slova

³⁸ Genčiová, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1984, s. 32.

³⁹ Tamtéž, s. 32 – 33.

vytištěného. Jindy má slovní hříčka vtipný smysl, jak to děti rády dělají, překrucující slova jako těsto v preclík. A v celku je obsah padesáti kapitol nepřetržitý řetěz snových asociací, jak je spřádá a zaplétá dětská mysl, nespoutaná jakoukoliv logikou, uvolněna v prvním rozletu, neznající kázně.⁴⁰

K dalším dílům pro děti konce 20. století patří například pohádka **Miloše Macourka** *Macha a Šebestová* (1982) známá i z večerníčků ilustrovaných Adolfem Bornem. I tento autor se rád odebíral do světa zvířat v pohádce *Žofka ředitelkou zoo* (1996). V těchto příbězích dokázal tento svět mile a jedinečně polidštit a poskytnout tak malým čtenářům a divákům potěšení se zvířecími hrdiny.⁴¹

Slavných pohádkářů v dnešní době není mnoho, ale můžeme uvést například známého spisovatele historických románů **Zdeňka Šmída** s jeho knihou *Pohádky pro dobrodruhy* (2007). Autor známých cestopisů a historických knih se v jednom ze svých posledních děl obrací právě na dětské čtenáře.

V neposlední řadě zmiňuji díla pro malé a nejmenší **Zdeňka Svěráka**, jehož první tvůrčí zkušenosti s pohádkou začínaly u nedělních pohádek v rozhlase. Tak není divu, že jeho první trilogie pohádek vyšla na CD nosiči: *Tři auta, Krápník a Františka a Tiché šlapací království* (1965) Později přepracovaná na *Kolo se zlatými ráfky* (1989). Poslední jmenovaná je pohádkovou alegorií o svobodě, a o tom, že by se mělo mluvit nahlas, a ne šeptat. První Svěrákova pohádková kniha má název *Tatínku, ta se ti povedla* (2005) a pohádky před spaním nechte tradičně maminka, ale tatínek Šíma, který musí, ač nerad, vyprávět o zdánlivě obyčejných věcech kolem nás - a to není jednoduché, jak se možná na první pohled zdá. A proč právě pohádky? Jak říká sám pan spisovatel Svěrák: „Pohádky jsou literatura se šťastným koncem a ty já potřebuju.“⁴²

⁴⁰ Majerová, M. „Česká Alenka v zemi divů“ In *O dětské literatuře*. 1956, s 103-104.

⁴¹ Adamovič, I. ,Neff, O. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. 1995, s. 141.

⁴² Svěrák, Z. <http://www.novinky.cz/zena/styl/288100-zdenek-sverak-pohadky-jsou-literatura-se-stastnym-koncem.html>

3.1.2. Moderní pohádka slovinská

Na tuto tematiku napsala svou jedinečnou práci Mgr. Magdalena Slezáková, od které jsem si dovolila s jejím souhlasem hlavní část tohoto oddílu převzít. Píše: „Zatímco ve světové literatuře je moderní pohádka pojmem už od 19. století, ve Slovinsku až do poloviny 20. století prakticky neexistovala a ani situace těsně po válce jí nebyla příliš nakloněna. Pohádky a fantazijní literatura obecně byly chápány jako přežitek, nežádoucí pozůstatek překonaného společenského řádu: pohádka je v „novém“ světě zbytečná, protože „nový člověk“ žije v nejlepší možné realitě a snít nepotřebuje.“⁴³

Pro dětskou literaturu a moderní pohádku ve Slovinsku byla začátkem až 50. léta. V této době začínala psát Ela Peroci, se svou pohádkovou knihou *Moj dežnik je lahko balon* (1953, Můj deštník může být balon) a fantastickým příběhem *Potovanje v tisočera mesta* otevřel éru moderní slovinské pohádky Vitomil Zupan (1956, Putování do tisícerych měst). Za zmínku stojí i pohádku Saši Vugy *Škorenjček Matevžek* (1955, Škornička Matýšek), ve které v roli hlavní postavy vystupuje oživená botka.

Podle Slezákové vnesla 50. léta modernizaci i do dětské prózy: autoři začali znovu nahlížet do kouzelných světů, poněkud zmírnili svůj didaktický tón a místo budoucího úderníka zvolili za svého hrdinu „obyčejné“ městské dítě, které vyniká svou schopností hry a svobodnou představivostí. Angažovaná próza tak utrpěla citelnou ránu, přesto se houževnatě držela nad pomyslnou hladinou zapomnění: přizpůsobila se situaci a moderní pohádku odmítla pustit ze svých spárů, majíc na paměti, že dětská literatura klade velký důraz na výchovnou a poučnou funkci textu a je tak zranitelnější než literatura pro dospělé. Příkladem může být fantastický příběh Milana Šegy *Zgode in nezgode kraljevskega dvora* (1957, Bylo nebylo na královském dvoře), který se vysmívá monarchii a oslavuje model lidové demokracie.⁴⁴

V roce 1961 vychází další kniha *Drejček in trije Marsovčki* (Ondra a tři Mart'anci) od Vida Pečjaka Dále do tohoto období spadá *Čudežni pisalni strojček* Smiljana Rozmana (1966, Zázračný psací strojček), o králi Bumovi a vládci sousední země králi Bumbumovi, kteří spolu tvrdošijně vedou nesmyslnou válku, na jejíž příčinu si už ani jeden dávno nepamatuje. Ve dvou pohádkových příbězích Marjana Marince se také setkáváme se satiricky uchopeným kouzelným světem trochu jiného charakteru. Jak píše Slezáková *„Krasen cirkus“* (1965,

⁴³ Slezáková, M. *Ideologie, hra, tajemství: role slovinské moderní pohádky v letech 1945-1975*. Diplomová práce, 2013, s. 24.

⁴⁴ Tamtéž, s. 25.

Krásný cirkus) líčí složitou situaci v království Tam a Tam, sužovaném nestvůrou, které se nikdo z domácích neodvážívá postavit. Zasáhnout musí Janezek, chlapec ze světa lidí, který zjistí, že strašlivou příšerou je obyčejný krtek a obětí, již se monstrum chystá pohltit, pouhý květ pampelišky, načež je krtek slavně poražen a ztrestán tím, že jej zaživa zakopou pod zem.“⁴⁵ Mezi další tituly pro děti patří Marincova kniha *Strah ima velike oči* (1967, Strach má velké oči) a knížka Lojze Kovačiče *Zgodbe iz mesta Rič-Rač* (1962, Příběhy z města Ric-Pic), vyznačujících se pochopením pro dětský svět a jeho humor

Na konci let 60. vstoupil do světa literatury pro děti a mládež Jože Snój s fantastickým příběhem *Barabákos in kosi ali kako si je Pokovčev Igor po pravici prislužil in pošteno odslužil to ime* (1969, Barabákos a kosi aneb jak si Igor Pokovců po právu vysloužil a poctivě odsloužil to jméno), který vypráví o střetu kouzelného světa kosů s dětským rošťákem.

Mgr. Markéta Slezáková definuje 70. léta jako zlaté období moderní slovinské pohádky. Předchozí autoři nepřestali publikovat a přidalo se k nim i množství nových zajímavých jmen jako například Ivo Zorman, Vida Brest, Alenka Goljevšček, Polonca Kovač, Gregor Strniša a další. Mezi nimi začínala psát literaturu pro děti i současná vládkyně slovinské dětské literatury Svetlana Makarovič. Dále jmenujeme z tohoto období Kristinu Brenkovou, která vydala v roce 1972 příběh *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* (Holčička Delfína a liška Bystrouška). V roce 1973 pak vyšlo Zormanovo *Storžkovo popoldne* (1973, Storžkovo odpoledne).

„Následující rok vyprávěla Vida Brest příběh nemocného a smutného chlapečka Tjažka (*Veliki čarovnik Ujtata* (1974, Veliký čaroděj Ujtata), kterého čaroděj Ujtata zachrání z jeho osamělosti a uvede ho do světa plného kouzel a dobrodružství.“ pokračuje ve svém historickém přehledu Slezáková.⁴⁶ V roce 1974 vydala jednu ze svých nejznámějších knížek i Svetlana Makarovič: pohádku o dvojici fantazijních zvířat kosovírů, kteří se světem pohybují na létající lžici (*Kosovirja na leteči žlici, Kosovíři na létající lžici*) a o rok později navázalo pokračováním *Kam pa kam, kosovirja?* (1975, Kampak to, kosovíři?).

70. léta můžeme pokládat za důležitý mezník ve vývoji slovinské literatury pro děti a mládež, neboť do ní začíná pronikat zpochybnění idealizace dětství, což bylo dříve nemyslitelné. Spisovatelé tehdy poprvé přestali svému dětskému posluchači zavírat oči před stinnými stránkami světa a lidského bytí. Jak specifikuje tuto problematiku Slezáková:

⁴⁵ Slezáková, M. *Ideologie, hra, tajemství: role slovinské moderní pohádky v letech 1945-1975*. Diplomová práce, 2013, s. 26.

„poprvé se tak ve větší míře objevují tzv. tabu témata, jako např. různé podoby násilí, utrpení a smrt dítěte či erotika.“⁴⁷ V kontextu moderní pohádky musíme zmínit i Snojův pohádkový příběh *Avtomoto mravlje* (1975, Automoto mravenci).

Mezi současné slovinské pohádkové autory patří Svetlana Makarovič se svými posledními díly *Šuško in gozdni dan* (2008, Šuško a lesní den), *Kokoška Emilija* (2009, Slepíčka Emilie) a *Balada o Sneguročki* (2012, Balada o sněhové ručce). Ve svých nejnovějších pohádkách zařazuje Makarovič tradičně personifikovaná zvířátka, skrze něž se ponořuje do otázek hlubšího významu, což je dělá přitažlivé i pro dospělého čtenáře. K dalším autorským pohádkám současnosti patří sbírka Feriho Lainščka *Misllice*, která zachovává mnoho folklórních elementů tak, že staví na lidové pohádce zasazené do určitého času a prostoru.

3.2. Bajka ve 20. a 21. století a její specifické rysy

Bajka se může zdát jako banální příběh s jednoduchou morální zápletkou, je však mnoho důvodů, proč číst dětem právě bajky.

Tento literární pohádkový útvar je slovníkově definován jako: „Krátký smyšlený příběh alegorickou formou demonstrující morální pravidlo nebo jinou obecnou zkušenost.“⁴⁸ Velmi obecně slouží bajka nejen dítěti ale i dospělému, aby se naučil, jak se má ve světě správně chovat. Tento žánr k tomu používá porovnání protichůdných vlastností za účelem zdůraznění správného chování. Jak píše ve své psychologické studii Bruno Bettelheim: „Uvedení charakterových protikladů dovoluje dítěti lehce porozumět rozdílu mezi nimi, což by nedokázalo tak pohotově, kdyby postavy byly vykresleny věrněji podle života, se všemi složitostmi, které skutečné lidi charakterizují. Nejasnosti musí počkat, dokud není vystavěna poměrně pevná osobnost na základě pozitivních identifikací. Mravnost se neprojevuje tím, že ctnost nakonec zvítězí, ale tím, že hrdina je svými činy natolik přitažlivý, že se s ním dítě ztotožní. Avšak otázka, již se dítě zaobírá, zní: „Chci být dobré?“, ale „Komu se chci či nechci podobat?“ Rozhoduje se podle toho, do které postavy se celým srdcem vžije. Pak má dítě základnu pro porozumění, že mezi lidmi jsou velké rozdíly a že si

⁴⁷ Slezáková, M. *Ideologie, hra, tajemství: role slovinské moderní pohádky v letech 1945-1975*. Diplomová práce, 2013, s. 26.

⁴⁸ Mocná, D., Peterka, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004, s. 32.

tudíž člověk musí vybrat, kým chce být. Toto základní rozhodnutí, na němž bude stavět všechn další osobnostní vývoj, je usnadněno polarizací v pohádkách. Jsou li pohádky bajkami, pak prostřednictvím slov, činů a událostí říkají, co má člověk dělat.⁴⁹

Evropské bajkářství bylo ovlivněno bajkami Řeka Ezopa. Jeho bajky se odlišují od bajek orientálních, a to jak indických, tak i arabských, především tím, jak jsou proměněny vztahy mezi zvířaty a lidmi. V indických bajkách žijí zvířata ve světě přírodních zákonů jako lidé. „Zatímco v evropské literatuře se preferuje schopnost bajky přesáhnout zvířecí svět do lidských vztahů.“⁵⁰ Zajímavostí je, že útvary podobné bajkám se vyskytují jak u jihoamerických Indiánů, tak afrických domorodců, a tyto bajky, ačkoli nebyly vzájemně ovlivněny, mají společné rysy.

3.3. Zásady překladu dětských pohádek

O překladech dětské literatury můžeme říct, že je překladatel většinou dělá s jistou mírou lásky. Pravděpodobně proto, že vyvolávají vzpomínky na četbu z dětství, kdys se nám v srdci usadil tento druh literatury. Tohle je však pouze domněnka, která nemusí být obecně platná.

Jak píše K. Horálek; „Lidová pohádka je složitý umělecký výtvar, složitý a také diferencovaný; nemá ustálenou podobu textu.⁵¹ A jelikož se ve většině dětských knih proplétá realita s imaginací a fantazijním světem, je pro překladatele nutné mít jistou dávku dětské fantazie, aby byl schopen přenést se do smyšleného světa a vystihnout tak drobné nuance. U překladu dětských děl je proto třeba větší pružnosti i větší celkové volnosti.

Příčinou špatných překladů nebývá jen povrchnost. Někdy právě naopak přemýšlivý filolog ve snaze, aby kladl proti sobě přesné slovní ekvivalenty a uvedl je do vztahů přesně odpovídajících předloze, rozruší umělecký celek, unikne mu celková globální hodnota pasáže, která je pro čtenáře rozhodující. V pohádkovém překladu proto musíme dbát především na účinek, který má jazyk na malého posluchače. Mluva pohádky nemůže být jakkoliv odcizena jazyku, který dítě zná a na který je neomylně zvyklé. Proto je klíčem úspěšného překladu

⁴⁹ Bettelheim, B. *Za tajemstvím pohádek; proč a jak je číst v dnešní době*. 2000, s. 29.

⁵⁰ Urbanová, S. *Žánry, osobnosti, díla*. 2005, s. 126.

⁵¹ Horálek, Karel, „Pohádka jako překladatelský problém“ In *Naše řeč*, ročník 43,1960, číslo 7-8

pohádky přetransformování původního pohádkového jazyka jiné kultury do jazyka českého. „Požadavky, které na překladatele pohádek klade jeho práce, určují také blíže, jaký typ talentu vyžaduje překladatelské umění: jsou to hlavně představivost, schopnost objektivace a stylistické nadání“, píše J. Levý.⁵²

Pan profesor Martin Hlinský se o překladu pohádek zmiňuje v jednom ze svých rozhovorů takto: „Svým dětem jsem vymýšlel vlastní pohádky. A to je citlivý útvar, tam musí být přesný detail. A byly v nich i verše.“⁵³ A opravdu, při překladu dětské pohádky je především potřeba dbát na detail, jelikož dítě je teprve začínající čtenář, který si čtením pohádek tvoří své první návyky a vztahy s literaturou. Musíme brát v potaz, že dítě vnímá jinak než dospělí, maličkosti, kterých si dospělý čtenář leckdy ani nevšimne, může dítě vnímat velice živě a vtiskává si je do paměti.

Co se týče intervence do textu, právě do pohádek se pochopitelně nejvíc zasahuje, pod domněnkou, že je to nutné pokud jde o edice určené přímo pro děti. V takových případech se často volí přímo převypravování (textová i syžetová adaptace) a pohádka dětem zpřístupňována na základě lidových předloh. Byl-li upravovatel zaměřen na čtenáře dětského, usiloval spíše o stylistické oproštění a jednoduchost. Je to postup, který byl v dřívějších dobách při vydávání lidových pohádek uplatňován téměř všeobecně, tedy i v případech, když nešlo o publikace určené přímo pro děti. Užívala tohoto způsobu např. Božena Němcová, užíval ho také K. J. Erben, třebaže každý z nich vycházel z jiných názorů na podstatu a smysl lidových pohádek. Tohoto způsobu se samozřejmě užívalo i při překládání lidových pohádek jiných národů, třebaže již v menší míře.⁵⁴

Tento názor, že musí být literatura pro mladé dodatečně zjednodušena, především pro předškolní děti, je však poněkud přežitý a může vést k zásadním změnám ve významu pohádky pro dítě, které nemusí být vždy pozitivní. Překladatel by proto měl v případech potřeby zjednodušit text pohádky postupovat velice opatrně. M. Blažič zastává názor, že „motivy zjednodušování jsou často neopodstatněné, upravené dílo pak často ztratí veškeré literárně-estetické rysy.“⁵⁵

⁵² Levý, J. *Umění překladu*. 1998, s. 82 – 83.

⁵³ Hlinský, Martin, *Když ticho mluví*, upravila L. Korecká, Portál, Praha 2007, s. 12.

⁵⁴ Horálek, K. „Pohádka jako překladatelský problém“ In *Naše řeč*, ročník 43. 1960, číslo 7-8.

⁵⁵ Blažič, M. *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. 2011, s. 4.

R. Lužík v doslovu k svému překladu pohádek Vuka St. Karadžiče píše, že „lidová próza a pohádka má funkci vyprávěčskou, že je záležitostí mluveného slova a že je třeba vyhybat se všemu, co je v češtině cítěno jako jev knižního vyjadřování“.⁵⁶ Ale nejde o věc tak samozřejmou, jak se na první pohled zdá. Platí to totiž i pro pohádku moderní, především pro pohádky pro malé posluchače, kde je počítáno s tím, že bude pohádka dítěti čtena, nikoliv že bude dítě aktivní čtenář. Je proto nutné dbát na to, aby text knihy plynul stejně lehce, jako řeč vypravěče, tedy aby nebylo používáno těžkopádných knižních obrátů, které by dítěti kazily příjemný pocit z vyprávění.

„Jde-li o pohádky přeložené, je třeba řešit také otázku nejasných míst v textu, zvláště jde-li o vypravování celkovým svým rázem odlišná od naší domácí tradice,“ píše ve svém článku K. Horálek.⁵⁷ V pohádkovém bohatství národů celého světa je mnoho společného, ale jsou zde také různé oblastní zvláštnosti, které mají i své překladatelské problémy.

Jazykově pedagogická stránka pohádek se nesmí podceňovat. U pohádek přeložených je třeba pamatovat na to, že mají i po jazykové a stylistické stránce zachovávat ve vhodné míře národní kolorit. Je vhodné zde podotknout také známou zkušenost některých překladatelů, že hodnotnější je jejich první, jako celek improvizovaná verze, a že další opracovávání překlad naopak znehodnocuje.

Nakladatelé dávali většinou překladatelům začátečníkům raději překládat literaturu pro mladé, jelikož si (chybně) mysleli, že jsou problémy v tomto druhu literatury menší, a že je menší i nebezpečí chyb v překladu. Následkem tohoto pohledu je na jedné straně množství velice průměrných říkanek a povídek napsaných pro mladé, na straně druhé pak přesvědčení mnohých kritiků, že se tato díla nedají počítat mezi opravdovou literaturu. To potvrzuje i Janez Gradišnik ve svém článku, kde píše: „Nakladatelé mají totiž pocit, že při psaní pro děti a mladé platí méně přísná pravidla, a že se dá rychle a dobře napsat.“⁵⁸

Ve Slovinsku je však v poslední době poněkud jiná situace. Literatura pro mladé je u slovinských kritiků hodnocena rovnocenně s literaturou pro dospělé. Anglickým kritikům, kteří díla dětské literatury značně podceňují, můžeme dát za pravdu v tom, že děti jsou velice nekritičtí čtenáři a při čtení je pro ně většinou důležitý jen obsah, ženou se za příběhy v knize, tím jak jsou popsány a jazyka si příliš nevšímají.

⁵⁶ Lužík, R. *Srbské lidové pohádky*, 1957, s. 406.

⁵⁷ Horálek, K. „Pohádka jako překladatelský problém“ In *Naše řeč*, číslo 7-8, 1960 .

⁵⁸ Gradišnik, J. „Prevajanje mladinskih knih“, In *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 26. zborník, 2001, s. 231.

Pro názornost přikládám v Příloze 1 této práce slovinskou pohádku *Hišica z kocka* a její překlad od Jaroslava pánka *Domeček z kostek*. Na tomto příkladu jsem pozorovala jednotlivá řešení překladatelských obrátů, pohádkových termínů a jmen a zpracovávala jsem podle některých jeho vzorů oddíl 6.

4. Historie překladu pohádek ze slovinštiny do češtiny

*Až na papíru zažloutlém už věkem,
můj verš se bude blekotavě třást,
můj obdiv k tobě nesetká se s vděkem-
budou jej mít jen za stařecký žvást.
Kdybys však dítě měl, pak- jaký div-
v něm a v mé básni – dvakrát! – byl bys živ.*

-William Shakespeare, Sonet 17

Překládání ze slovinštiny do češtiny má více než stopadesátiletou tradici, a mezi překládanými díly nebyla během 20. století opomenuta ani literatura pro nejmenší děti a mladé čtenáře. I v rámci česko-slovinských kulturních styků má právě literární překlad své významné místo. Vždyť první překladatelské aktivity v této oblasti sahají již do první poloviny 19. století (F. L. Čelakovský – *Slovanské národní písně*, 1822), první překlad ze slovinštiny do češtiny pak vznikl roku 1882, kdy vyšly básně France Prešerna a drama *Tugomer* Josipa Jurčiče a Frana Levstika v překladu Josefa Penížka.⁵⁹

K přerušení kulturních styků došlo během období druhé světové války a k úplnému odmítnutí slovinské a veškeré jihoslovanské literatury v českých zemích na základě roztržky Stalina s Titem mezi léty 1949–1955. Překladatelská činnost se obnovila v šedesátých letech, dále po politických změnách začátku let devadesátých a opět okolo roku 2005, kdy bylo Slovinsko hostem na pražském knižním veletrhu. Jak píše Andrej Leben, „již okolo roku 2000 se začali objevovat noví překladatelé a překladatelky ze slovinštiny do češtiny, kteří vzešli z kateder pražské a brněnské slovenistiky.“⁶⁰ Více budu o této tematice psát v následujících odstavcích kapitoly.

⁵⁹ Urbančič, B. *Slovensko-češki kulturni stiki*, 1993, s. 15 – 18.

⁶⁰ Leben, A. „Homoeotične pisave v prevodu: Suzana Tratnik, Brane Mozentič, Zuzana Brabcová“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, s. 199.

Tento obecný historický vývoj překladů ze slovinštiny odráží i dynamika překládání pohádkových knih a s historickými okolnostmi je spjata i jejich tematické ladění. Jak píše ve své rigorózní práci Petr Mainuš, byla „pozornost našich překladatelů již od dvacátých let dvacátého století do současnosti věnována také literatuře pro nejmladší, vzhledem k více než stoleté tradici, kterou ve Slovinsku dětská literatura má, také pozornost našich překladatelů.“⁶¹ Slovinské knihy pro malé čtenáře jsou v hojné míře překládány do češtiny. O stavu slovinské literatury pro mládež, o jejích autorech a také o práci slovinských nakladatelství i o překladech české literatury pro mládež do slovinštiny až do 60. let minulého století pojednává O. Berkopec v článku *Slovinská literatura pro mládež*.⁶²

⁶¹ Mainuš, P. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882 – 2006*. 2007, s. 102.

⁶² Berkopec, O. „Slovinská literatura pro mládež“ In *Slovanský přehled* 46, 1960, č. 5, s. 302–304.

4.1. Seznam všech literárních překladů slovinských pohádkových knih a děl pro mladá do roku 2006 podle Stanislavy Sýkorové: Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny.

Jelikož jsou informace a souvislé zdroje na tematiku překladu literatury pro děti a mládež ze slovinštiny do češtiny velmi ojedinělé, začala jsem výběrem těchto děl z bibliografického soupisu veškerých literárních překladů ze slovinštiny, který sestavila Stanislava Sýkorová. Z té jsem vybrala pouze díla pro děti a mládež, přidala jsem díla, která nebyla v původním seznamu uvedena a přeložené dětské knihy posledních šesti let a sestavila jsem následující soupis překladů pouze dětské slovinské dětské literatury.

BRINAR, Josip: *Lov medvěda. - Výrova hostina.* /Medvedji lov, Čukova gostija/ Přel. František Ladislav Jelínek, Praha : Alois Hynek 1903.

RAPE, Andrej: *Daniel.* /Daniel/ Přel. Adolf Šustr, Praha : Fr. Švejda 1920.

KETTE, Dragotin: *Dětské pohádky.* /Pravljice/ Přel. Vojtěch Měrka, Košice : T. Štanglerová 1924.

KETTE, Dragotin: *Pohádky.* /Pravljice/ Přel. Vojtěch Měrka a Jiří Wolker. Košice : Tereza Štanglerová 1924.

Župančič, O., Kette, D., Miličinski, F. a spol. *Jihoslované svým dětem, přel. O. F. Babler, Praha: 1924.*

JARC, Miran: *Loupežník Moroz.* /Razbojnik Moroz/ Přel. Otto F. Babler, Praha : Jindřich Veselý 1926.

MEŠKO, Fran Ksaver: *Cencek Poljanců.* /Poljančev Cencek/ Přel. O. F. Babler. Praha : Československá akciová tiskárna 1927.

MEŠKO, Fran Ksaver: *Mladým srdcím.* /Mladim srcem/ Přel. Antoš Horsák. Brtnice : Jos. Birnbaum 1928.

MEŠKO, Fran Ksaver: *Vlk kající a jiné příběhy.* /Volk spokornik in druge povesti za mladino/ Přel. Josef Skrbinšek. Obrázky kreslil slovinský malíř Fr. Podrekar, Praha : Jos. Birnbaum 1928.

MEŠKO, Fran Ksaver: *Mládeži.* /Mladini/ Přel. Josef Skrbinšek, verše František Hermann. Praha : Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franc 1929.

Babler, O. F., Levstik Fran, *Oslavujeme Jugoslávii* ,sborník, uspořádali F. Poulíček a J. Spilka, Praha 1938

SELIŠKAR, Tone: *Bratrstvo Modrého racka*. /Bratovščina sinjega galeba/. Přel. Jan Dědič. Praha : Státní nakladatelství 1947.

SELIŠKAR, Tone: *Žijeme pro vlast*. /Tovariši/ Přel. Zdeňka Bezděková. Praha : Práce 1947.

JEZERNIK, Marija: *Slovinské národní pohádky*, sestavila a přeložila Julie Dědičová, Praha 1947.

JEZERNIK, Marija: *O ztracené lišce*. /Princesa Iza/ Přel. Jan Dědič. Praha : Státní nakladatelství 1948.

BEVK, France: *Tonda* /Tonček/ Přel. Míla Mellanová a Oton Berkopec. Praha : SNDK 1958.

INGOLIČ, Anton: *Odvážná cesta* /Tvegana pot/ přel. František Benhart, Praha: 1958.

PREŽIHOV, Voranc: *Slzičky*. /Solnice/ Přel. František Benhart, Praha : SNDK 1959.

PEROCI, Ela: *Domeček z kostek*. /Moj dežnik je lahko balon; Tisočkratlepa; Ptičke so odletele/ přel. Oton Berkopec, Praha : SNDK 1961.

PEČJAK, Vid: *Ondra a 3 Martánkové*. /Drejček in trije Marsovčki/ Přel. Oton Berkopec, Praha : SNDK 1963.

PEROCI, Ela: *Domeček z kostek*. /Hišica iz kock/ Přel. Oton Berkopec. Ilustr. Lidija Osterc, Praha : SNDK 1965.

INGOLIČ, Anton: *Tajný spolek PGC*. /Tajno društvo PGC/ Přel. František Benhart. Praha: SNDK 1967.

PEROCI, Ela: *Můj deštník je jako balón*. /Moj dežnik je lahko balon/ Přel. Oton Berkopec. Ilustr. Marlenka Stupica, Spoluvyd. Mladinska knjiga, Ljubljana, Praha : SNDK. 1967.

ZUPANČIČ, Beno: *Chlapec a stožár*. /Deček Karbol/ Přel. Oton Berkopec, Spoluvyd. Mladinska knjiga, Ljubljana, Praha : SNDK. 1967.

JURCA, Branka: *Karlička a bílý koník*. /Okoli in okoli; Hišica ob morju/ Přel. Jaroslav Pánek, Praha : SNDK 1968.

PEROCI, Ela: *Pohádky žijí ve velikém starém městě*. /Pravljice žive v velikem starem mestu/ Přel. Oton Berkopec. Ilustr. Marlenka Stupica, Praha : SNDK 1968.

BRENK, Kristina: *Železný prsten*. Přel. Zdenka Bezděková, Praha : Albatros 1970.

Bílé vrány aneb pojed'te si vymýšlet, pojed'te si hrát / výběr děl současných jihoslovanských autorů, texty Kristiny Brenkové, Branky Jurcové, Lojzeho Kovačiše a Maji Miličínské/, Přel. Kateřina Benhartová, Praha, Albatros 1975.

JURCA, Branka: *Katka. /Čuj in Katka/* Přel. Jaroslav Pánek. Praha : Albatros 1978.

MAKAROVIČ, Svetlana: *Šotek Kuzma vyhrává cenu. /Škrat Kuzma dobi nagrado/* Přel. Kateřina Benhartová. Praha : Albatros. Spoluvyd. Mladinska knjiga, Ljubljana 1978.

SUHODOLČAN, Leopold: *Krejčík Kalhotka. /Krojaček Hlaček; Kam se je skríl krojaček Hlaček/* Přel. Jaroslav Pánek. Spoluvyd. Mladinska knjiga, Ljubljana, Praha : Albatros 1979.

JURCA, Branka: *Když zrají jahody. /Ko zorijo jagode/* Přel. Kateřina Benhartová. Praha : Albatros 1980.

SUHODOLČAN, Leopold: *Piko Dinosaurus. /Piko Dinozaver/* Přel. Kateřina Literová-Benhartová. Ilustr. Marjanca Jemec- Božič. Spoluvyd. Mladinska knjiga : Ljubljana, Praha : Albatros 1981.

PREGL, Slavko: *Výprava zeleného draka. /Odprava zelenega zmaja/* Přel. Kateřina Literová-Benhartová, Praha : Albatros 1982.

SUHODOLČAN, Leopold: *Piko Dinosaurus. /Piko Dinozaver/* Přel. Kateřina Literová-Benhartová. Ilustr. Marjanca Jemec- Božič. 2. vyd., Spoluvyd. Mladinska knjiga : Ljubljana, Praha : Albatros 1983.

ZORMAN, Ivo: *V sedmnácti. /V sedemnajstem/* Přel. Kateřina Literová, Praha : Práce 1983.

KOVIČ, Kajetan: *Medvědí škola. /Moj prijatelj Piki Jakob/* Přel. Kateřina Literová, Praha : Albatros 1986.

ROZMAN, Smiljan: *Příhody obláčka Nezbedy. /Oblaček Pohajaček/* Přel. Jaroslav Pánek. Praha : Albatros 1987.

MURNIK, Rado: *Krásný janičár. /Lepi janičar/* Přel. Milada K. Nedvědová. Ilustr. Praha : Albatros 1989.

HOFMAN, Branko: *Ringo Star* Přel. František Benhart, Praha : Albatros 1990.

Dobré ráno, dobrý den (texty Lojzeho Kovačiče a Slavka Pregla), Přel. Kateřina Literová, Praha, Albatros 1990.

KOVAČ, Polonca: *Byliny malé čarodějky /Zelišča male čarovnice/* Přel. Kateřina Literová, Klobouky u Brna : František Ráček 1997.

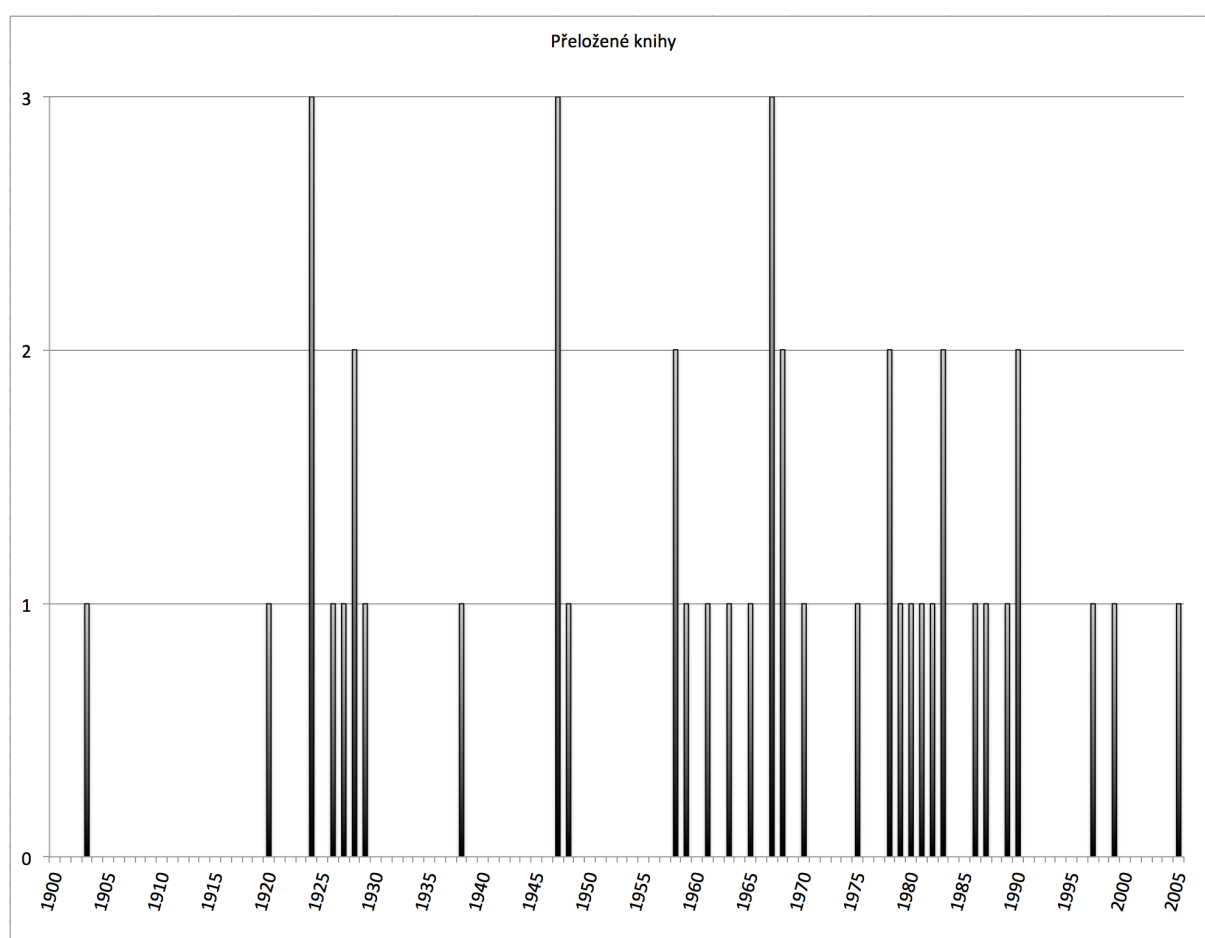
NJATIN, Lela, B.: *Obrovo srdce /Velikanovo srce/*. Přel. Kateřina Literová, Klobouky u Brna : F. Ráček 1999.

KOKELJ, Nina: *Hedvábinka /Sviloprejka/*, Přel. Alena Šamonilová, Brno : Větrné mlýny, 2005.

4. 2. Grafické vyhodnocení údajů

Pro názornost a přehlednost jsem tento seznam vyhodnotila staticky v následujících třech grafech. Tyto grafy znázorňují hojnost překladů slovinských pohádek do češtiny ve 20. století, nejvíce překládaného autora a nejaktivnějšího překladatele v pohádkové oblasti.

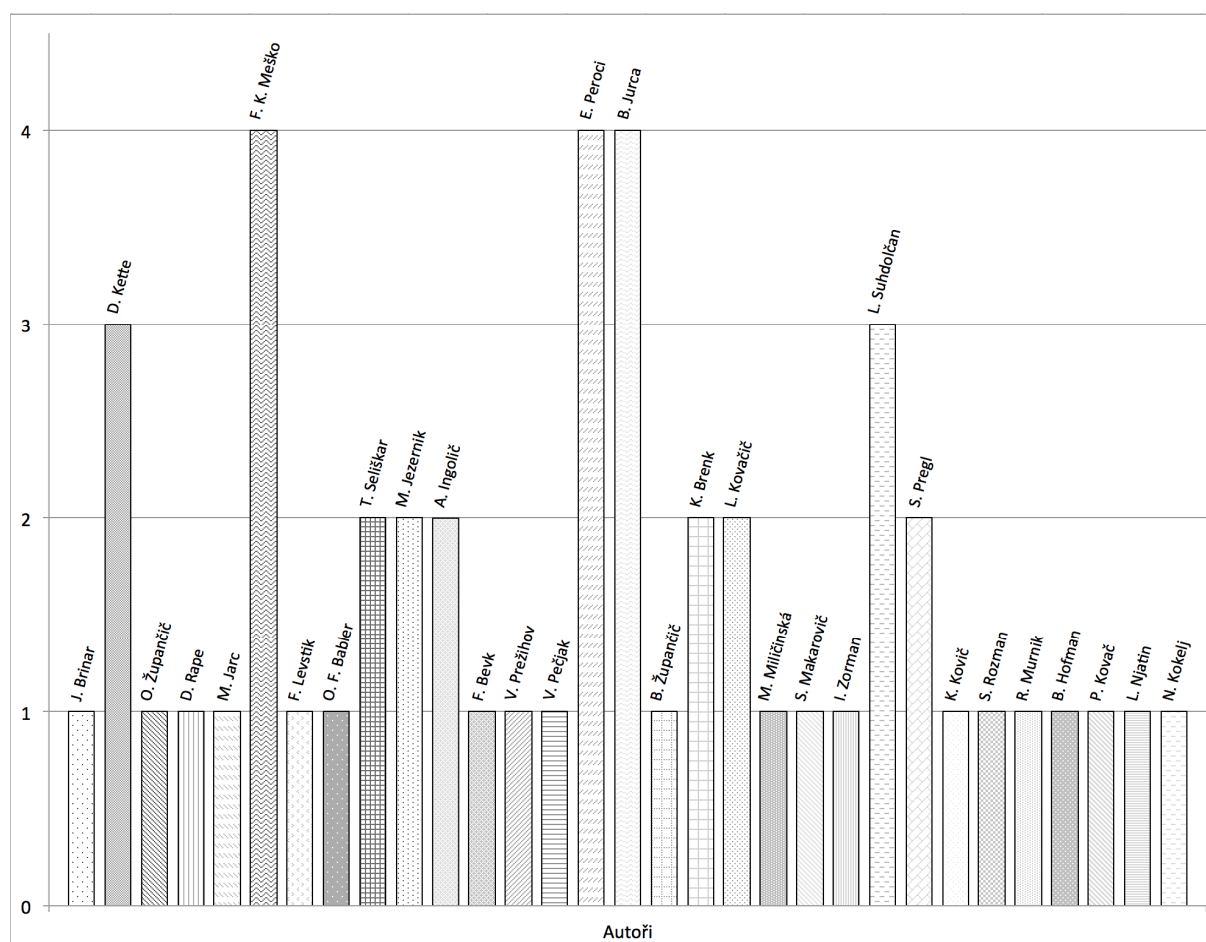
Graf č. 1.: Počet přeložených knih pro děti a mládež ze slovinštiny do češtiny ve 20. století.

Tento graf potvrzuje to, co bylo již napsáno v bodech 2 a 5, tedy hojnost překládání v závislosti na politické situaci, historických okolnostech a blízkosti národní. Můžeme zde jasně rozpoznat, že meziválečné období a doby po roce 1957 byly nejpříznivější jak pro překlad ze slovinštiny obecně, tak pro překlad dětských knih. Četnost překladů můžeme také přisuzovat jednotlivým silným autorským osobnostem. Ve dvacátých letech to byl Dragotin Kette a Fran Ksaver Meško, v krátkém období mezi léty 1945 a 1948 zaujímali tuto pozici

jako jediní Tone Seliška a Marija Jezernik. Od šedesátých let minulého století již můžeme zaznamenat autorských osobností více, dominuje mezi nimi však Ela Peroci a Branka Jurcová. V posledních dvaceti letech v pohádkové sféře nezaznamenáváme výraznější autorské osobnosti, jde spíše o náhodné přeložení jedné knihy vybraného autora.

Graf č. 2: Počet přeložených knih od jednotlivých autorů.

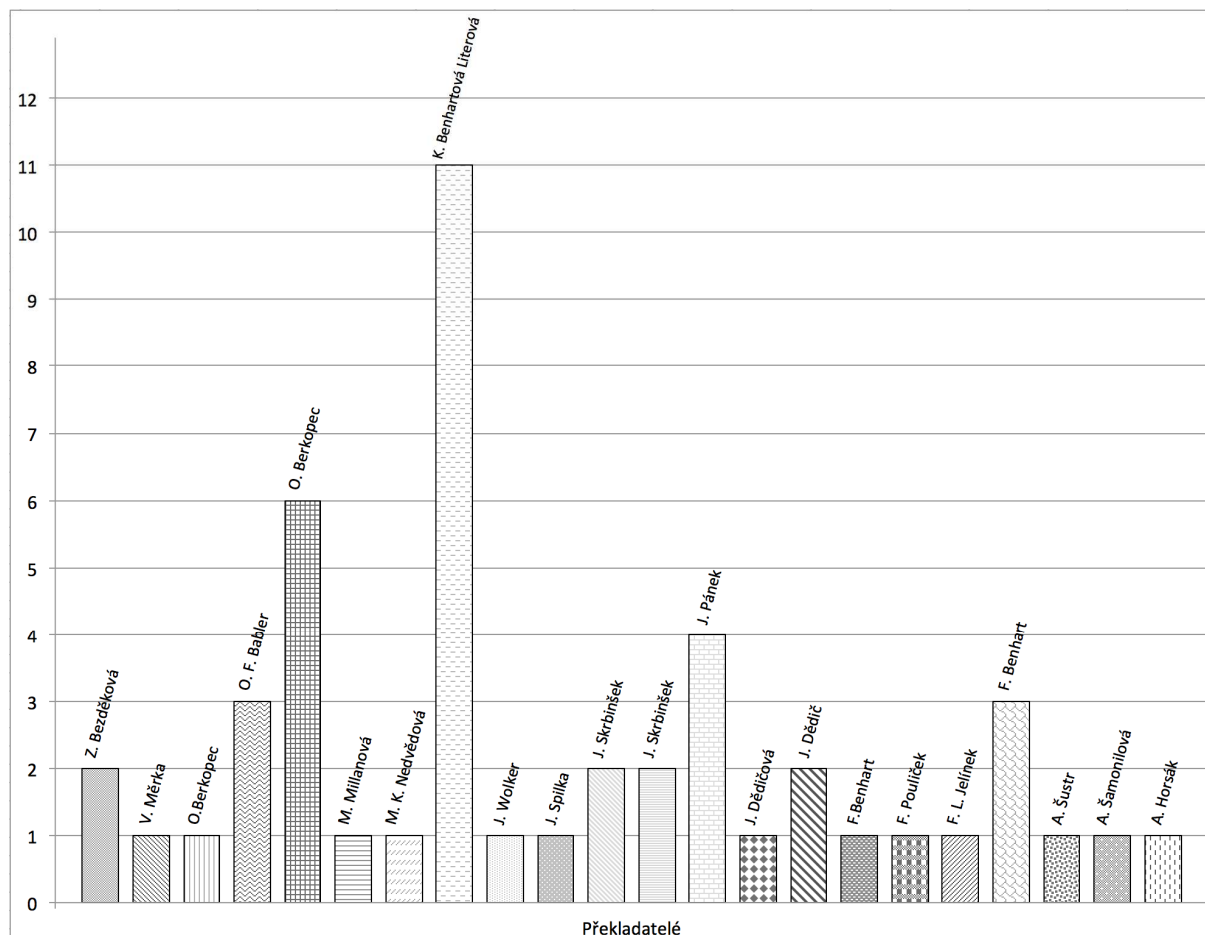

Na tomto grafu názorně vidíme nejhojněji překládané dětské autory, jimiž byli se čtyřmi přeloženými tituly pro mladé: Fran Ksaver Meško, Ela Peroci a Branka Jurca. Hned po nich následují autoři se třemi přeloženými dětskými knihami Dragotin Kette a Leopold Suhdolčan. Autory, kteří se dočkali více než jednoho překladu svých děl pro mladé, jsou : Tone Seliškar, Marija Jezernik, Anton Ingolič, Kristina Brenk, Lojze Kovačič a Slavko Pregl.

Je potřeba brát v potaz, že jde o celkový počet vydaných knih, tedy i pokud je autor zastoupen třeba jen povídkou ve sbírce pohádek. Totéž platí pro graf aktivity jednotlivých

překladatelů; pokud byla pod jejich jménem vydána sbírka autorů, kterou byt' jen uspořádali, je počítána jako jedna kniha překladu.

Graf č. 3.: Počet knih pro děti a mládež přeložených jednotlivými překladaateli.

Tomuto grafu jednoznačně kraluje Kateřina Literová, roz. Benhartová s jedenácti přeloženými tituly či sbírkami dětské literatury. Daleko za ní je druhým neaktivnějším překladatelem slovinských pohádek Oton Berkopec se šesti přeloženými tituly. Čtyři knihy pro české děti přeložil Jiří Pánek a po třech titulech uvedli Otto. F. Babler a František Benhart. Graf naznačuje, že do rukou ostatních překladatelů se dostala díla slovinských pohádkářů jen náhodou a u překládání slovinské dětské literatury se jich mnoho na dlouho nezastavilo.

4. 3. Periodizace a charakteristika jednotlivých děl

Při pozorování historického vývoje překladů pohádkových knih a knih pro mladé ze slovinštiny do češtiny se budeme dál v této kapitole držet členění do šesti období, jak je rozdělil Petr Mainuš ve své bibliografii podle historických a politických okolností, a jednoho přidaného období, které jsem sama dodala na základě nejnovějších informací. Některé části a strukturu jedné z jeho kapitol jsem si dovolila z této práce, která je jedinou ucelenou výpovědí o překladu dětské slovinské literatury, pro jednotlivé oddíly převzít.

1. Období 1882 - 1918
2. Meziválečné období 1918 - 1940
3. Období po druhé světové válce 1946 – 1949
4. Pasivní období 1949 – 1956
5. Období obnovy vzájemných vztahů 1957 – 1989
6. Období od roku 1990 dále⁶³
7. Období po vstupu do Evropské unie

ad1) Období 1882 - 1918

Jak uvádí první překladatelské období P. Mainuš, „již na přelomu osmdesátých a devadesátých let devatenáctého století začala do českých zemí pronikat slovinská prozaická tvorba. Recepce slovinské prózy zajišťovali zejména moravští překladatelé.“⁶⁴

Za první slovinské dílo pro mládež, které bylo přeloženo do češtiny je možné považovat knihu dvou povídek *Lov medvěda, Výrova hostina* (*Medvedji lov, Čukova gostija*, 1900) spisovatele a pedagoga **Josipa Brinara** (1874–1959). Tu do Čech uvedl roku 1903 F. L. Jelínek.⁶⁵ Hlavní děj druhé z těchto povídek, *Výrovy hostiny*, má podobu netypické bajky, ve které jsou tři zlí lidé proměněni ve zvířata a v této podobě zakusí útrapy zvířecího života i zvířecí hostinu.

⁶³ Mainuš, P. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny*, Ljubljana 2005.

⁶⁴ Mainuš, P. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882-2006*, s. 102.

⁶⁵ Brinar, J. *Lov medvěda, Výrova hostina*, Praha, 1903.

ad2) Meziválečné období 1918 – 1940

Meziválečné období je pokládáno v českém prostředí za dobu skutečného česko-slovinského kulturního i literárního sblížení. „Slovinskou prózu k nám uváděli již zkušení a jazykově vzdělaní překladatelé (V. Měrka, A. Horsák, aj.). Při výběru překládaného díla byl kladen důraz především na umělecké kvality, jejichž zárukou bylo většinou samo autorovo jméno,“⁶⁶ píše Petr Mainuš. Právě ve dvacetiletém období po první světové válce došlo i k nárůstu překladů literatury pro mládež. Roku 1920 přeložil Adolf Šustr do češtiny povídku **Andreje Rapeho** (1872-1940) *Daniel*⁶⁷ (*Dane*, 1909).

Roku 1924 u nás uvedl V. Měrka publikaci *Dětské pohádky* (1924)⁶⁸ impresionisty **Dragotina Ketteho** (1876 – 1899). Tato kniha, složená z básní, říkadel, pohádek a povídek, obsahuje i jeho nejznámější pohádku „Švadlenka a nůžky“ (*Šivilja in škarje*) a dětské básničky, které mají z části lyrickou podobu (*Stankova smrt*, *Toníčkovy sny*, *Jiřík zedník a Smutněnka*). Kette je autorem silně navázaným na přírodu, zvířata a dětský svět. Není proto divu, že pro mladé čtenáře napsal nejvíce básní ať v próze či ve verších, ve kterých si dělá legraci z lidských chyb a nadhodnocuje lidské ctnosti. V 19. století byl třetím nejvýznamějším představitelem dětské slovinské literatury po Levstikovi a Stritarovi.

Sbírku *Jihoslované svým dětem* (1924)⁶⁹ k nám přinesl překladatel O. F. Babler. Jsou v ní zastoupeni autoři dětské literatury, kteří ji obohatili již před válkou. Jde o básníky moderny Otona Župančiče (1878 – 1949) a Dragotina Ketteho (1876 - 1899), dále pak F. K. Meška (1874-1964). Ve sbírce jihoslovanské slovesnosti jsou uvedeny také ukázky tvorby F. Milčinského (1867-1932), J. Stritara (1836 – 1923) a V. Jerajevové. O. Župančič je zde zastoupen čtyřmi básněmi (*Zvony*, *Bříza a dub*, *Ciciben a Naše světla*) a hádankami, F. Milčinski pohádkou *Málo země*, básnička V. Jerajevová básní *Ukolébavka*, pohádkou *Mravenci* pak D. Kette. Nalezneme zde také povídky *Otázky* od F. K. Meška a *Krtkové* od J. Stritara. V tomto výboru je, vedle básní jihoslovanských autorů, hádanek, srbských a chorvátských přísloví a lidových písní, i jedna chorvátská národní povídka. Co se pohádek týče, jsou však v knize zastoupeni pouze výše jmenovaní slovinští autoři.

Knihy Mirana Jarce, kterého známe spíše jako spisovatele dramatiky, k nám byla uvedena opět pod perem Otty F. Bablera v roce 1926. *Loupežník Moroz*⁷⁰ (*Razbojnik Moroz*), je

⁶⁶ Mainuš, P. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882-2006*, s. 102.

⁶⁷ Rape, A. *Daniel*, ČAT, Praha, 1920.

⁶⁸ Kette, Dragotin: *Dětské pohádky*. /Pravljice/ Přel. Vojtěch Měrka, Košice : T. Štanglerová 1924.

⁶⁹ Župančič, O., Kette, D., Miličinski, F. a spol. *Jihoslované svým dětem*, přel. O. F. Babler, 1924.

⁷⁰ Jarc, Miran, *Loupežník Moroz* (*Razbojnik Moroz*/ Přel. Otto F. Babler, Praha : Jindřich Veselý 1926.

pohádkou určenou pro loutkové divadlo jako žertovná jednoaktovka, jak je pro jejího autora příznačné.

Vydání čtyř knih určených mladým čtenářům najdeme v díle jednoho z nejpřekládanějších autorů u nás **Frana Ksavera Meška** (1874 – 1964). Povídku *Cencek Poljanců* (*Poljančev Cencek*, 1957), která popisuje život slovinských dětí, k nám uvedl O. F. Babler (1927).⁷¹ Stejná povídka byla zařazena do výboru Meškových povídek pro mládež *Mladým srdcím* (*Mladim srcem*, kterou do češtiny přeložil Antoš Horsák (1928)).⁷² Tuto edici sestavoval F. K. Meško od roku 1912 do 1964, vyšlo v ní celkem šest knih. Roku 1928 vyšla v Čechách druhá kniha F. K. Meška určená mladým čtenářům - *Vlk kajícník a jiné příběhy* (*Volk spokornik in druge povesti za mladino*), která byla vydána v překladu J. Skrbinška (1928).⁷³ Překladatel A. Horsák se téhož roku 1928 postaral také o vydání Meškovy knihy prózy a veršů *Mládeži Mladini*.⁷⁴

Dalším dílem v překladu, které je pro česko-slovinský pohádkový překlad důležité, je sborník proslovů, povídek, básní a písní *Oslavujeme Jugoslávii* (Praha 1938), který uspořádali F. Poulíček a J. Spilka. Najdeme zde například bajku D. Ketteho *Mravenci* v překladu O. F. Bablera, povídku I. Cankara *Dvacetikoruna* z knihy próz *Můj život* (*Moje življenje*, 1920), kterou přeložil pravděpodobně J. K. Strakatý nebo J. Severin, a významnou povídku Frana Levstika (1831-1887) o představiteli dobrého a přirozeného vesnického světa *Martin Krpan* (1858), která je považována za první slovinskou tzv. umělou povídku.

Oton Berkopec soudil, že o literárních a časopiseckých překladech vydaných do druhé světové války většinou nerozhodovala umělecká hodnota, a že byla na obou stranách přeložena díla méně významných autorů, kteří měli osobní styky s překladateli. A tak jsou překlady „velice často [...] nepřesné a [...] mají nízkou uměleckou hodnotu,“⁷⁵ hodnotí Berkopec. Navzdory tomu bylo však toto první překladatelské období velice plodné. Totéž platí o překladu dětské literatury, který měl v tomto období významnou kulturní roli pro pronikání do světa jihoslovanské literatury. František Benhart upozornil koncem padesátých let, že se „mezi válkami překládalo mnoho a dobře, jen ne dost systematicky, spíše náhodně bez rozmyšleného plánu.“⁷⁶ Mínil také, že přeložené knihy do češtin neposkytují ani přibližný obrázek podoby slovinské literatury v tomto období.

⁷¹ Meško, F. K.: *Cencek Poljanců*, Praha 1927.

⁷² Meško, F. K.: *Mladým srdcím*, Brtnice 1928.

⁷³ Meško, F. K.: *Vlk kajícník a jiné příběhy*, Praha 1928.

⁷⁴ Meško, F. K.: *Mládeži*, Praha 1929.

⁷⁵ Berkopec, O. „O bilanci desetih let“ In *Slovanský přehled* 42, 1956, č. 7, s. 237

⁷⁶ Benhart, F. „Slovinská literatura“ In *Co číst z literatur slovanských*, Praha 1957, s. 138-144

Těmto hodnocením se v hlavních bodech připojuje i Petr Mainuš, který však poukazuje na to, že na začátku druhého desetiletí nastupují na českou překladatelskou scénu překladatelé, kteří měli pro svou práci již odbornou jazykovou přípravu, tj. studium slavistiky na vídeňské či pražské univerzitě a měli tak i širší literární přehled. Mezi nimi vynikají především členové kroužku moravských překladatelů Bohuš Vybíral, Vojtěch Měrka, Rajmund Habřina (1907-1960), Otto František Babler, dále Antoš Horsák, Josef Skrbinšek, opět J. Hudec a další.⁷⁷ To, že se překládalo nesystematicky, bychom ovšem mohli tvrdit o všech obdobích až do současné situace, protože ani při aktuálních překladatelských činnostech není možné pozorovat jakéhokoliv plánování. Meziválečné období můžeme však pořád pokládat za významné pro česko-slovinské literární styky, což platí především pro překlad dětské literatury.

ad3) Období po druhé světové válce 1946 – 1949

V čtyřletém období od konce druhé světové války do přerušení styků s Jugoslávií z politických důvodů bylo přeloženo celkem devět knih slovinské prózy. Šlo hlavně o práce představitelů slovinského sociálního realizmu (A. Ingolič, P. Voranc) napsané a vydané ve Slovinsku před druhou světovou válkou.⁷⁸ V tradici sociálního realizmu pokračovali autoři také v letech bezprostředně po válce, ovšem do našeho prostředí se tato jejich tvorba dostala až po odeznění politické krize z konce padesátých let. České překlady vydané v letech 1946-1949 vznikaly především během válečných, či předválečných let a mezi jmenovanými devíti byly čtyři tituly dětské literatury.

V tomto období se k nám dostala umělecká tvorba **Toneho Seliškara** (1900 – 1969), básníka, publicisty a překladatele, který patří k nejvýznamnějším slovinským tvůrcům literatury pro mládež. Dobrodružná kniha *Bratrstvo modrého racka (Bratovščina sinjega galeba, 1936)* o ideálu společné práce mladých hrdinů na Ostrově racků vyšla v překladu J. Dědiče (1947)⁷⁹. Druhá Seliškarova kniha *Žijeme pro vlast (Tovariši, 1946)* líčí zážitky z národně osvobozenického boje a pro české čtenáře ji přeložila Z. Bezděková (Praha 1947).

Dále se v překladu J. Dědiče seznamujeme s tvorbou slovinské autorky **Marije Jezernik**, jejíž kniha *O ztracené lišce (Princesa Iza)* vyšla v Čechách roku 1948⁸⁰.

⁷⁷ Mainuš, P. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny*, 2005, s. 6

⁷⁸ Mainuš, P. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882-2006*, 2007, s. 84.

⁷⁹ Seliškar, T.: *Bratrstvo modrého racka*, Praha 1947.

⁸⁰ Jezerniková, M.: *O ztracené lišce*, Praha 1948.

V tento slibný vývoj, který za necelé tři roky 1945-1948 zaplil mezeru v kulturní spolupráci z dob války a okupace, vstoupila politická krize po událostech na sjezdu Informbyra v roce 1948. Deset let nevyšel v Československu ani jeden překlad srbocharvátské nebo slovinské knihy, zatímco v Jugoslávii vycházely překlady českých a slovenských autorů celkem. Jak píše J. Dolanský, „tradiční kulturní družba mezi našimi národy byla ochromena víc než na dvanáct let a nedosáhla dřívějšího rozmachu ani od počátku let šedesátých, kdy bylo stále ještě třeba odstraňovat zbytky nedávné minulosti a srovnávat se s odlišnostmi kulturního vývoje obou našich zemí v nedávné minulosti.“⁸¹

ad5) Období obnovy vzájemných vztahů 1957 – 1989

Příznivější výhledy pro vzájemnou kulturní spolupráci se pomalu vyjasnily od poloviny šedesátých let. Po uvolnění napjatých politických vztahů nastává nejpłodnější období českých překladů slovinské literatury pro mládež. Jako již dříve roste počet překladů knih vydávaných v obou zemích a právě období mezi léty 1958 a 1987 bylo nejhojnějším na vydávání slovinské dětské literatury. Za nejpłodnějšího překladatele krásné literatury u nás můžeme jmenovat F. Benharta s téměř sedmdesáti přeloženými tituly. Podíváme-li se za překlady od roku 1957, nabudeme pocit tzv. „benhartizace“ (pojem Petra Mainuše) slovinské literatury u nás. V dětské literatuře je však toto přirovnání dáno aktivitou dcery F. Benharta, Kateřiny Literové – Benhartové, která přeložila nejvíce slovinských dětských knih u nás vůbec (11 vydaných titulů). Překládali však také O. Berkopec, V. Kudělka, Z. Bezděková, J. Hiršal, O. F. Babler, J. Urbánková, J. Pánek, I. Dorovský a další.

Z tvorby spisovatelů písčích mezi válkami byla v překladu O. Berkopce a M. Mellanové vydána kniha **France Bevka** (1890 – 1970) *Tonda* (*Tonček*, 1948), příběh o útisku odvážného chlapce z italsko-slovinské přímořské jazykové oblasti, která vyšla ve dvou vydáních 1958 a 1969⁸².

Dílo představitele sociálního realismu **Antonem Ingoličem** (1907 – 1992), písčích v duchu tzv. literárního regionalismu, přišlo do českého prostředí poprvé již roku 1940,⁸³ Ale až v letech 60. se dostaly českým čtenářům do rukou dvě jeho knihy pro mladé. Román *Odvážná*

⁸¹ Dolanský, Jan. „Kulturní spolupráce s Jugoslávii“ In *Nová mysl* 8, 1965, s. 964 – 971.

⁸² Bevk, F.: *Tonda*, Praha 1958, 1969.

⁸³ Mainuš, P. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882-2006*. 2007, s. 84.

*cesta*⁸⁴ (*Tvegana pot, 1955*) přeložil F. Benhart a česky vyšel roku 1958. Jedna z nejoblíbenějších knih slovinské dětské literatury o dobrodružství lublaňských kluků *Tajný spolek PGC (Tajno društvo PGC, 1958)*, která byla ve Slovinsku i zdramatizována, se k českému čtenáři dostala roku 1967.

Mezi klenoty poválečné dětské literatury patří knížka plná vzpomínek na dětství, dobrodružství a pocitů známého romanopisce **Prežihova Vorance**, vl. jm. Lovro Kuhar, (1893-1950) *Slzičky (Solzice, 1949)*. Vychází opět v Benhartově překladu.⁸⁵

Nápaditostí vynikají pohádky a povídky **Ely Peroci** (1922-2001), znalkyně jemné dětské duše. Ukázky z její tvorby vybral a přeložil její stálý překladatel O. Berkopec. Jako první vyšla v roce 1961 sbírka jejích pohádek, plných zvířátek, která mají lidské vlastnosti pod názvem *Domeček z kostek* (obsahovala pohádky: *Moj dežnik je lahko balon, 1955; Tisočkratlepa, 1956; z rukopisu Ptičke so odletele, 1960*), která se u nás dočkala vícero vydání.⁸⁶ Druhá kniha E. Peroci, autorčina úspěšná prvotina *Můj deštník je jako balón (Moj dežnik je lahko balon, 1955)*, je o dívence, která ráda utíká do svého vysněného světa, ve kterém jí ke hře stačí obyčejný deštník. V Čechách vyšla v roce 1967.⁸⁷ Třetí kniha téže autorky *Pohádky žijí ve velikém starém městě (Pravljice žive v velikem starem mestu, 1969)*⁸⁸ obsahuje moderní pohádky a u nás vyšla dokonce rok před slovinským vydáním.

Překladem velmi oblíbeného sci-fi románu pro mládež *Ondra a tři Martánkové*⁸⁹ (*Drejček in trije Marsovčki, 1961*), nám O. Berkopec přiblížil tvorbu u nás málo známého slovinského autora **Vida Pečjaka** (1929).

Berkopcovou zásluhou k nám dostala také tvorba **Bena Zupančiče** (1925-1980). Autor byl představen překrásnou dětskou pohádkou o chlapci, který dal své srdce dřevu, *Chlapec a stožár*⁹⁰ (*Deček Jarbol, 1965*).

Další slovinskou autorkou, jejíž knihy plné dětských dobrodružství byly přeloženy do češtiny, je spisovatelka **Branka Jurca** (1914), píšící téměř výhradně dětskou literaturu. Výbor povídek *Karlička a bílý koník (Okoli in okoli, 1960; Hišica ob morju, 1962)* uspořádal O. Berkopec a přeložil J. Pánek, vyšla roku 1968.⁹¹ O deset let později přeložil opět J. Pánek

⁸⁴ Ingolič, A. *Odvážná cesta*, Praha, 1958.

⁸⁵ Prežihov, V. *Slzičky*, Praha, 1959.

⁸⁶ Peroci, E. *Domeček z kostek*, Praha 1961, 1965, 1969.

⁸⁷ Peroci, E. *Můj deštník je jako balón*, Praha 1967.

⁸⁸ Peroci, E. *Pohádky žijí ve velikém starém městě*, Praha 1968.

⁸⁹ Pečjak, V.: *Ondra a tři Martánkové*, Praha 1963.

⁹⁰ Zupančič, B.: *Chlapec a stožár*, Praha 1967.

⁹¹ Jurcová, B.: *Karlička a bílý koník*, Praha 1968.

její povídkovou knihu *Katka*⁹² (*Čuj in Katka, 1974*). Krátké vyprávění B. Jurcové plné příběhů a lásek náctileté dívenky *Když zrají jahody*⁹³ (*Ko zorijo jagode, 1974*) přeložila K. Benhartová.

Neopomenutelná je dále sbírka 51 slovinských lidových pohádek a povídek pro děti, kterou sestavila básnířka a dramatička **Kristina Brenk** (1911–2009). Vstoupíme s ní do bohatého pohádkového světa pastýřů, macech a sirotků, králů a kouzelných stvoření, ve kterém dobro vždy zvítězí nad zlem. Kniha zábavných pohádek je okrášena regionálními zvyky a obyčejí, například v zajímavé pohádce *O Kurentu* (masopustní čert). Do češtiny ji přeložila Z. Bezděková pod názvem *Železný prsten* (Praha 1970).⁹⁴

Pozornost si jistě zaslouží i rozsáhlý výbor z děl jihoslovanských autorů určený dětem *Bílé vrány aneb pojďme si vymýšlet, pojďme si hrát* (Praha 1975), který uspořádal Z. K. Slabý. Slovinskou literaturu pro děti zde zastupují svými pohádkami, básničkami a říkankami O. Župančič, B. Jurcová, E. Perociová, Lojze Kovačič (1928-2004), K. Brenková, K. Kovič, J. Miličinská. Na českých překladech ze slovinské literatury se podíleli O. F. Babler, K. Benhartová, O. Berkopec a J. Pánek.

Další dětskou spisovatelkou je básnířka temného slova **Svetlana Makarovičová** (1939), velice plodná spisovatelka dětské poezie a prózy, která se u nás bohužel dočkala pouze jednoho překladu. Právě ona patří v moderní slovinské literatuře mezi autory, jejichž díla jsou otevřena mnohoznačné interpretaci a jsou tak obohacující nejen pro nejmenší čtenáře. S. Makarovičová k nám uvedla humornou obrázkovou knihu o škodolibém skřítkovi *Šotek Kuzma vyhrává cenu*⁹⁵ (*Škrat Kuzma dobi nagrado, 1974*). Knihu, jejíž hlavní ponaučení je, že když druhým škodíš, vrátí se ti to, připravila pro naše nejmenší K. Benhartová.

Spisovatel **Leopold Suhodolčan** (1928-1980) je ve Slovinsku znám především svojí tvorbou pro malé čtenáře. V Pánkově překladu vyšla jeho obrázková knížka se třemi příběhy o hrdinovi, který vždy najde řešení pomocí nadpřirozených sil *Krejčík Kalhotka*⁹⁶ (*Krojaček Hlaček, 1970*). Překladatelka K. Literová-Benhartová si vybrala Suhodolčanovu dětskou knihu o chlapci, který si přál psa a namísto něj dostal dobrosrdečného dinosaura, který se jmenoval *Piko Dinosaurus* (*Piko Dinozaver, 1978*). U nás byla vydána dvakrát (Praha 1981 a 1983).

⁹² Jurcová, B.: *Katka*, Praha 1978.

⁹³ Jurcová, B.: *Když zrají jahody*, Praha 1980.

⁹⁴ Brenk, Kristina: *Železný prsten*. Přel. Zdenka Bezděková, Praha: Albatros 1970.

⁹⁵ Makarovičová, S.: *Šotek Kuzma vyhrává cenu*, Praha 1978.

⁹⁶ Suhodolčan, L.: *Krejčík Kalhotka*, Praha 1979.

Zásluhu na uvedení spisovatele zábavných a napínavých povídek o mladých **Slavka Pregla** (1945) jako autora literatury pro děti má rovněž K. Literová-Benhartová. Román pro mladé *Výprava zeleného draka*⁹⁷ (*Odprava zelenega zmaja*, 1976) vyšel roku 1982. Autor nás v knize seznamuje s dospíváním, soutěživostí, zamilovaností a egoizmem. Ukazuje nám, jak se mladí vyrovnají s řešením rozličných problémů, a i když se mezi přáteli najdou neshody, vždycky díky kompromisu na konec převládne přátelství. Román obsahuje vedle problémů mladých a dětí v rodině a společnosti také mnoho humorných scén a vtipů.

Literární tvorbu a realistické příběhy o dětství a dospívání prozaika **Iva Zormana** (1926–2009) určenou mládeži k nám uvedla opět K. Literová-Benhartová. Jeho nejúspěšnější román *V sedmnácti*⁹⁸ (*V sedemnajstem*, 1972) popisuje život mladého člověka, jeho první citové problémy, rozhodnutí a porážky.

O tři roky později vyšla v opět v překladu K. Literové-Benhartové kniha **Kristijana Koviče** (1931), sestavená z mnoha příběhů malého plyšového medvídka v rodině pana učitele. Kniha pro začínající čtenáře se jmenuje *Medvědí škola*⁹⁹ (*Moj prijatelj Piki Jakob*).

Knihu slovinského autora **Smiljana Rozmana** (1927-2007) *Příhody obláčka Nezbedy* (*Oblaček Pohajaček*) přeložil pro české děti Jaroslav Pánek v roce 1987.

V roce 1989 vyšla v překladu pražské slovenistky M. K. Nedvědové kniha **Rada Murnika** (1870 – 1932) *Krásný janičár* (*Lepi janičar*)¹⁰⁰, která je dílem vydaným ve Slovinsku již v roce 1954, a které je určené dětským čtenářům. Dech beroucí příběh o dívence, kterou unesli a k Turkům prodali cikáni, a která pak byla nucena vyrůstat u tureckého paši jako chlapec, končí dobrým koncem ve shledání s rodiči.

ad6) Období od roku 1990 dále

Jak uvádí Petr Mainuš, po pádu totalitního režimu v Československu roku 1989 a od přelomových let vyhlášení samostatné republiky Slovinska roku 1991, nastává zcela nové období vzájemných česko-slovinských literárních, kulturních, ale i politických a hospodářských styků.¹⁰¹ A to i v oblasti překládání dětské literatury. Úplný začátek nové éry byl poněkud rozpačitý, jak píše ve svém článku Andrej Leben.¹⁰² po roce 1991 až do roku 1995 nevyšel jediný knižní překlad do češtiny kromě antologie *Sedm slovinských básníků*

⁹⁷ Pregl, S.: *Výprava zeleného draka*, Praha 1982.

⁹⁸ Zorman, I.: *V sedmnácti*, Praha 1983.

⁹⁹ Kovič, K.: *Medvědí škola*, Praha 1986.

¹⁰⁰ Murnik, R.: *Krásný janičár*, Praha 1989.

¹⁰¹ Mainuš, P. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny*. 2005, s. 8.

¹⁰² Leben, A. „Homoeotične pisave v prevodu: Suzana Tratnik, Brane Mozentič, Zuzana Brabcová“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, Národní knihovna ČR, Praha 2011, s. 201.

(1994). To byl důsledek dobové situace, která směřovala poptávku jinam než do prostoru bývalé Jugoslávie, ale zároveň celkové situace českého kulturního a literárního trhu, resp. jeho naprosté zhroucení po roce 1989. Došlo k postupnému zániku prakticky všech dosavadních vydavatelství i literárních časopisů a posléze k vzniku nových. Trvalo dlouho, než se situace v této oblasti, jež je nutným předpokladem literárního života, uklidnila. V následujících letech byl prakticky jediným vydavatelem slovinské dětské knihy František Ráček.¹⁰³

Posledních šestnáct však let jako by navázalo na tradici rozvinuté spolupráce obou národů z dob první republiky. Jak píše Aleš Kozár, hlavním překladatelem v osmdesátých i devadesátých letech je stále František Benhart. Především on v tomto období utvářel obraz slovinské literatury u nás. Kromě něho se mezi překladateli již v osmdesátých letech objevila jména jeho dcery Kateřiny Literové-Benhartové a historika Jaroslava Pánka, kteří i nadále překládali hlavně knihy určené dětem. Po roce 1989 se objevuje jméno slovenistky a jugoslavičky Milady K. Nedvědové, makedosnisty a slavisty Ivana Dorovského, Martiny a Pavla Šaradínových apod.¹⁰⁴

Poslední přelom v česko-slovinských literárních a kulturních vztazích vychází z otevření studia slovenistiky na pražské Univerzitě Karlově a Masarykově univerzitě v Brně v polovině devadesátých let minulého století. Řada ze studentů se již během studia začala aktivně podílet na překladech ze slovinské literatury. Mladým slovenistům se otvíraly možnosti stipendijních pobytů ve Slovinsku, tedy možnosti důkladného seznámení se slovinským jazykem, literaturou i kulturou. Také se jim naskytla možnost navázání osobních kontaktů se slovinskými autory. Jak v Čechách, tak i na Moravě začínají posléze absolventi slovenistických studií s rozsáhlými znalostmi překládat. K nejaktivnějším z pražských překladatelů patří Aleš Kozár (1975), Hana Chmelíková-Mžourková (1978), Kristina Pellarová a Kamil Valšík (1980). O slovinskou literaturu na Moravě se starají z nejmladší generace slovenistů zejména A. Šamonilová, L. Doležán (1976) a Petr Mainuš (1974).

Tak, jak shrnuje obecné podněty pro vycházení knižních překladů slovinské literatury do češtiny ve své studii Michal Przybylski, můžeme je aplikovat i na překlady literatury pro mladé a děti. Nebývalý nárůst překladů slovinských literárních děl má na svědomí i velice aktivní propagační politika Slovinska a řada programů podporujících vydávání slovinské literatury a její prezentaci v zahraničí. Na tomto poli je nejaktivnější Trubarův fond Svazu

¹⁰³ Kozár A. „Překlady ze slovinské literatury posledních dvaceti let v českém kulturním kontextu“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, str. 193.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 190.

slovinských spisovatelů (DSP) podporující vydávání slovinských knih, Ministerstvo kultury a sportu podporující různými granty překladatele ze slovinské literatury, Centrum slovinské literatury (Center za slovensko književnost) a Centrum pro slovinštinu jako druhý/cizí jazyk (Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik).¹⁰⁵ Charakteristické je, že u začínajících překladatelů najdeme knižní tituly, které byly původně vydány v lublaňském nakladatelství Študentska založba. Právě toto nakladatelství se výrazně podílelo na promoci slovinských autorů v zahraničí obecně – pomoc překladatelům i vydavatelům při hledání finanční podpory, poskytování knih překladatelům, podpora literárních čtení s účastí svých autorů v zahraničí apod. Na české straně pak vydávání příležitostně našlo podporu díky např. projektu Culture 2000 nebo některého z grantů ministerstva kultury. K propagaci slovinské kultury u nás dle svých možností participuje také Slovanská knihovna pořádáním výstav, konferencí či literárních čtení.¹⁰⁶

První přeloženou slovinskou knihou dětské literatury po roce 1990 byla povídka spisovatele, básníka a dramatika **Branka Hofmana** (1929 - 1991) *Ringo Star (Ringo Star, 1980)*. Přeložil ji F. Benhartem.¹⁰⁷ Ringo Star není hvězda popmusic, ale ještě docela malé štěně, jehož příchodem se změní život celé rodiny. Avšak jeho Helenka nepochybuje o tom, že z Ringa vyroste opravdová psí hvězda. Jeho nepředvídatelné kousky však ohrožují nejen domácí pořádek, ale i rodinné vztahy.

Kateřina Literová téhož roku sestavila knížku pro děti *Dobré ráno, dobrý den (Praha 1990)* s texty L. Kovačiče a Slavka Pregla. Dále nás seznámila s tvorbou autorky zvířecích pohádek pro děti **Poloncou Kovač** (1937) překladem kouzelné knihy pohádek o malé čarodějce, která se zajímá o bylinky a jiné rostliny, *Byliny malé čarodějky (Zelišča male čarovnice)*.¹⁰⁸

Jedním z posledních překladů ze slovinské literatury pro děti a mládež je pohádka prozaičky **Lely B. Njatin** (1963) *Obrovo srdce (Velikanovo srce, 1996)*, jejíž etickým tématem je srdce: základním problémem člověka Já je vztah k druhému, a která byla vydána opět díky K. Literové - Benhartové¹⁰⁹. „Pohádka Obrovo srdce se vyznačuje překvapivou mírou ovládnutí dětské psychologie. Autorka k malým čtenářům promlouvá

¹⁰⁵ Przybylski, Michal. „Slovinští autoři v českém prostředí. Překlady ze slovinské literatury po roce 1989: stav, proměny a neuralgické body“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, s. 232.

¹⁰⁶ Kozár, A. „Překlady ze slovinské literatury posledních dvaceti let v českém kulturním kontextu“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, str. 194.

¹⁰⁷ Hofman, B.: *Ringo Star*, Praha 1990.

¹⁰⁸ Kovač, P.: *Byliny malé čarodějky*, Klobouky u Brna 1997.

¹⁰⁹ Njatinová, L., B.: *Obrovo srdce*, Klobouky u Brna 1999.

v jejich rodném jazyce, což je jazyk fantazie. Být otevřený vůči druhému vždy znamená být zranitelný. A tak takto postavený poměr mezi fantazií a zranitelným srdcem odhaluje svět, který je zároveň bohatý a zároveň bolestný.“¹¹⁰

ad 7) Období po vstupu do Evropské unie

Od přelomu nového tisíciletí obecně počet přeložených knih kolísá mezi 7 a 8 tituly ročně, zvláště bohatá pak byla knižní produkce mezi roky 2003 a 2005, kdy Slovinsko a Česká Republika vstoupily do Evropské unie a vycházelo až 10 překladů ročně.¹¹¹

Vypadá to téměř tak, že se okolo roku 2004, se vstupem obou států do Evropské unie, začalo v česko-slovinských vztazích nové, navazující na Mainušovo dělení, sedmé, období. Obecné podmínky pro vzájemnou spolupráci se naprosto změnily s Evropskými programy pro rozvoj kultury, které podporovaly a spolufinancovaly překládání mezi evropskými jazyky. A tak mnoho překladů ze slovinštiny bylo realizováno právě s podporou Evropské unie a zároveň stále větších zdrojů, které vyhrážovalo slovinské ministerstvo kultury, tzn. Veřejná agentura knihy (Javna agencija za knjigo), pro překlady slovinské literatury do cizích jazyků. Přitom cizí nakladatele při vydávání slovinských autorů podporoval Trubarův fond (Trubarjev sklad).

Projekty, financované nakladatelstvím Študentska založba, vrcholily roku 2005, kdy se konal veletrh Svět knihy s hlavním hostem Slovinskem. Hlavní organizaci dění tehdy převzalo Centrum pro slovinskou literaturu (Center za slovensko literaturo), Študentska založba a nakladatelství Apokalipsa. Tento veletrh lze považovat za největší událost v propagaci slovinské literatury v České republice za posledních dvacet let. Následujícím efektem bylo vydání většího počtu knižních překladů a větší a konkrétnější spolupráce slovinských autorů s českými protějšky.¹¹² V tomto období vyšel i poslední překlad dětské literatury doposud v podání Aleny Šamonilové. Jde o vyprávění o ztraceném světě pro mladé čtenáře Niny Kokelj (1972) *Hedvábínka (Sviloprejka)*.¹¹³ Kouzelný svět Hedvábínky s mnoha pohádkovými prvky čtenáře přenesl do prostoru magického spirituálního realizmu, ve kterém se postavy pohybují, jako kdyby byly něčím snem či jako by tančily.

¹¹⁰ Njatinová, L., B.: *Obrovo srdce*, Klobouky u Brna 1999, s. 54.

¹¹¹ Leben, A. „Homoerotične pisave v prevodu: Suzana Tratnik, Brane Mozentič, Zuzana Brabcová“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, str. 203.

¹¹² Kozár, A. „Překlady ze slovinské literatury posledních dvaceti let v českém kulturním kontextu“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, str. 195.

¹¹³ Kokelj, N., *Hedvábínka*, 2005.

Ohlédneme-li se, musíme konstatovat, že takovým počtem u nás přeložených pohádkových knih, jakým se od počátku devadesátých let minulého století pyšní literatura slovinská, se nemůže pochlubit žádná jiná jihoslovanská literatura. Kvantita české překladatelské produkce ze slovinské krásné literatury se jeví minimálně ve středoevropském měřítku jako vysoce nadprůměrná, byť je limitována mnoha vnějšími faktory. Jak podotýká M. Przybylský, „za její slabinu můžeme zejména v posledních deseti letech, stejně jako v desetiletích předchozích, považovat výběr titulů, který je dosud více či méně diktován osobními kontakty jednotlivých překladatelů se slovinskými tvůrci.“¹¹⁴ Možná také právě proto, že je tvorba převážně spjata výraznými osobnostmi, jak na straně autorské, tak na straně překladatelské. Je však pravda, jak říká Aleš Kozár, že slovinská literatura v české kultuře zanechala v posledních dvaceti letech zřetelnou stopu a některými tituly se zapsala do povědomí Čechů.¹¹⁵

¹¹⁴ Przybylski, Michal. „Slovinští autoři v českém prostředí. Překlady ze slovinské literatury po roce 1989: stav, proměny a neuralgické body“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, s.229.

¹¹⁵ Kozár, Aleš, „Překlady ze slovinské literatury posledních dvaceti let v českém kulturním kontextu“, In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, , str. 194.

Závěrem této kapitoly lze říci, že úloha překladatelů uměleckých textů v kulturním sbližování Čechů a Slovinců je velice významná. Je to z toho důvodu, že převádějí díla, která byla zvolena, ať už z jakéhokoliv důvodu, aby zaplnila prostor, v němž by se jinak rozhostilo ticho, komunikační prázdnota. Svou prací překladatelé otevírají příslušníkům vlastního národa nové perspektivy tam. Jakožto tvůrce nového díla v cílové kultuře tedy překladatel operuje na pomezí jazyka a kultury, na rozhraní s neustále proměnlivou podobou, kterou není možné vměstnat do národních měřítek.

Obecně lze říci, že překlad existuje díky tomu, že jsme schopni a ochotni poslouchat výpovědi jiných a jako odpověď produkovat naše vlastní výpovědi. Překlady tedy obrazně slouží k budování mostů mezi lidmi a kulturami, a mosty jsou nezbytné, nechceme-li žít v izolaci. Unikátní slovinsko-český most je pevný a naší povinností je nedopustit, aby začal jakkoliv chátrat.¹¹⁶

¹¹⁶ Przybylski, Michal. „Slovinští autoři v českém prostředí. Překlady ze slovinské literatury po roce 1989: stav, proměny a neuralgické body“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, 2011, s. 237.

5 Eva Škofič Maurer a její pohádkový svět

Když se ti někdy zdá, že je život příliš těžký, zkus trochu napodobit klauna, kterému sice srdce pláče, ale který přece se smíchem hraje na housle pro jedno dítě, aby se vyléčil ze slz svého srdce.

- *Phil Bosmans*

Klaunice z povolání, režisérka, herečka a spisovatelka Eva Škofič Maurer (Ljubljana, 25. 9. 1968), je člověk, který žije pro radost malých dětí, jak zdravých tak nemocných, slovinských a nyní i českých.

Již její maminka, slavná spisovatelka a básnířka Neža Maurer, má ve svém díle rozsáhlé sbírky básniček, audio písniček a příběhů pro mladé a nejmenší. Byla dokonce mnohokrát oceněna za svá díla věnovaná dětem, mezi jinými například Ocenění za dětskou báseň roku 1964 Radia Ljubljana, 1980 a 1985 Zlatou deskou Klubu přátel mladých (ZVM), 1989 Prešernovou cenou za literaturu aj.

Není proto divu, že svou patnáctiletou dceru Evu poslala na studia zábavy a smíchu do Moskevské akademie cirkusového a estrádního umění. Zde studovala klaunství jako umělecký žánr, který prostupuje do všech světových jevištních umění, a který v lidech pomocí humoru oživuje pozitivní city a pocity. Stala se diplomovanou klaunkou a později obhájila titul z režie na Sanktpetěrburské divadelní, hudební a filmové akademii. Během studia měla možnost vzdělávat se přímo od slavných osobností jako je například M. V. Sulimov (RUS), Ami Hattab (F), Jango Edwards (USA), Eddie Luis (A), Linda Kerr Scott (GB), aj.

Po návratu do Slovinska pracovala od roku 1992 jako autorka a vypravěčka rádiových a televizních pořadů (TV Koper, RTV Slovenija) a byla aktivní v hudebním a divadelním světě. Vydala hudební album a početnou sbírku pohádek a komiksů doprovázených básničkami pro děti a CD dětských písniček *Mika – Maka*. Nejznámější z nich jsou *Črkolada*, 2000 (*Písmenkoláda*), *Nepripravljice*, 2004 (*Nechod'pohádka*) a *Mislim, da te bom kar poljubil*, 2008 (*Myslím, že tě snad políbím*). Se svými představeními vystupovala na mnohých slovinských a mezinárodních festivalech, mezi jinými na klaunském festivalu “Babi duri” (Sankt Petěrburg, RUS), na světovém kongresu klaunů v Harnosandu ve Švédsku, ženském

klaunském festivalu Clownin ve Vídni, festivalu pouličního divadla v Montpellier ve Francii, Divadelním festivalu Cankarijada (SLO) a Mezinárodním festivalu pouličního divadla Ana Desetnica (LJ SLO).

Za své dílo byla Eva Škofič Maurer oceněna roku 1998, kdy byla vyhlášena nejlepší herečkou za roli lišky v Mojci Pokraculji (SLG Celje). V roce 2004 byla umístěna mezi finalisty ocenění Slovinka roku a s představením „Klovnesa razgraja“ (Klaunka dovádí) si na festivalu dětské tvořivosti Zrno soli v Piranu¹¹⁷ (2012) vysloužila ocenění za nejlepší divadelní vystoupení.

Neméně se prosadila svými klaunskými vystoupeními pro děti a dospělé, široká veřejnosti ji zná jako zakladatelku a uměleckou vedoucí projektu „Rdeči noski“ (Červené nosánky) – klauni lékaři. V projektu operuje jako Dr. Ifigenija Sfrčkljana (Ifigénie Svišťalová) a se šesti slovinskými doktory klauny navštíví ročně až 8000 mladých pacientů, kterým svým humorem a mottem „smích je půl zdraví“ uzdravují hlavně jejich dušičky.¹¹⁸

Obr. 3: Eva Škofič Maurer a její aktuální představení „Moje nit je rdeča“.

¹¹⁷ Více na: <https://sl-si.facebook.com/ZRNOSOLI2012>.

¹¹⁸ Více na: <http://www.klovnesa.com/o-meni/?tab=kdo-je-eva-skofic-maurer>.

Měla jsem tu čest a štěstí se s Evou osobně setkat v rámci formování projektu vydání její knihy v Čechách koncem roku 2012 a mohu jen potvrdit, že už její přítomnost a dobrosrdečnost přináší radost a smích každému společnému okamžiku. Je na první pohled jasné, že všechna tvořivost a aktivita této jedinečné dámy je zaměřena na dosažení dětských úsměvů. To platí i pro jejího syna Matjaže, jemuž právě kniha mého překladu věnovala.

O existenci knihy *Mislim, da te bom kar poljubil* jsem se dozvěděla, když jsem ji dostala darem k 20. narozeninám od mého dobrého slovinského přítele. Výběr tohoto dárku nebyl zcela bez významu, jelikož jsme malým slovinským posluchačům na letních dětských táborech čítávali s oblibou pohádky a příběhy, a tak přišla tato kniha jako příjemné zpestření mnoha teplých večerů. Už tenkrát se mi při čtení milých pohádek rodila v hlavě myšlenka na překlad tohoto dílka pro české děti a při každém čtení byla myšlenka na tuto výzvu jasnější. Jako začínající překladatelce se mi zdál překlad možný, i když poněkud náročný, očekávala jsem, že bude potřeba dávka snažení a vynalézavosti. Po konzultaci odborné obecné překladatelské literatury české (J. Levý, V. Mathesius, M. Hilský, aj.), odborné překladové literatury anglické (R. Jacobson, J. Paris, W. Werner, I. E. Zohar, aj.) a – velice bohaté na problematiku překladu pohádek a dětské literatury - odborné literatury slovinské (M. Stanovnik, J. Gradišnik, M. Ožbot aj.) jsem se pustila do práce. Nakonec se mi překládání stalo potěšením. Díky podobě českého a slovinského humoru se dá pohádkové vyprávění lehkými úpravami převést na styl českých pohádek. O jednotlivých bodech a problémech při překládání této knihy je napsáno v 6. oddílu této práce.

Tematicky připomínají jednotlivé pohádky bajky, stylizované do světa dětí a malých zvířátek. Nabízejí dětem často východisko z malých dětských strachů. Setkáváme se zde s přechodem každodenních trápení a drobných těžkostí do pohádkového světa, ve kterém vše nakonec dobře dopadne. Dítě dostává pocit, že život malých zvířecích hrdinů je podobný jeho životu, který přes všechny těžkostí spěje k lepším dnům. Malý čtenář si tak může vcelku lehce představit, že neuvěřitelný zvířecí svět plný příběhů je opravdu reálný, jelikož Eva Škofič Maurer zde utváří jedinečný svět ve středu mezi realitou a fantazií.

Nejde přitom o bajky v pravém slova smyslu. V podstatě mají všechny pohádky s původní bajkou společné jen zvířecí protagonisty. V každé pohádce můžeme sice zaznamenat určitou morální stopu, ale není rozhodně nikdy hlavní podstatou pohádky. Například lvíček je líný a vymstí se mu to kousavou blechou, kuň si stojí za svým a stane se z něj taneční hvězda, žirafa nerada chodí do školy kvůli posměchům za dlouhý krk, ale když se stane hrdinkou, všechny

děti její krk obdivují atd. Jsou zde ale i pohádky, které nemají ani tento náznak morálního ponaučení: jako je úvodní pohádka o telátku, které si nechá vyprávět pohádky, o vráně Marjáně a její cestou za krákáním, o malém medvídkovi a sněhu a i poslední, název udávající o zamilovaném motýlkovi. Jde spíše o humorné a milé příběhy ze světa zvířat, který je neznámý, tajemný a pro dítě velice přitažlivý.

Při opakovaném čtení pohádek Evy Maurer nám může přijít na mysl jiné významné dílo, které také popisuje svět zvířat, *Kniha džunglí* Rudyarda Kiplinga.¹¹⁹ V této knize zvířata opravdu žijí ve svém vlastním světě, mají své zvyky a svoje životní pravidla, stejně jako medvídek v pohádce „Medvídek a sníh” je zvyklý jako pravý medvěd ulehát každý podzim k zimnímu spánku a budit se až na jaře. Různá zvířata v Kiplingově džungli mají každé svůj vlastní jazyk, věci a bytosti pojmenovávají svými jmény či výrazy typickými pro svět a život zvířat, ale netypickými pro lidský svět. Je tomu tak například v pohádce „Ryby jdou do hor“, kde ryba říká místo “nadechnu se čerstvého vzduchu” “nalokám se čerstvé vody” a vzduchové vaky pro pobyt na souši si plní vodou. Mají také své vlastní představy o životě a smrti, o spánku, mají dokonce své vtipy a své charakteristické průpovědky.

Další významná kniha, která popisuje zcela zvířecí život, je dílo Richarda Bacha: *Jonathan Livingston Racek*.¹²⁰ Už jméno Livingston zde poukazuje na přirovnání a alegorii, která nám ukazuje těžkou cestu každého pokroku. Pro racka Jonatána není důležité jíst (jako pro jeho ostatní kamarády racky), ale přeje si létat, jelikož objevil krásu létání. Úplně stejně jako malá husička Goga v pohádce “Husička chce létat”, která se nechce učit se svými sestřičkami obyčejným husím dovednostem, ale přeje si letět do světa. Ten, kdo objeví něco nového, novou cestu poznání, se musí oddělit od hejna, zanechat stará pravidla a přemoci odpor těch, kteří se chtějí držet starého řádu. Toto poznání podává příběh Jonatána i malé Gogy a čtenáři toto považují za hodnotu, která jim obohatí život. Oba příběhy mají jedinečné kouzlo pro toho, kdo umí svou pozornost odvrátit ke kráse vyprávění.

Na závěr snad nejlépe autorku i celou pohádkovou knihu *Myslím, že tě snad políbím* vystihne příběh slovinského spisovatele Slavka Pregla v úvodu knížky: (přel. A.B.)

Jednou, před mnoha lety, když ještě v zimě padaly haldy sněhu a dospělí vyprávěli dětem spousty pohádek, jsem na letišti potkal slavnou básnířku Nežu Maurer.

¹¹⁹ Kipling, Rudyard, *The Jungle Book*, Tor Books, 1992.

¹²⁰ Bach, Richard, *Jonathan Livingstone*: Seagull, Kosmas, 1999.

„Kampak, kampak?“ zeptal jsem se jí.

„Ale nikam,“ řekla. „Jen tady dceru posílám letadlem do školy pro klauny!“

„Hoho,“ řekl jsem a znovu jsem se zeptal, „to se ožení s polykačem ohně?“

„To víš, že ano,“ pokývala s úsměvem. „Naučí se bavit děti. Dáš mi na ní cestou pozor, vid’?“

„Samozřejmě!“ vyhrkl jsem a oči se mi zajiskřily.

Ale děvčátko v letadle hned usnulo, a když jsme přistáli, čekala na ni na letišti tlupa bujarých přátel. Vůbec jsem neměl příležitost ukázat, že na ni dávám pozor.

Jednou později, až před pár lety, jsem se procházel městem a před velkou knihovnou mi do náručí skočil neznámý klaun, který mě objal. Měl dlouhé, svérázně kudrnaté vlasy, které trčeli na všechny strany a veliký červený nos.

„Tedy, tedy,“ pomyslel jsem si. „Hodí se vůbec, aby váženému pánovi skákali do náručí klauni?“

Ale ukázalo se, že to nebyl klaun, ale klaunice. A nebyl to ani neznámý klaun, ale děvčátko, které jsem měl hlídat na jeho cestě do školy pro klauny.

Sedli jsme si na lavičku a vyprávěla mi, že je klaunice Eva, a že ona a několik jejích přátel z party Červených nosánků chodí po světě, a nejvíc po nemocnicích, navštěvují nemocné děti a rozveselují je.

„Ale ty jsi spisovatel,“ řekla, „porad’ mi, jak mám rozveselit všechny ty děti, ke kterým nemohu, které nemám čas navštívit?“

„Já jen píšu příběhy a opravdu neumím poradit,“ odvětil jsem zahanbeně.

Ale zdálo se mi, že tenkrát v Eviných očích něco zajiskřilo. Možná se právě z těchto jiskřiček rodily příběhy, které máte před sebou.

Mnozí jistě slyšeli o kaprad’ovém semínku. Ten kdo jde na noc čarodějnic do lesa a, aniž by věděl, mu do boty spadne kaprad’ové semínko, rozumí pak řeči zvířat. Možná zrovna každý nemůže na čarodějnice do lesa. Možná, že někdo ani nemá boty. Možná, že třeba boty má, ale zrovna si všimne, když mu do nich semínko spadne a to pak kouzlo nefunguje.

Pro všechny ty, kdo jdete do lesa, i ty, kdo jdete jen okolo, a i za všechny, kteří máte boty a všechny ty, kteří je nemáte, za všechny, kteří nadarmo sníte o kaprad'ovém semínku, je kniha Myslím, že tě políbím.

Vystupují v ní všelijaká zvířátka. Taková, která známe a která možná i někdy potkáváme. V těchto příbězích všechna mluví. Že mluví? To se ví, že spisovatelka nepotřebuje kaprad'ové semínko. Jí obdařilo semínko pohádkové, a proto vidí a slyší věci, které my ostatní vnímat nemůžeme. Protože je to moc milá paní, tahle klaunice Eva, napsala všechny tyto pohádky právě pro nás.

I já si dovoluji zakončit povzbuzením k četbě této pohádkové knihy, která chce přinést nejen mnoho úsměvů na malých i velkých rtech, ale i pohlazení po duši dětské i dospělé. Popřát úspěch můžeme knize známým latinským citátem: *Habent sua fata libelli - Knihy mají svůj osud*. Některé knihy mají jiný osud, než bychom od nich čekali. Já však přeji a očekávám pro tuto knihu osud nejen šťastný, ale i úspěšný.

6. Vybraná specifika překládání ze slovinštiny do češtiny

Naděje není to přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl - bez ohledu na to, jak to dopadne.

- Václav Havel

V této kapitole představuji pouze některé problémy, na které jsem narazila ve vlastním překladu pohádkové knihy Evy Škofič Maurer *Mislím, da te bom kar poljubil* (*Myslím, že tě snad políbím*). Jádrem lingvistické problematiky je bezpochyby v tom, co oba jazyky, které se na překladu podílejí, mají společného, a co je odlišuje, jak píše J. Levý.¹²¹ Proto se v této kapitole budu zabývat právě tím, co jazyky rozlišuje nejen formálně ale i tematicky. V následující kapitole prozkoumávám nejen obecný formální rozdíl jazyků, ale i terminologii typickou pro překlad slovinských pohádek i pohádek vůbec. Nakonec pohlížím do náročnější problematiky frazeologie a morfologických a gramatických rozdílů mezi češtinou a slovinštinou, které bylo třeba smysluplně přenést do překladu.

Pochopila jsem, že role překladatele je být prostředníkem při převodu literárního textu z jednoho jazyka (a kultury) do druhého a má mnoho poloh a souvislostí. Přejala jsem proto při této, pro mě zcela nové, práci roli překladatele jak ji popisuje J. Šotolová. „Nejčastěji bývá překladatel charakterizován jako „služebník“ autora textu, jindy přirovnáván k interpretovi hudebního díla nebo dobrému či špatnému herci, někdy se zdůrazňují tvůrčí aspekty překladatelské práce, jež překladatele povyšují na rovnoprávného partnera původního autora, tedy svým způsobem spisovatele. Přitom je však důležité mít na paměti stále překladatelskou etiku.“¹²² Z toho můžeme chápat, že překládat neznamená dílo psát, nýbrž jej psát znovu. Obecnou zkušeností je, že pro naprostou většinu čtenářů je překladatel prostředníkem zpřístupňujícím dílo, které by jinak zůstalo nepoznané. Překladatel tak vstupuje zároveň do role jediného článku mezi zdrojovým a cílovým textem.

¹²¹ Levý, Jiří, *Umění překladu*, Ivo Železný Praha 1998, s. 24.

¹²² Šotolová, Johanka, „Moc a bezmoc překladaatele. Role překladatele v recepci autora a díla v českém prostředí.“ *Ústav translatologie FF UK, Praha 2008*, s. 117.

Otázkou je, zda má překladatel skutečnou moc nad překládaným textem? Šotolová na tuto otázku odpovídá: „Takřka každé uvažování o překladu začíná vyjádřením se k problému přeložitelnosti. Není pochyb, že překlad zejména těch literárních děl, která se jakkoliv vymezují svou formou vůči tradici či jinak v rámci intertextu, se musí velmi obezřetně snažit zachovat co nejvíce příznakových rysů na všech rovinách – lexikální, syntaktické, textové i obecně kulturní.“ Vzhledem k tomu, že pohádka v podobě bajky se formou vymezuje celkem striktně, jsem se snažila udržet jak kvality původního textu, tak přiblížit slovinskou pohádku české tradici. K problému jednotlivých rovin, kterými se musí překladatel zabývat, tedy rovina lexikální, syntaktická a textová, rozvinula dále myšlenku Šotolová: „Na každé z těchto rovin to s sebou nese specifické problémy, z nichž některé vyřešit lze, jiné obtížně a některé vůbec. Pak dochází ke kompenzacím, adaptacím, souhrnně řečeno redistribuci důležitých jevů. A někdy bohužel i k posunům a ztrátám překladu vůči originálu. Dokud však překládání zůstane v rukou člověka chybujícího, mýlícího se a vyznačujícího se značnou mírou subjektivity, můžeme očekávat překlady kvalitní, i když ne perfektní.“¹²³

Snažila jsem se ve svém knižním překladu přeformulovat text ve „čtivé češtině“, tedy jazykem, kterým je možné dobře vyprávět a je pro české dítě příjemný na poslech. Při řešení jednotlivých dilemat jsem se většinou přiklonila k zohlednění složky čistě komunikativní a zachovávala jsem v první řadě sémantický význam nad formou. Dovoluji si tvrdit, že o mém překladu platí to, co píše J. Levý, tedy že „jazykový výraz v překládaném díle není absolutní, nýbrž představuje jednu z mnoha možností. V textech, ve kterých je jazyková stránka výrazu aktualizována, dobří překladatelé takové „náhody“ vyhledávají, aby z jazykových možností češtiny nahradili aspoň část stylistické barvy, která jinde nutně vybledne.“¹²⁴ I já jsem proto někdy intervenovala do textu pod vlivem potřeby využít bohatost jazyka českého. O konkrétních problémech ale již v následujících oddílech této kapitoly.

¹²³ Šotolová, Johanka, „Moc a bezmoc překladatele. Role překladatele v recepci autora a díla v českém prostředí. Ústav translatologie FF UK, Praha 2008, s. 117.

¹²⁴ Levý, Jiří, Umění překladu, Ivo Železný Praha 1998, s. 75 – 76.

6.1. Formální rozdíl českého a slovinského jazyka

Přestože jsou čeština a slovinština slovanské flektivní jazyky, najdeme hned několik zásadních rozdílů. Prvním z nich je, že čeština patří do větve západoslovanských jazyků a je nejvíce příbuzná se slovenštinou, poté polštinou a lužickou srbštinou, slovinština pak spadá do větve jihoslovanských jazyků.

Čeština je jazykem, který se vyznačuje komplikovaným systémem skloňování a časování, podobně jako slovinština. Pro výslovnost je charakteristický pevný přízvuk, opozice délky samohlásek a specifická souhláska /ř/ (zvýšená alveolární vibranta),¹²⁵ což má charakteristický vliv na překlad rytmických útvarů, především básní. Slovní zásoba je převážně slovanského původu.¹²⁶ Přesný počet slov v češtině není možné určit, jelikož se jakožto živý jazyk neustále vyvíjí. Pokud se podíváme na oficiální hodnoty má čeština Příručního slovníku jazyka českého (1935 – 1957) zhruba 250 000 vnesených slovních hesel.. Naproti tomu má slovinština podle Slovaru slovenskega knjižnega jezika (1997) 93.152 slovních hesel a 13.888 podhesel. Avšak u slovinského jazyka je problém v tom, že se do SSKJ nedostala ani zdaleka všechna hesla, která byla v Akademii slovinské vědy a umění (SAZU) excerpována.

Co se psaného projevu týče, používá latinku, obohacenou o znaky s diakritikou. Čeština má mnohem hojnější užití znaků s diakritikou (15 písmen) než jakýkoliv jiný slovanský jazyk. Přesuneme-li se ke specifikům jazyka slovinského, klasifikuje jej Jan Petr jako: patřící do tradičně pojímané skupiny jižních jazyků slovanských, do její větve západní (společně se srbocharvátštinou) Toto pojetí najdeme v dosavadní odborné literatuře s dodatkem, že se dosud uspokojivým způsobem nepodařilo na základě jazykových jevů vymezit alespoň přibližně prajihoslovanské jazykové východisko. Proto se o jeho předpokládané existenci někdy pochybuje.¹²⁷ Petr také dále specifikuje toto zařazení: „Jižní slovanská větev zůstává dodnes v mnohém nejasná. Badatelé se nyní přikládají k názoru, že není pokračováním jednotného praslovanského celku, ale že to byl spíše soubor různých praslovanských kmenů, který vznikl dílem po cestě z pravlasti Slovanů, dílem již v nové vlasti. Foneticky se dá ukázat na západní a východní jihoslovanský jazykový vývoj. Srovnáme-li totiž bulharské a makedonské hláskosloví na straně jedné a slovinské a srbocharvátské na straně druhé,

¹²⁵ Karlík, Nekula, Rusínová (1995), s. 101–102.

¹²⁶ Čeština a příbuzná slovenština uchovávají až 98 % praslovanské slovní zásoby, nejvíce ve srovnání s ostatními slovanskými jazyky.

¹²⁷ Petr, Jan, *Základy Slovinštiny*, Univerzita Karlova, Praha 1971, s. 10.

dojdeme k závěru, že z hlediska výrazných rozdílů nemůžeme o jihoslovanské jazykové jednotě mluvit.¹²⁸

Jako západní jihoslovanský jazyk byla Slovinština vystavena vlivu latinského jazyka a západní kultury na rozdíl od jižních jihoslovanských jazyků (s vlivem řečtiny a orientálních jazyků). Jak píše ve své knize Jan Petr: „Jihoslovanské jazyky se odlišují jeden od druhého různými rysy (ať to je například zánik pádových koncovek, či infinitivu, existence minulých časů jako je aorist či imperfektum, nebo zachováním duálu (např. ve slovinštině), se kterými se nelze setkat v západoslovanských či východoslovanských jazycích.“¹²⁹

Co se morfologie slovinštiny týče, je v odborné literatuře napsáno: „Předmět morfologie slovinštiny je flektivní slovo (podstatné jméno, přídavné jméno, zájmeno, číslovka) mají ustálenou formu a spadají do syntaxe a pro studium zbývá jen jejich funkce. Rozvoj slovesných forem je diametrálně odlišný od rozvoje morfologie. V mluvě se slova následují. V každé syntagmě získává slovo svou hodnotu, pokud je svázáno se slovem, které je před ní nebo jí následuje.“¹³⁰

Mezi Slovinskem a českými zeměmi jako slovanskými zeměmi Rakousko-uherské říše, bylo od 19. století mnoho kulturních a především literárních kontaktů, které vyústily ve vzájemné povědomí o jazycích. Slovinský literární kritik a překladatel Božidar Borko se k tomuto vyjádřil: „Tato zvláštní sympatie k českému slovesnému, hudebnímu a výtvarnému umění se rozvinula do tak výrazné podoby patrně také pro nepochybnou příbuznost slovinského a českého národního typu: oba se vyznačují středoevropskou variantou racionálně realistického vztahu k životu a jeho problémů, zabarvenou výrazně slovanskou emocionalitou.“¹³¹ Literární spolupráce zejména zahrnuje překlady českých děl do slovinštiny a slovinských děl do češtiny, vyšlých knižně, časopisně nebo v novinách, různé články a zprávy o literárním životě Čechů a Slovinců.

Zaměříme-li se již na překladatelskou tematiku, vyvstane zásadní otázka, kdy je vhodné a potřebné intervenovat do textu. Pro překlad pohádek je tato problematika ještě více zásadní,

¹²⁸ Petr, Jan, *Základy slovinštiny*, Univerzita Karlova, Praha 1971, s. 12.

¹²⁹ Petr, Jan, *Základy slavistiky*. Praha : SPN, 1984. 143 s. Kapitola Dělení slovanských jazyků, s. 33.

¹³⁰ Ramovša, F. *Morfologie slovenskega jezika*, 1947, s.5.

¹³¹Urbančič, B. „Češko-slovenski odnosi“ In *Enciklopedija Slovenije* 2, 1988. 117–126.

jelikož dítě je citlivým posluchačem, který zásadně vyžaduje styl jemu vlastní a známý. Intervence do pohádkového textu jsou tedy nutné proto, aby byla výsledná pohádka pro malého českého čtenáře přijatelná.

Prvním zásadním rozdílem je, že čeština obecně vyžaduje více spojovacích výrazů mezi větami a více uváděcích slov, aby nepůsobil text kostrbatě. V mnoha případech jsem tak dodávala slova jako: Dokonce i..., Nakonec..., Od té doby...

Příklady:

- *In Markiz se je lahko mirno posvetoval svojim najljubšim razvadam: poležaval je na soncu in fantaziral z zaprtimi očmi. (s. 50) - **Nakonec** se Markýz mohl klidně věnovat svým nejmilejším kratochvílím: polehávání na slunci a fantazírování se zavřenými očky.*
- *Časniki so bili polni novic o njem. (s. 56) - **Dokonce i** noviny byly plné zpráv o koni tanečnickovi.*
- *...kar nekaj vsakdanjega je bilo, če prišel konj v trgovino in poprosil za podkove. (s. 56) - ... a **od té doby** bylo něco úplně všedního, když přišel kůň do obchodu a poprosil o jedny podkovy.*

Ve svém překladu jsem se s nutností intervenovat do textu setkávala v podstatě na začátku téměř každé ze šestnácti pohádek. Slovinská autorka většinou začínala přímým vpadnutím do děje, či rovnou přímo řečí, což je nejspíše znakem jejího osobního stylu, avšak pro české pohádky velice neobvyklé. I když je ve slovinských lidových pohádkách obyčejně podobný začátek jako v lidových pohádkách českých, český čtenář dětské literatury je ze zásady zvyklý na začátek typu: „bylo nebylo jedno království...“, „za sedmero horami a sedmero řekami...“, „Žili byli...“, „Před dávnými věky...“ Maurerová od této konvence odstupuje, což je pravděpodobně znakem jejího stylu. Vkládala jsem proto většinou na začátek každého pohádkového příběhu větičku, která měla uvést čtenáře do místa a děje dané pohádky a rozhodla jsem se tak dát přednost stylu, na který je český čtenář pohádek zvyklý.

Příklady:

- *Telička je živahno poskakovala okoli mame: (s. 9) - Na velké, slunečné louce rozjařeně poskakovalo malé telátko okolo své maminky.*
- *Mlada žaba je prišla domov. (s. 35) - To se takhle jednou jedna mladá žába zrovinka vrátila domů ke kaluži.*
- *Pri mami raci je vladala disciplina. (s. 57) - Na břehu jednoho slunného rybníka u maminky husy vládla disciplína.*
- *„Mamica je rekla, da se bomo danes učili, kako se lovi...” (s. 73) - Pod jedním baobabem daleko v Africké savaně bylo slyšet hašteření.*
- *„Saj sem se vendar umil, preden sem šel spat,” je zatrmaril medvedek. (s. 89) - To takhle jednou v medvědí brlohu zamručel malý medvídek: „Ale mamí, vždyť jsem se umyl, než jsem šel spát.“*
- *„Daj, ti mu reci, lepo te prosim,” je tarnala mam riba... (s. 97) - V hlubinách moře bylo živo.*
- *„Rssssk, rssssk, rssssk,” je delalo, ko je metuljček grizel ovoj svojega kokona. (s. 113) - Jednoho teplého letního dne se loukou potichoučku rozléhaly zvláštní zvuky.*

V překladu pohádek Evy Škofič Maurer ze slovinštiny do češtiny je také třeba hojně dodávat slova, aby byl text jazykově i zvukově příjemný pro malého českého čtenáře. O tomto problému bude ještě napsáno v pododdílech této kapitoly. České dítě je také zvyklé na text jemnější než děti ostatních národů, je proto často nutné převádět slova na zdrobněliny a dodávat jinak tvrdému textu něžnost a odstínování. Na příliš tvrdou formu pro českého čtenáře narážíme v překladech dětské literatury velmi často. Jedním z vhodných řešení, které jsem frekventovaně používala, je dodání familiárního adjektiva „náš“ před jméno hlavního hrdiny.

Příklady:

- *Markiz si želi da bi bil njegov rep košat in velik.– **Náš** Markýz by si přál, aby měl huňatý a veliký ocásek. (s. 47)*
- *Markiz je nadse rad sanjal in fantaziral,... - Protože **náš** Markýz nade všechno rád snil a fantazíroval,... (s. 49)*

- *Konj je sedel in pomolil prodajalcu noge. - Zatím se **náš** kuň usadil a nabídl prodavači kopýtka.* (s. 55)
- *In žirafica se je otožno odvlekla v šolo. - A tak se **naše** žirafka Žana zkroušeně odvlekla do školy.* (s. 67)
- *Levček je odtlej vsako jutro komaj čakal na mamin pouk. - A **náš** lvíček se od té doby každé ráno nemohl dočkat maminčina vyučování.* (s. 79)
- *A ribak ni hotel odnehati. - Ale **náš** malý ryboun to nechtěl jen tak vzdát.* (s. 100)
- *Ježek se je previdno odvil. - A **náš** ježek se opatrně rozbalil z klubíčka.* (s. 107)
- *A nevarnosti se ni zavedal. - Ale **náš** motýlek o tomhle nebezpečí nevěděl.* (s. 115)

V pohádce se překladatel obecně setkává s větší možností volby přiblížit čtenáři daný příběh. Musí tak ale konat na základě národního pohádkového usu. Tento usus pro české děti vytvořili především spisovatelé J. V. Sládek, V. Nezval či J. Š. Kubín, kteří vnesli do českého jazyka pohádkový poetický kód. Přečetla jsem proto několik pohádkových knih se zvířecí tematikou, např. *Příběhy včelích medvídků* Jiřího Kahouna, *Kubula a Kuba Kubikula* Vladislava Vančury a z moderních *Zvířecí pohádky* Anny Blažičkové, abych dostala představu o stylu pohádkového jazyka v této oblasti.

Pro slovinské děti je tento usus velice odlišný, národní pohádka se začala vyvíjet mnohem později, moderní pohádka až od druhé poloviny 20. století na rozdíl od českých zemí, kde s moderní pohádkou začal Karel Čapek již ve třicátých letech 20. století (viz kapitola 3. této práce).

Slovinské dítě vyrůstá v jazyce, který má své jedinečné strukturální vlastnosti, a dítě tak jazykovou i uměleckou vnímavost rozvíjí na základě jiného stylu pohádek než jeho čeští vrstevníci. Jelikož je Eva Škofič Maurer oblíbenou slovinskou pohádkářkou, můžeme soudit, že její texty nepřesahují hranice umělecko-estetického kódu, který je tradičnímu stylu blízký. Pro české dítě však mohl doslovný překlad bez intervencí znít nepřirozeně. I když je mladý čtenář zvyklý na podobnou formu lidových pohádek a většina slovinských dětí vyrůstala na lidové sbírce *Babica pripoveduje*, je usus moderních pohádek poněkud rozlišný od českého. Ve Slovinsku utvářel dětskou vnímavost pohádek Oton Župančič svými hádankami, říkadly, básničkami a svým slavným Cicibanem. Dalšími díly ovlivňující malé slovinské posluchače byl například literární hrdina Pedenjped spisovatele Niko Grafenauera nebo chlapec Juri Muri v knihách Toneta Pavčka. Velice oblíbenými, a proto i vlivnými, jsou v posledních desetiletích pohádky, básničky a loutkové hry Světlany Makarovič. V dnešní době pak patří

k vrcholu slovinské pohádkové tvorby tři umělci, které v posledních letech hostil pražský lektorát slovinštiny: Anja Štefan, Petr Svetina a Andrej Rozman Roza.

6.1.1. Adjektiva

U adjektiv je patrná role bohaté české slovní zásoby, při překladu pak v tomto kontextu požadavek na jazykovou bohatost a rozvinutost. Při překladatelské práci se mi tudíž často naskytl úkol vybírat hned z několika možností pro některá adjektiva v originálním textu. Právě používání absolutních adjektiv a množství použitých adjektiv určuje expresivitu slovinského a českého pohádkového jazyka a je důležité pro dojem a zabarvení celého příběhu i jednotlivých výpovědí postav.

Dalším specifikem českého jazyka je hojné používání rozvitých přívlastků. Nejde o to, že by ve slovinštině nebylo možné takovéto přívlastky tvořit či spojovat s podstatnými jmény, ale o to, že ucho slovinského čtenáře a posluchače tyto přívlastky přímo nevyžaduje. Na druhé straně český dětský posluchač očekává jistě dodání zabarvení před většinou podstatných jmen.

Stála jsem tedy nejen v tomto případě před rozhodnutím, zda přijmout autorčin styl. Převládly u mne ale obavy, že by se celkové vyznění knihy mohlo českým dítětem nelíbit. Jazyk knihy v překladu by totiž nevyužíval všech výrazových možností, pokud bych se při překládání držela omezeného výrazového základu. Nechtěla jsem české dítě učit novému pohádkovému stylu vyprávění, který se mi zdál trochu suchopárný, a tak jsem dikci přizpůsobila vnitřnímu světu českého dítěte. Výsledným rozhodnutím tedy bylo přinést hezké pohádky na „hezkém talíři“.

Příklady:

- ...*konj stresel z grivo...* (s. 51) - ...*kůň pohodil **bujarou** hřívou...*
- *Potem je z zadnima dvema zaigral ritem.*(s. 56) - *A pak kůň zadníma dvěma zahrál **líbezný** rytmus.*
- ..., *ko je račka Goga upehana pristala zravem mame race.* (s. 63) = ..., *když husička Goga **celá** udýchaná přistála vedle mámy husy.*

- *Mama in ata sta ovila vratova okoli njenega in jo objela.* (s. 70) = *(Rodiče žirafy) hned obtočili své **dlouhé** krky okolo jejího a pevně ji objali.*
- *...(zajedavci) te okužijo s kakšno boleznijo...*(s. 75) – *...(cizopasníci) tě nakazí nějakou **hroznou** nemocí...*
- *lahen smeh - Marjetica se je zatresla v **lahnem smehu.***(s. 114) – jemným, lehkým, tichým, hebkým, slabým, bezstarostným¹³² - *Sedmikráska se celá zachvěla **jemným smíchem.***

6.1.2. Adverbia

U adverbií se setkáváme s totožnými otázkami, jako u adjektiv v originálu s jediným rozdílem, a to potřeby intervence spíše u adverbií, která se v češtině vážou na slovesa, tedy ve funkci příslovečných určení. Jen zřídka jsem se s tímto problémem setkávala u adverbií s vazbou na podstatná jména.

Volbu dodávat volně adjektiva do původního textu jsem opodstatnila svým názorem, že český čtenář očekává adverbiální naznačení toho, jak se daná činnost provádí, což může znít pateticky, ale ne neopodstatněně. Protože překladatelskou práci vnímám jako tvořivý proces a ne mechanické převádění slov a slovních vazeb, rozhodla jsem se intervenovat do textu i v těchto případech.

Dále jsem při překladu ze slovinského originálu řešila více synonymních možností u některých českých adverbií. V tomto případě jsem se řídila vhodností zařazení daného výrazu do kontextu a situace textu. Moje dodávání adverbií samozřejmě opět neznamena, že by slovenština tyto výrazy, či adjektiva neměla, jde pouze o strohý styl autorky, který jsem se rozhodla z již zmíněných důvodů lehce upravovat.

¹³² Heslo: lehký, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

Příklady:

- ...vse krave so dremale ali prežvekovala. (s. 9) - ...všechny krávy **pokojně** dřímaly nebo **klidně** přežvykovaly.
- „Mi potem ni treba v šolo?“ jo je pogledala žirafica... (s. 66) - „Tak tedy nemusím do školy?“ **podívala se na ni nadějně** žirafka...
- Vsi so čakali, kaj bo. (s. 55) - Všichni **napjatě** čekali, co se stane.
- Mama in ata sta ovila vratova okoli njenega in jo objela. (s. 70) = (Rodiče žirafy) **hned** obtočili své dlouhé krky okolo jejího a **pevně** ji objali.
- In vsi so se nasmejali. (s. 72) – A všichni se **hlasitě** zasmáli.
- nežno povedati - „In odgovor je: ja srečna je, in to je najpomembnejše!“ je **nežno** povedala. (s. 64) - něžně, jemně¹³³ „A odpověď je: ano, je šťastná, a to je nejdůležitější!“ řekla **něžně**.
- mirno reci - „Priden, priden,“ je **mirno** rekla mama. (s. 78) – klidně, jemně, mírně, pokojně, nevzrušeně, tiše¹³⁴ - „Takhle jsi hodný,“ **klidně** řekla maminka.
- varno prenesel - ...(Galeb) ga v kljunu **varno** prenesel nazaj do morja.(s.104) - opatrně, jemně, bezpečně, spolehlivě¹³⁵ - (Racek) v zobáku malého rybouna **opatrně** odnesl zpět do moře.

6.1.3. Podstatná jména

U překladu podstatných jmen ze slovinštiny do češtiny jsem byla postavena pouze před rozhodnutí, kterou z rozličných možností vybrat. Jak píše J. Levý: „Ničím nespoutanou možností volby mezi stylistickými prostředky má překladatel jen tam, kde jde o rozhodování mezi úplnými **synonymy** významovými i stylistickými.“¹³⁶

Při výběru daného synonyma jsem se opět řídila jeho vhodností a funkčností v celkovém textu a příběhu. Dále také přirozenými vazbami českých podstatných jmen se slovesy a přídavnými jmény. Výjimečně jsem volila realizaci daného podstatného jména, která by pro

¹³³ Heslo: něžně, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹³⁴ Heslo: klidně, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011

¹³⁵ Heslo: bezpečně, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹³⁶ Levý, Jirí, *Umění překladu*, Ivo Železný Praha 1998, s. 81.

české dítě zněla neobvykleji, ale hezky a tedy i zajímavě. Opět musím upozornit na to, že slovinština většinu z těchto synonym vlastní také, jde však především o jinou valenci v češtině a lišící se zabarvení synonym. Některá volba daného podstatného jména byla vedena užitím ustálené slovní vazby.

Příklady:

- kraljevski gobec (také slo.: goltanec¹³⁷) „...jaz sem lev, kralj živali, zato naj se te (živali) kar same potrudijo in pridejo v moj kraljevski gobec!“ – tlama, chřtán, hrdlo¹³⁸ - „...já jsem lev, král zvířat, tak ať se zvířata hezky snaží a přijdou sama do mého královského **chřtánu!**“
- obrambni položaj (také slo.: pozicija, drža¹³⁹) ...postavimo se v **obrambni položaj**. S tem pokažemo psu, da se nas mora bati. – obranný postoj, postavení, držení, pozice¹⁴⁰ - ...postavíme se do **obranného postoje**. Tak psovi ukážeme, že se nás musí bát.
- hodnik - Prišel je do **hodnika**, ki je vodil ven. Ponoči se je že večkrat odpravil z mamo na sprehod, a zdaj je bil ta **hodnik** videti povsem drugačen in precej bolj grozljiv.(s. 106) – chodba, tunel, koridor, průchod¹⁴¹ - Malý ježeček přišel až do **chodbičky**, která vedla ven. V noci už byl několikrát s maminkou na procházce, ale nyní ten **úzký tunel** vypadal úplně jinak a mnohem strašidelněji.
- nebo – **Nebo** se je rahlo vrtelo v eno smer. (s. 113) – nebe, obloha¹⁴² - Celá **obloha** se náhle roztočila kolem dokola.

¹³⁷ Heslo: gobec, <http://www.tezaver.si/>

¹³⁸ Heslo: tlama, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹³⁹ Heslo: položaj, <http://www.tezaver.si/>

¹⁴⁰ Heslo: postavení, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴¹ Heslo: chodba, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴² Heslo: nebe, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

6.1.4. Slovesa

U sloves jsem se opět potýkala s výběrem z četných českých synonym a potřebou češtiny uvádět celý slovesný přísudkový tvar a ne jen jeho část, jak je to možné ve slovinštině. Jak vidíme na druhém, třetím a čtvrtém příkladu, vyžaduje čeština v některých případech celé doplnění přísudku předmětem.

Příklady:

- *A si?* (s. 78) – ***Jsi připraven?***
- *Tam poučuje stroga mačja učiteljica in občasno tudi sprašuje.* (s. 81) – *Tam vyučuje přísná paní kočičí učitelka, která někdy **pokládá velice záluďné otázky.***
- *Ko se je ješkovo jokanje spremenilo v rahlo hlipanje, ga je vrabec plosnil s perutjo in ga opogumljal.* (s. 108) - *Když se ježkův pláč změnil v tiché fňukání, objal ho vrabec křídlem a začal mu **dodávat odvahy.***
- *Spet se mu je zvrťelo od sladkega.* (s. 115) – *A znovu se mu samou slastí **zatočila hlava.***

Při volbě z více možností dané slovesné vazby s ohledem na kontext, jsem někdy volila variantu vycházející původně z nářečí. Nářečně zabarvená slova bývají s oblibou používána v českých lidových pohádkách pro dodání koloritu, ale i výstižného fonetického zabarvení, který vede k větší vábivosti a zajímavosti jazyka.

Příklady:

- robantiti - „*Ljubka gor ali dol, če bo imela to neumnost na glavi, jo bo toliko laže opazila štorklja in potem ji nobena ljubkost nebo pomagala,*“ je **zarobantil** oče. (s. 35) zahartusit, zahudrovat, zanaďávat¹⁴³ - „*Roztomilá sem, roztomilá tam, když bude mít tohle na hlavě, čáp si jí všimne mnohem snadněji a pak už jí žádná roztomilost nepomůžē,*“ **zahartusil** tatínek.

¹⁴³ Heslo: nadávat, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

- trmariti „*Saj sem se vendar umil, preden sem šel spat,*“ je **zatrmaril** medvedek. (s. 89) – tvrdohlavě zabručet, zabrumlal, zamručet, zabrblat¹⁴⁴ - *To takhle jednou v medvědíh brlohu tvrdohlavě zamručel malý medvídek: „Ale mami, vždyť jsem se umyl, než jsem šel spát.“*
- zagodrnjati - *No, če nekateri uživajo v tem, da so po komaj stalnem snegu spet mokri in prezebli, to nepomeni, da v tom uživajo tudi drugi!*“je nekaj **zagodrnjalo** za medvedkovim hrbtom. (s. 90) – zaklít, zaláteřit, zaspílat, zahromovat, zahudrovat, zahartusit¹⁴⁵ - „*Tedy, to, že si někdo po takové době sněhu a ledu užívá, že je celý mokrý a zmrzlý, neznamená, že si to užívají i ostatní!*“ **zahudroval** někdo za medvídkovým hřbetem.
- zavpiti, (slo.: zatuliti, zadreti se, kričati, zakričati¹⁴⁶) „*Rrrrrjjjjjaaaauuuuuuuuuu!*“ je še priderljiveje **zatulil** levček in dirjal okoli mame in sestrice. (s. 78) – křičet, úpět, ječet, pištět¹⁴⁷ - „*Rrrrrrjauvaaajs!*“ ještě pronikavěji **zaječel** lvíček a kroužil okolo mámy a sestřičky.
- plezati - „**Plezam,**“ je zadihano odvrnil ribak. – lézt, šplhat, horolezit, vzpínat se¹⁴⁸ - „**Horolezím,**“ odvětil udýchaně kluk rybka.
- pogledati – *Končno je iz bube pogledala radovedna glavica z očki...* (s. 113) – , podívat se, pohlédnout, vyhlédnout, vykouknout, vyjuknout¹⁴⁹ - *Až konečně z kukly vykoukla zvědavá hlavička s očky...*
- prilezti – *Nekaj časa je bilo slišati samo stokanje... in metulj je prilezel ven.* (s. 113) – vylézt, vyklubat se, vylíhnout se, vysápat se¹⁵⁰ - *Nějakou chvíli bylo slyšet jen vzdychání... a motýl se vyklubal ven.*

¹⁴⁴ Heslo: mručet, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴⁵ Heslo: nadávat, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴⁶ Heslo: tuliti, <http://www.tezaver.si/>

¹⁴⁷ Heslo: ječet, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴⁸ Heslo: lézt, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁴⁹ Heslo: pohlédnout, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

¹⁵⁰ Heslo: vylézt, *Slovník českých synonym*, Lingea, Brno 2011.

6.1.5. Citoslovce

Příznačné pro pohádky, a zvláště ty zvířecí, je potřeba potýkat se s překladem všelijakých zvuků. V případě citoslovcí jde o klasický rozdíl vyjadřování zvuků ve dvou jazycích. Některé části složených citoslovcí, které se hodily do českého překladu, jsem zachovala, jiné jsem změnila či vyjmula. Vždy jsem zachovávala i opakování jednoho písmena u zvuků, aby byl zvuk co nejvíce podobný originálu. V pohádce *Vrána Marjána se učí krákat* se jsou našťestí zvuky, které vydávají zvířata, ve slovinštině i češtině až na výjimky (např. kráva slo.: *múúú* x čes.: *biúúú*) stejné, a tak nebyl problém zachovat humorné situace, které zde citoslovce vytvářejí. V ostatních případech šlo o to najít vhodný ekvivalent původním citoslovcím.

Příklady:

- *Rrrrrjjjjjaaaauuuuuuuuuu! - „Rrrrrrrjauvaaajs*
- *„Psssst,“ je zamrmrala mačka. (s. 11) - „Pššššt,“ zamručela kočka.*
- *„Opa,“ si je veselo rekel in zadovoljno sedel, da bi se popraskal z levo zadjo taco za uhljem. (s. 29) - „No ejhle,“ řekl si vesele a spokojeně se usadil, aby se poškrábal zadní tlapkou za uchem.*
- *„Hopla,“ ga je zaneslo. (s. 30) - „Jejda,“ trochu zavrával.*
- *„Joj, hlače!“ je zastokal (s. 32) - „Ajéje, kalhoty!“ zasténal.*
- *Oh, kako je bilo čudovito! (s. 33) – Ach, to vám bylo krásné!*
- *„Trrrrrjam,“ je zaigrala podkev. (s. 55) - „Trrrrradadam,“ zařinčela podkova.*
- *„Kh, kh,“ se je odkašljala. (s. 70) - „Ehm, ehm,“ odkašlala.*
- *„Pih,“ je frknil levček. (s. 73) - „Tse,“ odfrknul lvíček.*
- *„Rssssk, rssssk, rssssk,“ je delalo, ko je metuljček grizel ovoj svojega kokona. (s. 113) – „Křřřrup, křřřrup, křřřrup,“ ozývalo se, když se malý motýlek prokousával ven ze svého kokonu.*
- *Nekaj časa je bilo slišati samo stokanje in vzdihovanje, tako se je napenjal: „Aa, ooh, aah!“ (s. 113) - Nějakou chvíli bylo slyšet jen vzdychání a oddychování, jak motýlek zápolil: „Ach, ooch, aach...!“*

V některých případech bylo z důvodu kontextu nutno nahradit citoslovce adverbiem.

- *„Aja,“ se je začudila žirafica. (s. 71) - „Vážně,“ podivila se žirafka.*

6.2. Terminologie

6.2.1. Jména rostlin, zvířat

Při mnou zvoleném překladu pohádkové knihy jsem několikrát narazila na terminologii spjatou s pohádkovým jazykem, která však po přeložení narušovala jazykovou, významovou i gramatickou funkci. Šlo například o překlad podstatného jména mužského rodu, který však v češtině vyvolává slovní vazbu rodu ženského, což bylo problematické v ději dané pohádky:

- „*triglavi zmaj*“ (s. 41) = „*tříhlavá saň*“

Jelikož ale v klasických pohádkách princezny vězní draci mužského pohlaví, rozhodla jsem se použít pro překlad termínu „*tříhlavý drak*“.

Podobný problém, tedy změnu rodu při překladu, jsem řešila při překládání názvů květin do češtiny. Jména květin vystupovala v pohádce *Motýlkovy lásky* jako dívky, na které motýlek vždy usednul a bláznivě se do nich zamiloval. Mužský rod květin tedy naprosto nepřicházel v úvahu. Řešila jsem proto dané situace jednotlivě následujícími způsoby:

- „*zlatica*“ = zlatý déšť

Mezitím už ale motýlka přivábila slastná vůně překrásné zlatavé květiny, která rostla nedaleko sedmikrásky...

„To se ví, ohniváčku,“ zasmála se zvonivě zlatá květina...

„To se ví, že mne miluješ, zlatý motýlku,“ zamrmlala zlatá květina, „ted’ už ale hezky leť dál!“

- „zvončnica“ = zvonek

*A tak motýlek přelétl na **fialovou květinu**, které se říká **zvonek**, a spokojeně z ní srkal nektar.*

- „deteljica“ = jetel, jetelíček

*Pak se usadil ještě na třezalce, chrpě, violce a **jetelince**, a tak obletěl celou louku.*

Dále se objevil problém při pojmenování zvířátek a modifikací jejich názvů. Čeština měla v určitých případech sice pro formu pojmenování stejný název, ten však pojmenovával naprosto odlišné zvíře. Dovolila jsem si proto modifikovat české pojmenování tak, aby bylo zajímavé pro české dítě stejně, jako jeho slovinský originál pro dítě slovinské.

- „*mali ribák*“ (s. 97)

– malý rybák = def. rybák obecný (*Sterna hirundo*) je středně velký druh ptáka. Dospělí jedinci mají černou čepičku a červený zobák s černou špičkou. Výrazný je rovněž hluboce vykrojený ocas. Hnízdí v mírném pásmu severní polokoule mimo západní Severní Ameriku; hnízdí také v České republice.¹⁵¹

- *kluk rybka, rybí kluk, malý ryboun*

- „*ata ribak*“ (s. 97) - *táta ryboun*

- „*mačkon*“ (s. 47) - *kočičák*

- „*mama ježevka*“ (s. 105) – *máma ježková* (žena ježka, má tuto konotaci i ve slovinštině)

¹⁵¹ Dungel, Jan, Hudec, Karel. *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*, Nakladatelství Academia, Praha 2001, s. 203

6.2.2. Překlad zvukových deformací

Naprosto odlišné od předchozích druhů problémů byly případy určitých deformací řeči či řečově vyjádřené indispozice.

Vrána, která šišlala, vyslovovala každé slovo tak, jako by je vyslovovalo šišlající slovinské dítě. Protože je šišlání hlavní pointou všeho humoru v této pohádce, bylo nutné převést jej do fonetické podoby mluvy šišlajícího českého dítěte. Při této práci se naskytl především problém volby mezi dvěma možnými formami. Po poslechu několika malých šišlajících českých dětí jsem pocitově vždy vybrala tučně označenou variantu:

- *igat si (igrati si) - huát / **hátP***
 - *Pav (prav) - žádný **stuach/ stach, opuavdu/ opavdu**, „Dobuá/ **Dobá**“ řekla vrána Marjána.*
 - ***V hedu** (v redu) - v pohádku*
 - ***Vana** (vrana) - vuána/ **vána***
 - ***Opvosti** (oprosti) - **puomiň/ pomiň***
 - *sice pa se **moam** (moram) naučiti **kakanja**. (krakanja)- **musím se uaději/ aději naučit kakat.***
 - *„Nauči me, **posim** (prosim)!“ = „Nauč mě to, **posím/ puosím!**“*
 - *„Ja, **blavo!**“ - „Ano, **blavo!**“*
- (s. 21)

Dalším případem tohoto druhu byla nastydlá žirafka. Tam byl překlad o něco snazší, bylo potřeba jen počkat na první bacil rýmy.

- *„Dobdo jutdo!“ - „Dobdé rádo!“*
- *„Gdlo me bodi!“ – „Bolí bě v kdku!“*
- *„Ne pravzapdav se počutim čisto v dedu!“ - „De, vlastně se cítíb ublně v podádku!“*

- „*Samodačna sem.*“ - „*Jenob bām hlad.*“
 - „*V šodo bom zamudida!*“ - „*Pdijdu pozdě do škody!*“
 - „*Ah, no, suped,*“ je odgovorila Žana, „*me vsaj en dan ne bojo zafdkavadi!*“ in žvečila naprej. - „*Ach, no suped,*“ odpovíděla Žana, „*alespod jeded den si ze bdě debudou dělat legdaci!*“ a dál spokojeně přežvykovala.
 - „*Veste kaj,*“ je še hudomušno dodala, „*včasih me veeno dahko vpdašate, kakšno je vdeme tu zgodaj, ked bo od zdaj sončno!*“ - „*A víte co,*“ dodala ještě škádlivě, „*děky se mě bůžete zeptat, jaké je tu dahoře počasí, pdotože od ted' bude už jedom svítit sludíčko!*“
- (s. 70)

6.2.3. Překlad jmen v pohádkách

Zásadní otázkou překladu jmen v krásné literatuře a především v pohádkách, kde je mnoho smyšlených jmen je, zda vlastní jména překládat či nepřekládat. Jako řešení jsem si stanovila pravidlo brát ohled na to, zda jméno částečně nese charakteristiku pojmenovaného – v tom případě byl nutný překlad do češtiny.

Janez Gradišnik se setkal s problémem překladu jmen v dětské literatuře v knize Normana Huntera *The Incredible Adventures of Professor Branestawm*. O problematice píše: „Profesor a jeho přátelé (či nepřátelé) mají v knize všichni jména, která vystihují jejich charakter. Překladatel samozřejmě nemůže původní jména zachovat a musí najít vhodné jméno ve svém jazyce, kterým by je nahradil. Není to lehký úkol, má ale své kouzlo, pokud se podaří najít ekvivalentní jména.“¹⁵²

Majda Stanovnik, slovinská překladatelka slavné ságy *Mevídek Pů*, se rozhodla v názvu svého překladu pozměnit část originálního titulu, *Winnie* přetvořila místo na medvídko na medvěda - volba zdrobněliny odpadla pro fakt, že Pů není popisován jako malý a roztomilý

¹⁵² Gradišnik, Janez, „Prevajanje mladinskih knji“, *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 26. zborník, Društvo slovenskih pisatelje, Ljubljana 2001, s. 232.

medvídek, ale jako neohrabaný, mlsný a dobrosrdečný medvěd. Jméno hlavního hrdiny ve zvukové formě zanechala.¹⁵³ V české verzi je pak počestěn na zdobnělého *medvídka Pů*.

Jednoduchá řešení se nabízejí, když originál uvádí jméno přímo zdobnělinou, jako například „Piglet“, slovinšsky přeloženo na „Pujsek“, v češtině pak „Prasátko“. Jména, která nejsou v originálu zdobnělá, zůstávají nezdobnělá i v překladu: *Rabbit* je Zajec, v češtině však Zajíček, *Owl* je Sova, *Kanga a Roo* jsou Kengu a Mali Rujček, v češtině Klokanice a Klokánek. Narážíme zde na to, že český jazyk používá obecně výrazně frekventovanější zdobněliny, a to nejen v knižní podobě, ale i v běžné mluvě.

Stanovnik dělá pro slovinštinu odchylku od originálu pouze u jména *Eeyore*, které mění na Sivček, jelikož by původní jméno a jeho přeměněné verze do slovinštiny ztrácely důležitý konotativní význam pro tu postavu, pro kterou je charakteristické věčné mudrování, sebelítostné kníkání a vzbuzování nepříjemných pocitů v přátelských, dobrosrdečných zvířátkách. Protože je v pohádce označován jako šedivý oslík, rozhodla se autorka navléci jeho slovinšské jméno právě na šedivou barvu. Ta čtenáři automaticky asociuje melancholické rozpoložení postavy.¹⁵⁴ Starý šedivý oslík byl do češtiny přeložen jako Íjáček, což výstižně naznačuje jeho popsané charakteristiky.

Další jména postav v knize *Medvídek Pů* byla pro překlad jak do slovinštiny, tak do češtiny náročnější. Těžkosti dělal překladatelce Majdě Stanovnik překlad Půvy noční můry *Haffalumpa*. Podle ilustrace v originále rozpoznala, že jde o jakéhosi zvláštního slona, slovinšské slovo slon se jí ale zdálo moc krátké a lehká pro to, aby v čtenáři zbuzovala strach. Proto zkusila jména *Slovon a Slonuh*,¹⁵⁵ čeští překladatelé pak našli ekvivalent v názvu *Slonisko*.

„Překlad i přes modifikace, které přicházejí při opakovaných vydáních, není ve skutečnosti nikdy hotový. Vždy zůstávají drobnosti, které se po opakovaném čtení po nějaké době zdají, že by přeci jen mohly být bližší originálu nebo že by je bylo možné pozměnit tak, aby se více hodily do jazyka překladu. Vždy je ale otázkou, které změny vedou ke zlepšení překladu a které naopak ke zhoršení,“ uzavírá svůj článek M. Stanovnik.¹⁵⁶

¹⁵³ Stanovnik, Majda, „Medved Pu“, *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 26. zborník, Društvo slovenskih pisatelje, Ljubljana 2001, s. 243.

¹⁵⁴ Stanovnik, M. „Medved Pu“ In *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 2001, s. 244.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 244.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 245.

V mém překladu jsem se setkávala s těmito jmény, která bylo potřeba převést do češtiny a zachovat i jejich významovou složku.

- *kura Čopka* (s. 15) = má chocholatý hřebínek - *Chocholka*
- *Rjavka* (s. 17) - *Hnědka*
- *Bela* (s. 18) - *Bělka*
- *Grahica* (s. 18) = puntíkatá, kropenatá – *Kropenáč* (nevhodný mužský rod), *Kropenatka*
- doktor *Zmajovic* (s.41) = dračí doktor – *Drakoj* (*Drakovič*)
- *Goga* (s. 57) – Jméno zachováno, ale pro těžké a kostrbaté skloňování jména v pátém pádu češtiny nahrazováno: husičko, dcerko...

Klasičtější vlastní jména bez dodaného významu byla pak o poznání jednodušší. Rozhodla jsem se zachovávat i pro pohádku méně obvyklá vlastní jména (*Čárlí, Niki, Max*).

- *vrana Marjana* (s. 21) = zdrobnělina *Marjánka*, ale vrána *Marjána* – Je lepší, protože zachová původní rým.
- *Čarli* (s. 47) – *Čárlí*
- *Niki* (s. 81) - *Niki*
- *Maks* (s. 82) - *Max*
- *Žana, Žanica* (s. 65) = *Žana, Žanka, Žanička*
- *Miha* (s. 105) – *Michal*

6.3. Překládání slovinských rčení, frazémů a častých slovních spojení

U překladu slovinských frazémů a přísloví bylo často potřeba nahradit celý úsek naprosto odlišnou formou, jelikož by při doslovném překladu přísloví či ustálené slovní spojení nedávalo žádný smysl. Občas jsem měnila pouze podstatné jméno, jindy sloveso, jindy pak pouze slovosled.

6.3.1. Rčení

Jak píše J. Mukařovský rčení má rčení tyto charakteristické znaky: „zobecňující význam, normující a hodnotící povahu a obraznost (přenesenost) významu v částech i v celku.“¹⁵⁷ Pokud shrneme tyto znaky dohromady, vyplyne z nich čtvrtý rys - mnohoznačnost. Zobecňující význam rčení je dán tím, že se nevyjadřuje ke konkrétní situaci, ale vypovídá o obecných zákonitostech života.

Příklady:

- „vaja dela mojstra“ - *In ker vaja dela mojstra, se je naučila tudi krakati...* (s. 27) = „opakování je matkou moudrosti“ - *A protože opakování je matkou moudrosti, naučila se i krákat...*
- „iz te moke ne bo kruha“ *Ko pa je videl, da iz te moke ne bo kruha in da se ga mačka niti najmanj ne boji, ji je samo požugal...* (s. 32) = „tady tráva neporoste“ - *Ale když viděl, že tady tráva neporoste, a že se ho kočka ani v nejmenším nebojí, jen jí pohrozil...*
- „priti zadevi do dna“ - *Mama žaba se je odločila, da mora priti zadevi do dna.* (s. 36) = „přijít něčemu na kloub“ - *Máma žába se proto rozhodla, že musí přijít celé věci na kloub.*
- „debelo pogoltniti slino“ - *Mama žaba je debelo pogoltnila slino. Ker ni vedela, kaj naj naredi, je poiskala moža in mu zadevo razložila.* (s. 37) = „polknout na prázdno“ - *Máma žába jen vyděšeně polkla na prázdno. Protože nevěděla, co dál, zavolala muže a vše mu pověděla.*

¹⁵⁷ Mukařovský, J. „Přísloví jako součást kontextu“ In *Cestami poetiky a estetiky*. 1971, str. 277-359.

- „si puliti lase iz glave“ – „Kje pa naj jih dobim?“ si je začel **puliti žimo z repa** poslovodja in poklical direktorja. (s. 54) = „trhat vlasy na hlavě“ - „A kde je mám vzít?“ začal si **trhat hřívú na hlavě** vedoucí a zavolal ředitele.
- „beliti si lase“ – Direktor si ni dolgo **belil grive**, malce je pomisil in dejal: ... (s. 54) = „lámat si hlavu“ – Ředitel si dlouho **nelámal svou koňskou hlavu**, chvilku zapřemýšlel a řekl:...
- „premetavati se kot riba na suhem“ – Nekaj časa se je premetaval (na ledenem površju) **kot riba na suhem** – saj to je pravzaprav tudi bil – in se nazadnje obrnil na trebuh. (s. 100) – „plácát se jako ryba na souši“ - Nějakou chvíli se na (plošince ledovce) **plácal jako ryba na souši** – což vlastně také byl –, až se nakonec obrátil na břicho.
- „te mora biti precej v hlačah“ – **Precej te mora biti v hlačaš**, da rečeš: Mislim, da te bom kar poljubil. (s. 5) = „muset mít pro strach uděláno“ - **Musíš mít pro strach uděláno**, abys řekl: Myslím, že tě snad políbím.

6.3.2. Frazémy

Janez Keber definuje frazém ve svém *Slovaru slovenskih frazemov* takto: „frazéologické jednotky jsou ustálená slovní spojení, jejichž význam je možné jen částečně rozpoznat z významů, ze kterých jsou sestaveny. Frazém je spojení slov, které mají stálou a jen výjimečně proměnlivou formu.“¹⁵⁸ V pohádkovém jazyce E. Maurer se takovéto frazémy vyskytují opravdu hojně.

- „pobesiti gobček“ - *Telička jo je še nekaj časa gledala, ko pa je krava rahlo zasmrčala, je **pobesila gobček** in pogledala okoli sebe.*(s. 9) = „svěsit hlavu, protáhnout obličej“ - *Telátko se na ni ještě chvilku dívalo, když ale kravička lehce zachrápala, **svěsilo hlavu** a rozhlédlo se okolo sebe.*
- „nesti jajca“ = „**Nesemo jajca**,“ so v en glas zakokodakale kure. (s. 12) – „sedět na vejcích“, „snášet vejce“ - „**Snášíme vejce**,“ jednohlasně zakvokaly slepice.

¹⁵⁸ Keber, Janez, *Slovar slovenskih frazemov*, Ljubljana: Založba ZRC, 2011. s. 9.

- „počeni od smeha“ *Račke so kar počenile od smeha: „Kakati se moraš naučiti, a še ne znaš kakati?“* (s. 24) = „prasknout smíchy“, „smíchy se potrhat“, popadat se smíchy za břicho“ - *Kačeny se mohly smíchy potrhat: „Ty se musíš učit kakat? Ty ještě neumíš kakat?“*
- „ne zameli mi“ – „No, **nezameli mi**,“ *se je hitro opravičila vrana Marjana.* (s. 27) = „neměj mi to za zlé“ - „No, **neměj mi to za zlé**,“ *rychle se omluvila vrána Marjána.*
- „nedat si dvakrat reči“ - *Pes si ni dal dvakrat reči, rdeči gumbi so kot nalašč za to, da nanje pritisnete, kajne?* (s. 29) = „nenechat se dvakrát pobízet“ - *Pes se nenechal dvakrát pobízet, červené knoflíky jsou jako dělané pro to, aby se zmáčkly, nebo ne?*
- „gosti si v brk“ - „Mačke nerazumejo ničesar,“ *si je godel v brk...* (s. 32) = „bručet si pod fousy“ - „Kočky ničemu nerozumí,“ *bručel si pod fousy...*
- gor ali dol – „Ljubka **gor ali dol**, če bo imela to neumnost na glavi, jo bo toliko laže opazila štoklja...“ (s. 35) = „sem, tam“ - „**Roztomilá sem, roztomilá tam**, když bude mít tohle na hlavě, čáp si jí všimne mnohem snadněji.“
- „pri priči“ - „**Pri priči snemi to prismodarijo!**“ (s. 35) = „Hned, okamžitě“ - „**Hned sundej ten nesmysl!**“
- „primazat klofuto“ - *Skoraj bi mu primazala klofuto...* (s. 40) = „vlepit políček“, „vrazit facku“ - *Nejraději by mu vlepila pěkný políček...*
- „na ves glas“ – *Desna zmajčkova glava je zavila z očmi, potem pa na ves glas zapela z globokim glasom: „Aaaaaa“* (s. 41) = „na plné plíce“ - *Dráčkova pravá hlava zakoulela očima a hlubokým hlasem zapěla z plných plic: „Aaaaaa.“*
- *ima dovolj* (s.48)– *má až po krk*
- „zvrhan koš veselja“ *Veselja je bilo vedno zvrhan koš, če jih le mama raca ni gledala.* (s.58) = „kopa srandy, legrace“ - *Srandy byla vždycky kopa, když se máma husa nedívala.*
- „vzet pot pod noge“ – *Vzel je pot pod plovutke in se začel vzpenjati.* (s. 98) = „opřít se do bot“ – *Opřel se do ploutví a začal se vzpínat k vrcholu.*
- „stalno ista pesem“ – „*Vsak dan ista pesem,*“ *je zavzdihnila mama ježevka.* (s. 105) = „stále stejná písnička“ - „*Každé ráno stejná písnička,*“ *zavzdychla máma ježková.*
- „sesesti se“ - *Ježek splezal ven in se sesedel.* (s. 107) = „podlomit kolena“ - *Ježeček vylezl ven a podlomila se mu kolena.*
- „za silo“ – *Sčasoma se njegove oči za silo privadile bleščeči svetlobi...* (s. 108)– „jen tak tak“, „alespoň trochu“ - *Časem si jeho alespoň trochu zvykla na oslnivé světlo...*

- „počiti se (z roko) po čelu“ – „Aja,“ *se je počil s perutjo po čelu.* (s.110) – „plácnou se (rukou) do čela“ - „Aha,“ *plácnul se křídlem do čela.*

6.3.3. Častá slovní spojení

Zde jde o kombinace slov, která jsou v některých případech jiná ve slovinštině a jiná v češtině. Nejde přímo o ustálená slovní spojení, ale o kombinaci určitých slov, která očekává při čtení český čtenář.

- mačka čaka – „Pssst,“ *je zamrmrala mačka, „čakam, da pride miška iz luknje!“* (s. 11) – kočka číhá – „Pššššš,“ *zamručela kočka, „číhám, až vyleze myška z díry!“*
- leča očal - ...monokel – *to so očala, ki imajo samo eno lečo.* (s. 47) - sklíčko u brýlí - ...monokl – *to jsou brýle, které mají jen jedno sklíčko.*
- račka hoče na jug (s. 62) - *husy táhnou do teplých krajin*
- vlatolomno pikiranje (s. 63) - *střemhlavý pád*
- v vrsto zbor (s. 57) - *seřadit v řad*
- **postaviti se zase** (s. 66) - **víc si věřit, bojovat za svá práva**
- obrisala oči (*brisati solze*) – *Pobesila je glavico čisto k tlom in si s čopkom na koncu repa obrisala oči.* (s. 66) - utřela slzy - *Svėsila hlavičku až k zemi a chocholkou na konci ocásku si utřela slzy.*
- komaj izdavila (s. 70) - *sotva ze sebe vypravila*
- In levček se je obrnil s ritjko proti njej. (s. 78) – *A lvíček na maminku našpulil zadeček.*
- **kako iz topa** izstrelil Niki (s. 81) – *jako dělová koule vystřelil Niki*
- **stečemo, kolikor hitro moremo** (s. 82) – *utkáme, co nám nohy stačí*
- *regratove lučke* (s. 93) – *odkvetlé pampelišky*
- *in ga že ni bilo* (s. 97) – *a zmizel jim z očí*
- *spravljati v dobro voljo* (s. 6) - *rozveselovat*
- *Nebo se je rahlo vrtelo v eno smer* (s. 113) – **Celá obloha se mu pomalu roztočila před očima.**

6.4. Odlišná morfologie a syntax pohádkového jazyka¹⁵⁹

6.4.1. Expresivita originálu a překladu – zdrobněliny

Základní rozdíl v expresivitě slovinského originálu a českého překladu je používání deminutiva v češtině v naprosto zásadně větší hojnosti než ve slovinštině. Platí to nejen pro každodenní mluvu, ale jak potvrzuje má zkušenost z pohádkové knihy Evy Škofič Maurer, také pro český jazyk pohádkový. Jedním z mnoha příkladů je klíčové slovo *mama* (slo.), které je pro slovinštinu obvyklé, pro češtinu je však příliš tvrdé v některých případech až neomaleně hrubé. České dítě používá ve většině případů oslovení *mami*, *maminko*, *mamko*, nebo archaické *mamičko*.

Příklady:

- *krava* (s. 9) – *kravička*
- *kure* (s. 15) - *slepičky*
- *črv* (s. 47) – *červík*
- *živali* (s. 67) – *zvířátka*
- *kožuh* (s. 74) – *kožíšek*

Jsou i ojedinělé případy obráceného jevu, tedy že slovinské slovo v původní zdrobnělé slovní formě nelze převést na českou zdrobnělinu:

- *puščica* – „...na repku ima (*maili zmaj*) že čudovito **puščico**.“ (s. 41) = *šipka* - Avšak v kontextu má význam slova *hrot*. *Na ocase už má (malý dráček) nádherně ostrý hrot*. V češtině však na zdrobnělé „hrotek“ převést nelze. Lze vytvořit pouze opisnou formu *malý hrot*.
- *levčica* (s.73) – *malá lvice* – Opět nelze vytvořit zdrobnělinu od slova *lvica* – „lvička“, ale je potřeba opsat slovo opisným tvarem.

¹⁵⁹ K dispozici je hned několik jazykových učebnic a teoretických a komparativistických spisů, mezi kterými má své jedinečné místo kniha *Základy slavistiky* od Jana Petra z roku 1984. Tato velice jasně a názorně ukazuje rozdíly mezi slovinštinou a češtinou, které je dobré věst při jakémkoliv překládání ze slovinštiny v patrnosti, aby nedocházelo k zásadním chybám v překladu.

6.4.2. Rozličné překládání rodů

Problémem se mi v mém překladu stával také jiný český rodový ekvivalent ke slovinským protějškům. Často mi tento jev velmi komplikoval práci, jelikož podstatné jméno v jiném rodu zásadně narušovalo příběh daných pohádek.

- telička, *femininum*- to Tele, Telátko, *neutrum*
- kura, *f.* (s. 15) – to Kuře, *n.*
- štoklja, *f.* (s. 35) – ten čáp, *m.*
- trak, *m.* (s. 35) – ta stuha, *f.*
- stranka, *f.* (s. 54) – ten zákazník, *m.*
- račka, *f.* (s. 57) – to housátko, *n.* / ta husička, *f.*
- slonček, *m.* (s. 66) – to slůně, *n.*
- pomlad, *m.* (s. 89) – to jaro, *n.*
- jata, *f.* (s. 63) – to hejno, *n.*
- luč, *f.* (s. 115) – to světlo, *n.* – Z rodového důvodu se do pohádky nehodilo, protože šlo o další objekt ženského rodu, do kterého se motýlek zamiloval. Využila jsem tedy podstatného jména ženského rodu – *lampa*.

6.4.3. Duál

Duál je typickým a unikátně zachovaným číslem v gramatice slovinského jazyka, kde označuje, co dělají právě dva účastníci slovesného děje.¹⁶⁰ Duál je hojně používaný jak v mluveném, tak psaném slovinském projevu. Při překladu nevznikají s tímto číslem zásadní problémy, je jednoduše překládáno číslem množným. V překladu se sice ztratí intimní konotace duálu - př.: *Samo midva sva pomembna!* = *Jen my jsme důležití-*, ale není to pro celkové vyznění překladu většinou nijak zásadní. Pro češtinu je ve většině případů tato forma celkem kostrbatá a nepřirozená, někdy i zbytečně dlouhá.

¹⁶⁰ Lečič, Rada, *Osnove slovenskega jezika*, kapitola: Glagol – število, Založba Gaya, Cerkno 2009, s. 61.

Příklady:

- *Mama in ata **sta ovila** svoja **vratova** okoli njenega ... (s. 70) – Hned (oba dva) obtočili své dlouhé krky okolo jejího...*
- *„**Greva pa midva.**“ (s. 87)– „Půjdeme tedy my (dva).“*
- ***Divjala sta**, med grmovjem, preskakovala podrta drevesa in pridirjala do jase sredi gozda. (s. 91) - Dováděli mezi křovinami, přeskakovali spadlé stromy, až celý udýchaní doběhli na palouček ve středu lesa.*

6.4.4. Používání přičestí

Přechodníky neboli přičestí trpné mají v češtině i slovinštině stejnou funkci, tvar a význam, jediný rozdíl je v hojnosti užívání. Slovinština užívá tvar slovesa vyjadřující současně probíhající nebo navazující děj s mnohem větší oblibou než čeština. Vystupují ve slovinské hovorové, ale především knižní větné stavbě v roli levostranných přívlastků a využívají se k tomu, aby vyjádřily děj jediným slovem. Přičestí jsou pak ekonomičtější a kratší než vložené věty.¹⁶¹

Čeština naproti tomu ve svých výrazových prostředcích uvolňuje, přechodníky spíše vypouští a nahrazuje aktivy. Celkově se v českém jazyce v dnešní době používá tento neurčitý slovesný tvar jen ojediněle.

Příklady:

- *Ribakovi starši pa so jih **plavajoč** spremljali. (s. 99) – Rybí rodiče **plavali** za nimi a doprovázeli je.*
- *„Bova šla peš,“ je **pomirjuoče** sklenil. (s. 110) – „Půjdeme tedy pěšky,“ **uzavřel na uklidněnou** vrabec.*

¹⁶¹ Lečič, Rada, *Osnove slovenskega jezika*, kapitola: Glagol – število, Založba Gaya, Cerkno 2009, s. 61.

6.4.5. Používán negace v otázce

Pro jiné jazyky naprosto neobvyklý jev vytváření otázky pomocí negace, aniž by byla známá negativní odpověď, je neobvyklý i pro slovinštinu.

Příklady:

- „*Si kaj lačen?*“ (s. 99) – „*Nemáš hlad?*“
- „*Ali pa dovoliš, da te tam jahajo?*“ (s. 51) – „*Proč jim rovnou **nedovolíš**, aby na tobě jezdili?*“

7. Závěr

Bakalářská práce se zabývala především problematikou překladu a tematikou a významem dětské literatury pro moderního dětského čtenáře/posluchače. V neposlední řadě se zaměřuje na historii a specifické problémy překládání ze slovinštiny do českého jazyka.

Nejvýznamnější je praktická část o jazyku a terminologii uvádí nová řešení a příklady překladu slovinské literatury na základě odborných pramenů a překladových srovnání. Proto si dovoluji tvrdit, že takovéto shrnutí není v české odborné literatuře, zabývající se překladem ze slovinštiny do češtiny, lehce k nalezení.

Východiskem pro praktickou část byl vlastní překlad slovinské pohádkové knihy Evy Škofič Maurer *Mislina, da te bom kar poljubila*. Díky tomu, že jsem musela rozvíjet své nápady a myšlenky, konzultovat jednotlivé jevy na akademické půdě a do hloubky řešit i ty nejnepatrnější problémy, které se v překladu naskytly, má myslím výsledný překlad pohádkové knihy dobrou kvalitu a určitou literární hodnotu. Je to i díky korekturám češtiny bohemistkou Bc. Eliškou Bernardovou, bez jejíž pomoci by neměly pohádky tak hezky česky, jakou ve finální verzi mají, a proto si jejího času, věnovaného všem 116 stranám knihy, nesmírně cením.

Doufám, že tato práce poslouží nejen jako motivace pro překládání ze slovinštiny, ale i jako zdroj informací založený na mém výzkumu a mých zkušenostech s překladem. Jako velké plus pro překladatelskou práci v Praze jsem vnímala vybavenost Slovanské knihovny, která nejen svými službami, ale i bohatou sbírkou slovinských děl i jejich překladů, poskytuje skvělé pracovní zázemí. Dalším výborným zdrojem knih slovanských národů, studií a porovnání jednotlivých slovanských jazyků mi nabídla také Slovanská knihovna Ústavu pro Český Jazyk.

Vlastní vydání překladu je pak otázkou podmínek českého nakladatelského trhu, který by se ve svém přístupu k menšinovým literaturám mohl, podle mého názoru, poněkud zlepšit. Studnice umělecké literatury Slovinska má českému čtenáři mnoho co nabídnout, a tak si dovoluji povzbudit kohokoliv, kdo na určité úrovni ovládá slovinský jazyk, aby se o překlad své oblíbené slovinské knihy alespoň pokusil. Pokud se tak stane, přeji dotyčnému, aby našel v překládání stejné potěšení, jako jsem našla já sama.

Bibliografie

Analyzované pohádky

Škofič- Maurer, Eva. *Mislim, da te bom kar poljubil*. Ljubljana: Založba Karantanija, 2008.

Bach, Richard. *Jonatán Linvinstone Racek*, Synergie, 2003.

Kipling, Rudyard. *Kniha džunglí /The jungle book/*. Tor Books, 1992.

Peroci, Ela. *Hišica z kock*, Pionirski list, 1952.

Peroci, Ela. *Domeček z kostek*. přel. Pánek, Jaroslav, Praha 1969.

Odborná literatura

Adamovič, Ivan. Neff, Ondřej. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha, 1995.

Bankier, Joanna, „Cultural differences in translation“ In *Abstracts - International Conference on Translation and Interpreting*, Praha, 1992.

Beckett, Sandra L. *Transcending Boundaries: Writing for a Dual Audience of Children and Adults*, Garland, 1999.

Benhart, František. „Slovinská literatura“ In *Co číst z literatur slovanských*. Praha, 1957.

Berkopec, Oton. „O bilanci desetih let“ In *Slovanský přehled* 42, 1956, č. 7.

Berkopec, Oton. „Slovinská literatura pro mládež“ In *Slovanský přehled* 46, 1960, č. 5, s. 302–304.

- Bettelheim, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Vyd. 1. Praha: NLN, 2000. 335 s. ISBN 80-7106-290-1.
- Blažič, Milena. *Uvod v teorijo mladinske književnosti*. In *Jezik in slovstvo*, 2007-06. [online] <<http://www.jezikinslovstvo.com/pdf/2007-06-Razprave-MilenaMilevaBlazic.pdf>> [cit. 14. 3. 2012].
- Blažič, Milena. *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana, 2011.
- Bühler, Charlotte. *Das Märchen und das Phantasie des Kindes*. Leipzig, 1918.
- Dolanský, Jan. „Kulturní spolupráce s Jugoslávií“ In *Nová mysl* 8, 1965, s. 964 – 971.
- Dorovský, Ivan, Řeřichová, Vlasta et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež I. Zahraniční spisovatelé*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2007. 847 s. ISBN 978-7277-314-5.
- Even Zohar, Itamar. „The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. In *Poetics Today*, 1990, no.1.
- Genčiová, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež / ve srovnávacím žánrovém pohledu/*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 254 s. ISBN 14-326-84.
- Gradišnik, Janez, „Prevajanje mladinskih knih“, In *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 26. zborník, Ljubljana: Društvo slovenskih pisatelje, 2001.
- Hilský, Martin, *Když ticho mluví*, upravila L. Korecká, Praha: Portál, 2007.
- Horálek, Karel. „Pohádka jako překladatelský problém“ In *Naše řeč*, ročník 43, 1960, číslo 7-8.
- Chaloupka, Otakar, Voráček, Jaroslav. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. Vyd. 2. Praha: Albatros, 1984. 540 s. ISBN 13-786-84.
- Keber, Janez, *Slovar slovenskih frazemov*, Ljubljana: Založba ZRC, 2011
- Klemenciewicz, Zonan. *Translation as a Linguistic Problem*. Wrocław, 1995.
- Kobe, Marjana. *Sodobna pravljica*. In: *Otrok in knjiga*, Maribor 1999, letnik 26, št. 47, s. 5-11; Maribor 2000, letnik 27, št. 49, s. 5-12; Maribor 2000, letnik 27, št. 50, s. 6-15.

Kozár Aleš, „Překlady ze slovinské literatury posledních dvaceti let v českém kulturním kontextu“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega* , Praha, 2011, str. 189 – 199.

Leben, Andrej. „Homoerotične pisave v prevodu: Suzana Tratnik, Brane Mozentič, Zuzana Brabcová.“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, Národní knihovna ČR, Praha 2011, s. 199 – 211.

Levý, Jiří. *Umění překladu*. Praha : Ivo Železný ,1998.

Lüthi, Max. *Das europäische Volksmärchen*. Bern, 1947.

Mainuš, Petr. *Překlady slovinské literatury v českém prostředí 1882 - 2006*, Rigorózní práce, Masarykova Univerzita v Brně 2007.

Mainuš, Petr. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny*. Ljubljana, 2005.

Majerová, Marie. „Česká Alenka v zemi divů“ In *O dětské literatuře*, Praha 1956, s. 103-104.

Mathesius, Vilém. „O problémech českého překladatelství,“ In *Přehled* 11/1913.

Mukařovský, Jan. *Přísluví jako součást kontextu. Cestami poetiky a estetiky*. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 277-359.

Mocná, Dagmar, Peterka, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Vyd. 1. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X

Ortega y Gasset, José. *El libro de las misiones*, Buenos Aires, 1944.

Paris, Jean. „Translation and Creation“ In *The Craft and Context of Translation*.

Petr, Jan. *Základy slavistiky*. Praha : SPN, 1984. 143.

Petr, Jan, *Základy slovinštiny*, Univerzita Karlova, Praha 1971.

Propp, Vladimír Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Vyd. 2. Jinočany: Nakladatelství H & H, 2008. 343 s. ISBN 987-80-7319-085-9.

Przybylski, Michal. „Slovinští autoři v českém prostředí. Překlady ze slovinské literatury po roce 1989: stav, proměny a neuralgické body“ In *Vzájemným pohledem /V očeh drugega*, Praha, 2011, s. 229 – 241.

Ramovša, Fran. *Morfologie slovenskega jezika*, Ljubljana: Univerzitetna Študijska Komisija, 1947.

Slezáková, Magdalena. *Ideologie, hra, tajemství: role slovinské moderní pohádky v letech 1945-1975*, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra jihoslovanských a balkanistických studií, 2013.

Stanovnik, Majda, „Medved Pu“, In *Prevajanje Prešerna, prevajanje pravljic*, 26. zborník, , Ljubljana: Društvo slovenskih pisatelje, 2001.

Svetina, Marinka. *Eli Peroci v spomin*. In *Otrok in knjiga*, Maribor 2002, letnik 29, št. 53, s. 89-91.

Svěrák, Zdeněk. <http://www.novinky.cz/zena/styl/288100-zdenek-sverak-pohadky-jsou-literatura-se-stastnym-koncem.html>.

Sýkorová, Stanislava. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny. Databáze Národní knihovny ČR*.

Šotolová, Johanka, „Moc a bezmoc překladatele. Role překladatele v recepci autora a díla v českém prostředí.“ Ústav translatologie FF Uk, Praha 2008,.

Timofejev, L.I. *Theorie literatury*, Praha, 1953.

Urbančič, Boris. *Slovensko-češki kulturni stiki*. Ljubljana, 1993.

Urbančič, Boris. „Češko-slovenski odnosi“ In *Enciklopedija Slovenije*, 2. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. 117–126.

Urbanová, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 2003. 363 s. ISBN 80-7198-548-1.

Urbanová, Svatava. *Historický vývoj žánrů literatury pro mládež – antologie. Žánry, osobnosti, díla*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita: Pedagogická fakulta, 1998. 174 s. ISBN 80-7042-136-3.

Urbanová, Svatava. *Žánry, osobnosti, díla*. Ostrava: Ostravská univerzita-Filozofická fakulta, 2005, s. 126.

Virtualna knjižnica Slovenije COBISS. [online] <<http://www.cobiss.si>> [cit. 5. 12. 2012].

Wikivir. [online] <http://sl.wikisource.org/wiki/Main_Page> [cit. 29. 12. 2010].

Umělecké texty, které bakalářská práce cituje nebo zmiňuje

Barrie, James. *Petr Pan*. Podle anglického originálu převyprávěl Pavel Šrut. Praha: Albatros, 1997.

Bevk, France. *Tonda /Tonček/*. Praha 1958, 1969.

Brenk, Kristina. *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*. 2. ponatis. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991. 146 s. ISBN 86-110-6114-4. Brest, Vida. *Veliki čarovnik Ujtata*. Ljubljana: Karantanija, 2005.

Brenk, Kristina. *Železný prsten*. Přel. Zdenka Bezděková, Praha : Albatros 1970.

Brinar, Josip, *Lov medvěda, Výrova hostina*, Praha, 1903.

Carroll, Lewis. *Alenka v kraji divů a za zrcadlem*. Praha: Albatros, 1988.

Ende, Michael. *Nekonečný příběh*. Praha: Albatros, 2001.

Haddon, Mark. *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time*. Doubleday, 2003.

Hofman, Branko. *Ringo Star*, Praha, 1990.

Ingolič, Anton. *Odvážná cesta /Tvegana pot/*. Praha, 1958.

Jarc, Miran, *Loupežník Moroz /Razbojnik Moroz/* Přel. Otto F. Babler, Praha: Jindřich Veselý 1926.

Jezerníková, Marije. *O ztracené lišce*, Praha, 1948.

Jurcová, Branka. *Karlička a bílý koník*, Praha, 1968.

Jurcová, Branka. *Katka*, Praha, 1978.

Jurcová, Branka. *Když zrají jahody*, Praha, 1980.

Kette, Dragotin: *Dětské pohádky. /Pravljice/* Přel. Vojtěch Měrka, Košice : T. Štanglerová, 1924.

Kokelj, Nina, *Hedvábinka*, Brno: Větrné mlýny , **2005**.

Kovač, Polonca. *Byliny malé čarodějky*, Klobouky u Brna, 1997.

Kovačič, Lojze. *Zgodbe iz mesta Rič-Rač in od drugod*. Ljubljana: Študentska založba, 2011.

Kovič, Kajetan. *Medvědí škola*, Praha, 1986.

Lainšček, Feri. *Mislice: pravljice*, Ljubljana : Franc- Franc, 2011.

Lewis, C. S. *Letopisy Narnie*. Praha: Orbis Pictus, 1991-1993.

Lužík, Rudolf.(přel.) *Srbské lidové pohádky*, Praha: SNKLHU, 1957.

Makarovič Svetlana. *Šotek Kuzma vyhrává cenu*, Praha, 1978.

Makarovič, Svetlana. *Kosovirja na letěči žlici*. Ljubljana: DZS, 1994. 62 s. ISBN 86-341-1232-2.

Makarovič, Svetlana. *Kam pa kam, kosovirja?* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002.

Makarovič, Svetlana .*Šuško in gozdni dan*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008.

- Marinc, Marjan. *Krasen cirkus: vesela zgodba*. Maribor: Obzorja, 1965.
- Marinc, Marjan. *Strah ima velike oči*. 1. izdaja. Maribor: Obzorja, 1967. 130 s.
- Meško, Fran Ksaver. *Cencek Poljanců*, Praha, 1927.
- Meško, Fran Ksaver. *Mladým srdcím*, Brtnice, 1928.
- Meško, Fran Ksaver. *Vlk kajícník a jiné příběhy*, Praha, 1928.
- Meško, Fran Ksaver. *Mládeži*, Praha, 1929.
- Milne, A. A. *Medvídek Pú*. Praha: Albatros, 2008.
- Murnik, Rado. *Krásný janičár*, Praha: Albatros, 1989.
- Njatinová, Lela. *Obrovo srdce*, Klobouky u Brna 1999.
- Pečjak, Vid. *Drejček in trije Marsovčki*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992. 113 s.
- Pečjak, Vid. *Ondra a tři Martánkové*, Praha, 1963.
- Peroci, Ela. *Moj dežnik je lahko balon*. 6. natis. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1975.
- Peroci, Ela. *Můj deštník je jako balón*. Praha 1967.
- Peroci, Ela. *Pohádky žijí ve velikém starém městě*, Praha, 1968.
- Pregl, Slavko. *Výprava zeleného draka*, Praha, 1982.
- Prežihov, Voranc. *Slzičky /Solzice/*. Praha, 1959.
- Rape, Andrej, *Daniel*, ČAT: Praha, 1920.
- Rozman, Smiljan. *Čudežni pisalni strojček: otroška povest*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1966.

Seliškar, Tone. *Bratrstvo modrého racka*, Praha, 1947.

Snoj, Jože. *Barabákos in kosi ali kako si je Pokovčev Igor po pravici prislužil in pošteno odslužil to ime*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1969.

Snoj, Jože. *Avtomoto Mravlje*. 1. izdaja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1975. 134 s.

Šega, Milan. *Zgode in nezgode kraljevskega dvora*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1972.

Suhodolčan, Leopold. *Krejčík Kalhotka*, Praha, 1979.

Vuga, Saša. *Škorenjček Matevžek*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1955.

Zorman, Ivo. *Storžkovo popoldne*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1973.

Zorman, Ivo. *V sedmnácti*, Praha, 1983.

Zupan, Vitomil. *Potovanje v tisočera mesta*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1956.

Zupančič, Beno. *Chlapec a stožár*, Praha, 1967.

Župančič, O., Kette, D., Miličinski, F. a spol. *Jihoslované svým dětem*, přel. O. F. Babler, Československá akciová tiskárna: Praha 1924.